

Alapította: Heimler Károly

Kiadja: a Győr-Sopron megyei Lapkiadó Vállalat

Főszerkesztő: MOLLAY KÁROLY

A szerkesztőség tagjai:

BOGNÁR DEZSŐ, DOMONKOS OTTÓ, FARKAS IMRE, GOLLNHOFER SÁNDOR, HÁRS JÓZSEF olvasószerkesztő, HILLER ISTVÁN titkár és technikai szerkesztő, HORVÁTH ZOLTÁN, KÖRNYEI ATTILA, NYESŐ IMRE

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Hárs József: A Soproni Ünnepi Hetek története II. rész

Hárs József: A Soproni Ünnepi Hetek története II. rész

A polgármester érdeklődésére az ipartestület először kedvezően válaszol. Márc. 20-án írják, hogy 17-én megvitatták az előjárósági és szakosztályelnöki közös ülésen az 1847. évi első soproni iparműkiállítás jubileumára tervezett Őszi Vásár rendezésére vonatkozó polgármesteri leiratot. A legkedvezőbb időpont szept. közepe, „mert az eddigi gyakorlat igazolta azt, hogy a kiállítás látogatottsága legjobban biztosítható akkor, amikor már az iskolák működnek és a tanulóiifjúság is Sopronban tartózkodik”. (Nyilván a felszabadulás előtti munkahetekre gondoltak.)

Bejelentik, hogy a kézműipari kiállítás elhelyezésére a „Kaszinó” nagy- és kisterme és az ezeket összekötő éttermi helyiségek kellenek. Méltányos bért kérnek a Szakszervezetektől, segítsen ebben a város vezetője. Szívesen fogadják felajánlását: a rendezésbe a Nemzeti Bizottságot és a demokratikus pártokat is vonják be. Ezt kellő időben kérni fogják.

Fábján ápr. 8-án válaszol: utólagos beleegyezésüket feltételezve szept. 14-ét jelölte meg az OMIH-nak, de ha a szept. 21-i vasárnap jobb, szóljanak. A kiállítást a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter engedélyezi, Gereben segíteni fog a részletekben.

A polgármester a szakszervezeti székház átengedése érdekében átíratot intézett a szakszervezetek megyei titkárságához. Az ipartestület tárgyaljon velük közvetlenül.⁴²⁽¹⁾ Mintha minden a legnagyobb rendben lenne. És ekkor a kívülálló számára teljesen váratlanul – a Sm. harcot kezd a rendezvény sikeréért.

Az MKP napilapja szalagcímben kérde jún. 25-én: „Miért akarják elhalasztani a soproni Őszi Vásárt?” A 3. lapon levő cikk általánosságokban fogalmaz. A párt 24-én, szerdán, tárgyalta, hogy „egyesek

tervszerűen arra törekszenek, hogy a Vásár megrendezését szűkmarkúságból és kicsinyes egyéni szempontok miatt meghiúsítsák”. Még nagyobb sikerre lehet számítani, mint tavaly. Helytelen megkerülni a 100. évfordulókat és elhalasztani azok megünneplését 1948-ra. Idén sehol se rendeznek, se a testvérvárosok, se a távolabbiak mezőgazdasági kiállítást, jövőre viszont igen, s akkor elvonnák a miénk jelentőségét. Most nemzetközi gazdasági megmozdulássá lehetne növelni: Ausztriában máris nagy az érdeklődés. Legyen a rendezés még a tavalyinál is nagyobb méretű és tökéletesebb! Logikus érvelés, amit a későbbiek teljesen igazoltak.

290Az újság 26-án további adatokkal szolgál vezércikkében. Az 1946. évi rendezés „a gáncsoskodók és kishitűek ellenére” sikerült, most az összehívott értekezleten ugyanaz a defetista hang szólal meg: a GYOSZ szűkkeblősége és az iparosok ingadozása (anyaghiányra hivatkoznak).

A módszeres „felrázás” következő lépése egy riport a városi idegenforgalmi hivatal vezetőjével (jún. 28.). Csendben, de eredményesen dolgozik. Neki is az a véleménye, hogy meg kell tartani a soproni Őszi Vásár-t. Várja a hivatalos döntést. Idő kell a prospektus elkészítéséhez, a menetdíjkezdvevény elintézéséhez, a különvonatok szervezéséhez. A cikkíró reméli, hogy a város és közületek kicsinyessége nem bénítja meg a rendezést. Ez az oldalvágás a szociáldemokraták felé nem egészen megalapozott.

Az ipartestület felhívása jún. 29-én jelenik meg a lapban: még kevés a jelentkező a kiállításra. Júl. 1-ben szabják meg a határidőt. Júl. 4-én újabb szalagcím: ne halogassa az előkészítést a GYOSZ és az ipartestület. A cikkben olvashatjuk, hogy az előbbieket a jún. 21-i értekezleten 2–3 nap halasztást kértek, most azonban a polgármester erélyes levélben sürgős választ vár.

Júl. 6-án megtudhatjuk, hogy Fábján dülőre vitte a dolgot: mivel a gyárosok és az iparosok nem tudják előteremteni a költségeket, a város az újjáépítési verseny kiállítására összeállított anyagból és a kulturális egyesületek bemutatóiból Soproni Hét szervezésébe fog bele. Az előkészítésre a Nemzeti Bizottságot és a Művészeti Tanácsot kéri fel. Utóbbi máris foglalkozott vele.⁴³⁽²⁾

A Sm. nem adta fel: három nap múlva kiderül, hogy a kisiparosság nagy része az Őszi Vásár megrendezésének híve, de feltételeik vannak, mert tavaly ráfizettek. Különösen az idősebbek berzenkednek. A fiatalok a Szakszervezeti Székház díjtalan átengedését kérik. Bírálatt és díjazás legyen. És természetesen ne érje őket olyan hátrány, mint tavaly az adózásban. A bevételből támogassák az ipari kiállítás rendezését. Ha kívánságaikat teljesítik, átadják a legalább kétszáz jelentkezőt tartalmazó listát. Megtöltik a termeket.

Hát nem töltötték meg. Aug.-ra véglegessé vált, hogy Soproni Művészeti Hét lesz az ősszel a Füredi Oszkár építész (SSz. 1982, 220) elnökletével működő Művészeti Tanács és a Pekovits Artúr városi főjegyző vezette Sopron városi Szabadművelődési Tanács rendezésében.⁴⁴⁽³⁾

Alig egy hónapja, hogy a Sm. a Nemzeti Bizottságot említette rendezőként, még hozzá az első helyen. Mostanra pedig legfeljebb csak a Rákossy- (így!) és Kossuth-képek árusítása (darabja 7 Ft) maradna? Ellenkezőjének bizonyítására születik meg az a terv, hogy össze kell hívni az ország összes nemzeti bizottságát, hogy Sopronban tartandó kongresszusukon megvitassák szerepüket, súlyukat, hatáskörüket. A terv megvalósítására úgy látszik kevés már az idő: a következő évre kell halasztani, s méretei is összezsugorodnak addigra.

291Be kell érniük végül is az okt. 6-i emléknap megrendezésével. Jellemző, hogy itt is milyen érzékenységekre kellett ügyelniük: a műsor azzal kezdődött, hogy a tanulóifjúság kötelező miséken,

istentiszteleteken vett részt.[45\(4\)](#)

Az október elejére tervezett megmozdulás műsora sokat változik még a következő hetek folyamán. Kérdés, hogy megmarad-e az egész város ügyének, s tud-e, akar-e tartalmilag fejlődni.[46\(5\)](#)

Az utóbbiban nem remélhetünk valami látványos szakítást a polgári kultúrával, szocialista alkotók kiforrott elképzeléseit, sőt még csak modernséget, avantgardot sem. Erre országosan se voltak meg azok a feltételek, amelyek hathattak volna. Mit várhatunk tehát a tartalomtól? Egyik korlát a rendezők műveltsége, a másik a lehetőségeik időben, térben, anyagiakban.

Az illetékesek jókor szeretnék tudni, hogy mi fog történni ebben az évben a város idegenforgalmában. A város érdeklődik, hogy mikor lesz a nyári egyetem, vállalja-e a vasutas szakszervezet a Sopron–Bécsújhely vasút jubileumi rendezvényét, s jó lenne, ha Sopronban tartanák meg az orvosok szabad szakszervezetének első közgyűlését. A Magyar Vasutasok és Hajósok Szabad Szakszervezetének helyi csoportja (Sopron, MÁV-pályaudvar) nagynehezen kötélnek áll, s az először ajánlott aug. 31. helyett a szüret idején rendezi megemlékezését és Széchenyi-zarándoklatát.[47\(6\)](#)

Közben kezd éledezni az idegenforgalom: budapestiek töltik meg a Sportszállót, s a közeli és távolabbi környéken is sokan nyaralnak. Említést érdemel a Nemzeti Bizottság egy határozata. Három vevő jelentkezik az Alsólövér utca 1. sz. alatti üres telekre. A bizottság javasolja az illetékes hatóságnak, hogy a telket annak kellene adni, aki oda egy éven belül a mai kornak megfelelő szállodát épít.[48\(7\)](#)

Szombathelyen a Demokrácia Kultúrnapjai ápr. 25–27-e között zajlanak. 26-án délután a vármegyeházán ül össze Győr, Sopron és Szombathely kulturális vezetőinek értekezlete. Irodalmi est, egyházi zene és vegyes műsorú hangverseny, majd kirándulás szórakoztatja az ottani résztvevőket.[49\(8\)](#)

[292](#) Esztergomban Komárom-Esztergom vármegye kiállítása és vására aug. 14–22-e között várta az érdeklődőket. Sopronból – Gereben jelentése szerint – 47-en látogatták meg, igénybevéve a 3 Ft-ért árusított és 50%-os vasúti kedvezményre jogosító igazolványt.[50\(9\)](#)

Az utolsó pillanatig reménykednek a mieink, hogy Sopron is megkapja ezt a kedvezményt, sajnos csak 33%-osra sikerül. Oka lehet a késői jelentkezés is, bár erről semmi bizonyosat se tudunk.

A Sm. aug. 27-én tudósítja olvasóit, hogy a Soproni Művészeti Hét okt. 5–12-e között kerül sorra. Újjáépítési versenykiállítás, múzeumi, levéltári, képzőművészeti és bélyegbemutatók lesznek a műsoron, jellegzetesen soproni zeneművek címeit és szabadtéri előadásokat, valamint a szüret eseményeit találjuk az elképzelések listáján. Ünneppélyesen kivilágított műemlékekről is szó esik.

Pekovits a Szabadművelődési Tanács elnökeként ír szept. 2-án a vallás- és közoktatásügyi minisztériumba: „Felbuzdulva a Miskolci Ünnepi Hét eseményein, Sopron városában is kulturális hét rendezésén fáradozunk. A program összeállítása most folyik.” Nyolcadikára fővárosi írók és művészek irodalmi estjét tervezik a Szakszervezeti Székház nagytermébe, 9-én a „Pigmaliont” (így!) szeretnék a Madách Színház előadásában. Az elszállásolást és az ellátást vállalnák. Postafordultával választ kérnek, hogy elkezdhesék a hírverést. Ijesztően kevés az idő.[51\(10\)](#)

A Soproni Irodalmi Társaság már szept. 5-én jelzi, hogy előkészítette műsorát. Ez a S. Vil.-beli közlés inkább csak a tervezet előkészítését jelenti, hiszen ennek az okt. 8-ra sorolt Fővárosi Művészek Kultúrestje c. eseménynek és a Pygmalionból nagyon hamar Don Pasquale-vá alakult másik importált előadásnak felelőse Gereben, aki éppen szept. 4-én és 5-én tárgyal a minisztériumban. A kultusz-kormányzat vállalta a

fővárosi művészek tiszteletdíjának kifizetését és felkérésüket, a prózánál az utazási költséget és a műsor összeállítását is, az operánál viszont átengedi a városnak a teljes bevételt, hogy abból fedezze az utazást (kb. 2200 Ft-ot) a szállást és ellátást. Kell még egy teherautó (a Pamutipar adja) a díszletek szállításához, egy személyautó a karnagynak és a három élvonalbeli énekesnek. A Donizetti-opera plakáttervezetét a rendező küldi meg a városnak szept. 18-án (22-én érkezik meg az iktatóba). Még szedési utasításokat is mellékel hozzá.[52\(11\)](#)

A budapesti Vígopera vendégszínházára okt. 5-én, vasárnap este félnyolckor került sor. Az 1946–48 között a Zeneakadémia kistermében működött együttes szervezője és vezetője Endre (András) Béla kezében volt a karmesteri pálcá, Norina szerepét Gyurkovits Mária énekelte, Don Pasqualét Galsay Ervin keltette életre. A póruljárt öregúr barátját, a doktort, Mindszenti Ödön alakította, Ernesto pedig Szabó Miklós volt. (Jegyző: G. Szabó József). A szólistákat a teljes zenekar is elkísérte Sopronba. Az énekkar léte nem bizonyítható egyértelműen. A Sm. kritikusa megállapítja, hogy a szereplők az operát „úgyszólván kórusok nélkül” énekeltek végig; a SU.-ban (-c. = Radó Ferenc) külön kiemeli a „szolgák karát”, Csatkai viszont kórus nélküli előadásról beszél 13 évvel később.

293A kis színpadhoz szokott együttesnek elég volt csak előző este érkeznie, így feltehető, hogy két éjszakánál többet nem töltött a Pannóniában.[53\(12\)](#)

A másik rendezvény, amelyre fővárosi szereplőket vártak, 8-án zajlott le a Szakszervezetek Székházának nagytermében, az irodalmi estek szokásos helyén. Berecz Dezső, a Soproni Irodalmi Társaság elnöke tartotta a bevezetőt, majd Sőtér István és Laczkó Géza prózája következett volna. Kassák Lajos neve is szóba került, de arról van hírünk, hogy ő a mondott időpontban beteg volt. Palotai Erzszi szavalatai és prózamondása után Cserfalvy Alice hegedűszámai hangzottak el, s a feltételezett szünet után kerülhetett sor Tersánszky J. Jenő irodalmi anekdotáira, Palotai Erzszi újabb szereplésére és Orosz Júlia énekére. Székely népballadák, Ady és József Attila versek, Kosztolányi-elbeszélés és operaáriák voltak a műsoron.[54\(13\)](#)

Új hangot hozott a népi kollégiumok műsoros „estje”, amelyet a színházba, okt. 10-ére, délután öt órára hirdettek meg. A Szabadművelődési Tanács rendezésében a három intézmény: a Berzsényi Dániel kollégium, a Görög Ilona leánykollégium és a Bolyai János technikus kollégium, a következő összeállítást mutatta be: Bevezető (dr. Pálffy Miklós), József Attila: És keressük az igazságot, népdalok, népi tánc, Szabó Dezső: Feltámadás Makucskán (Szatíra.), Petőfi: A nép nevében. Szünet után népdalok és népi tánc következtek, majd Asztalos: Feleselj kisfiam c. egyfelvonásosát mutatták be. Dalok, Ady: Magyar jakobinusok dala és a Sej a mi lobogónkat eléneklése zárta az estet. Jegyek elővételben az idegenforgalmi irodában és könyvkereskedésekben voltak kaphatók, 50 f – 4 Ft közötti áron.[55\(14\)](#)

Gereben Béla Budapesten többek között a rádió műsorigazgatójával, dr. Pamlényi Ervinnel, az ismert történésszel tárgyalt. Megállapodnak abban, hogy a „Soproni Ünnepi Hét” (így!) egy részletét műsorra veszik. A város szept. 6-án a zeneegyesület okt. 12-i hangversenyét ajánlotta.

Horváth József zeneiskolai igazgató, egyben a Zeneegyesület karnagya (SSz. 1980, 83–85), két tervezetet nyújtott be a városnak: egy nagyobb igényűt és egy szerényebbet. Az előbbin Takács Jenő (SSz. 1978, 380–381.) Soproni barokk muzsika c. műve, Liszt-dalok és Horváth hegedűversenye olvasható, az utóbbin a Horváth-házaspár muzsikálásához Simon Atala zongoraművésznő, a zeneiskola tanára, csatlakozik. „Külön beiktatandó: Soproni kamarazene egy darabbal, Takács Jenő hanglemezen.” (Mégvolt Csatkai Endre lemezgyűjteményében.)

A szept. 6-i ajánlat viszont már a következőket rögzítette: első szám Gárdonyi Zoltán volt

tanítóképzőintézeti tanár Suite négy tételben nagyzenekarra írott, 24 perces műve, második szám Horváth József hegedűversenye. A szólista személye ekkor még nem volt egészen biztos, végül az a Cserfalvy Alice jött, akit tervbe vettek, és zsúfolt ház előtt játszott olyan hangversenyen, „mely újra [294](#)öregbítette városunk jó zenei hírnevét”. A 26 perces mű után a Hegykői Vegyeskar énekelt volna 10 percig népdalfeldolgozásokat, Bolláék szereplését azonban a Gárdonyi-mű utánra tették. Bárdos Lajos: Istené az Áldás, Kodály: Esti dal, Bárdos Lajos: Tiszai dallamok és Dana-dana c. kórusművei hangzottak fel. A hangversenyt a 23 percesnek mért Psalmus Hungaricus zárta, Kóh Ferencel mint tenorral, a Zeneegyesület vegyeskarával és az ev. tanítóképző gyakorló iskolájának fiúkarával. R. e. (Radó Ferenc?) szerint rutinja nagyszerűen megbirkózott a nehéz partival.”[56\(15\)](#)

A kismartoni zenészek felajánlották közreműködésüket, szó volt róla, hogy Gereben kimegy hozzájuk tárgyalni, további híreink egyelőre nincs. Az 1–8 Ft-os jegyek Galatik üzletében kaphatók, a hangverseny percnyi pontossággal kezdődik, lezárják az ajtókat a rádióközvetítés miatt.[57\(16\)](#)

A SU. okt. 7-én, kedden, jelzi, hogy pénteken, tehát 10-én reggel kezdi meg a magyar rádió a Soproni Nap műsorának felvételét viaszlemezre (a hangvágó kocsiról riportot közöl a Sm. 1947. okt. 14. 3. p.). Az előkészítés már szept. 6. óta folyt. Szept. 20-án értesíti Pekovits a hegykői karnagyot, hogy a rádió főrendezője 3–4 munkatársával csütörtökön vagy pénteken meghallgatná a faluban Bolláék egész műsorát. A SU. szept. 21-i számában a hivatalos budapesti tárgyalások eredményéről: egésznapos rádióközvetítés lesz. Műsora okt. 12-én: 10–11-ig r. kat. szentmise a Szt. Mihály-templomban, beszél Pálos Ferenc bencés tanár, a templomi ének- és zenekar pedig – Struglitz József vezetésével – Haydn Üstdob-miséjét adja elő. Ez a SU. okt. 14-i beszámolójában már úgy fest, hogy csak a Kyrie, a Gloria és a Credo szólalt meg, magyarországi ösbemutatóként. A feladattal „derekasan megbirkózott” a szólista gárda: Hoffmann Jánosné, Takács Endréné, Kotzmanek József (múzeumi altiszt) és Schmall István káplán, bariton, Sárdi János ismert énekes édestestvére. Gregoriusz Frigyesné betétet énekelt Balikó Béla gondonkakíséretével, Struglitzné orgonált.

Dél előtt 11–11.20 között hangzott el Csatkai múzeumi igazgatóőr előadása (lehetőség, hogy ennek a piszkozata maradt meg a levéltárban: Műtörténeti séta Sopronban 1947 őszén címen, 2 lapon, másfeles sortávolsággal gépelve). 11.20-tól 12-ig térzenét közvetítettek a Széchenyi térről. A Soproni Vasutas (tkp. GYSEV-) fúvószenekar játszott Lakits vezényletével. A zenekar ezért a fellépéséért 118 Ft-ot kapott a rádiótól. Háromnegyed egytől félkettőig Soproni Hangos Híradó keretében szerepeltek Bergman Pál főmérnök, Füredi Oszkár, Házi Jenő, Sébor János egyetemi tanár stb. Este pedig (19.20–21.20) a díszhangversenyt élvezhették a hallgatók. Előtte Fábján Lajos polgármester mondott beszédet.[58\(17\)](#)

A Soproni Kultúrhét (ez a végleges címe) első ünnepsége okt. 4-én kezdődött az esti toronyzenével, 7-kor a Tűztoronyban. A polgármester 2–3 hétre kérte ki a gyáraktól az esténkénti próbákra a három harsonást, egyet a Fésűsből, kettőt a Pamutiparból, 3–4 harsonát a Szőnyeggyártól és ugyanannyan kottákat is Lakits karnagy kezéhez.

[295](#)A toronyzene után kórushangversenyt rendeztek a téren. Először a soproni iskolák összkarja lépett fel (a közönség a tér Megyeház felőli részén helyezkedjék el, kéri a SU. okt. 3-án). Műsorukon kánonok szerepeltek, vezényelt Mühl Aladár és Radó Ferenc. A létszámról az újságok ellentmondó és ugyanakkor valószínűtlen adatokat közölnek: 2800, 3000 és 300 olvasható a beszámolókbán. A tervezet az összes állami és egyházi általános és középiskolával számolt.[59\(18\)](#)

A további műsorban a Férfidalkör és a Testvériség dalárda után a hegykőiek álltak a dobogóra. Hét számot

énekeltek, köztük Horváth József Kapuvári népdalok c. összeállítását.

Az ünnepélyes megnyitó másnap, vasárnap a Szakszervezeti Székház nagytermében zajlott le. A vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjeként, a beteg Bóka László államtitkár helyett az a Romhányi Gyula miniszteri tanácsos jelent meg, aki az előkészítés idején a soproniak tárgyalópartneré volt. Most felolvasta az államtitkár levelét. Ez bizony igen szegényes „kínálat”, s mivel a politikában véletlenül szerfölött ritkán fordulnak elő, ennek a ténynek tulajdoníthatunk valamilyen jelentőséget. A tömegek számára is érthető volt, hogy Sopron valahogy kezd mellőzött város lenni, hiszen a bíborosi, hajdan királyi székhely, Esztergom is kapott 50%-os kedvezményt, Sopronnak be kellett érnie 33%-ossal. Ez talán még többet mond, mint a miniszterek távolmaradása.

Érdekes, hogy elmaradt az okt. 7-re hirdetett orosz balettest, a Magyar–szovjet Művelődési Társaság soproni csoportjának rendezése.

A műsorfüzet kínálata még tartogatott néhány rendezvényt az érdeklődőknek. Volt szüreti borkóstoló és népiünnepély, az Észak-Dunántúli tájegység idegenforgalmi értekezlete, a dunántúli vendéglősök és szállodások kongresszusa, a telepesek számára szervezett előadás, tárlatvezetés, Mária-nap és egy egészen furcsa est a színházban: az Orsolya-rend zárójának 200 éves jubileumára bemutatott élőkép, Mégis győz a tavasz címmel. Az allegórikus játéknak is jelzett darabot eredetileg 1932. jún. 11-én mutatták be. Akkor az orsolyiták lánygimnáziumának bennlakó növendékei adták elő. Szerzője Tordai Grail Erzsébet, szereplői: majdnem az egész iskola: 116 diáklány, Tavasztündér, Napsugár, Szellő stb.

Jegyek 50 f-től 4 Ft-ig. És éppen az elmaradt balettest napján. Lehetett min vitázni a pedagógusankéton és ifjúsági vitaesten, mert arra is sort kerítettek a Kulturális Hét rendezői.

[296](#) Természetesen, kiállítások is voltak. A Magyar Művészeti Tanács vándorkiállítás, a Szép soproni könyv, a képzőművészeti bemutató zsűri nélkül, de kisgrafikával tetézve és bélyegkiállítás. [60\(19\)](#)

Egy el nem fogadott programpon: Erős Pál főrendező és felesége, Céh Gitta, szept. 12-én jelentkezik a soproni Művészeti Tanácsnál. Eljátszanák Parin Niccodemi: Hajnalban, délben, este c. kétszemélyes sikerdarabját, ha nem a művészeti héten, akkor szept. 20., 21-én, hogy Sopronba való letelepedésüket, a város kultúréletébe való bekapcsolódásukat elindíthassák. Jelentkezésüket visszavonják, mert a bizottság nem javasolta. Indokolás hiányában nem egészen érthető, hogy miért nem. [61\(20\)](#)

A pénzügyeket úgy szervezték meg, hogy a város kisgyűlésének szept. 10-i határozata szerint az előzetesen becsült 11 000 Ft ráfizetést vállalják, s ezt előlegként kifizetik a Szabadművelődési Felügyelőségnek. Ebből csak Pekovits Artur mint a Szabadművelődési Tanács elnöke, Füredi Oszkár a Művészeti Tanács éléről és Gereben Béla, a Városi Idegenforgalmi Iroda vezetője utalványozhattak. A Kultúrhetet anyagilag és másként támogatók névsorát Gereben állította össze. Ezen a listán 27 név szerepel, s 3314,30 Ft adományaik végösszege. A fillérek Jäger Mihály vendéglős 164,30 Ft-jából adódtak. Valamilyen reprezentációs vacsorához járulhatott hozzá. Több magános adott 100 Ft-ot, a bankok csak 50 Ft-okat szurkoltak le, a szovjet kezelésben lévő Szönyegygyár tett ki magáért leginkább (400 Ft). [62\(21\)](#)

A 20039/1947. I. sz. véghatározatban a tanács tudomásul veszi, hogy a bevétel 22 734,50 Ft, a kiadás 22 065,35 Ft volt, a maradvány tehát 669,15 Ft, amit befizettek a városi pénztárba. Nyilván a 11 000 Ft-nyi előleg maradványról van szó. Még szerencse, hogy jóelőre tisztázták, hogy vigalmi adó pedig nincs, mert a megfelelő szabályrendelet szerint az egész műsor ismeretterjesztésnek, tehát adómentesnek minősül. Ez évben is akad egy kis vita: most az IBUSZ-t kell nógatni arra, hogy az el nem adott igazolványokkal

számoljon el.[63\(22\)](#)

[297](#)Erdős Aladár és más újságírók „mint régi megrögzött lokálpatrióták” örülnek annak, hogy megindul a szellemi újjáépítés, s a város megint bizonyította élniakarását.[64\(23\)](#)

A polgármester pedig, lévén a cselekvések embere, sorra írja a köszönő leveleket: „... ama reményemnek adok kifejezést, hogy t. Cím nemesszívű adományára a jövőben is bizton számítunk.” Mert a rideg valóság az, ami a GYSEV-zenekarnak szánt levélben olvasható: „... a legnagyobb sajnálatunkra, pénzügyileg jutalmazni módunkban nincsen.”[65\(24\)](#)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Hárs József: A Soproni Ünnepi Hetek története II. rész / A Soproni Ipar 100 éve (1948. szept. 19–26.)

A Soproni Ipar 100 éve (1948. szept. 19–26.)

Vércse fészkelte be magát a Kecsketemplom tornyába, s onnan csap le a környék galambjaira. Már vannak, akik ablakukon kihajolva, kenyérmorzsát szórnak Picasso szelíd állatjainak, s felháborodva kérik a város illetékeseitől a ragadozó eltávolítását. Az 'eltávolítás' egyszerre hivatalos és tárgyyszerű kifejezés: a madarak lelövése nem tartozik a hétköznapi foglalatosságok közé 1948-ban.[66\(25\)](#)

Madártávlatból nézve a Belváros elhanyagolt, foghíjas, szomorú képet mutat, a Storno-gyűjtemény még ládáiban, a Dómot restaurálják, a káptalanház állagvédelmére most kapott pénzt a város. Ám az idegenek már jönnek, s nézik a műemlékeket.

Gereben Béla 1948. nov. 12-én összeállította az év idegenforgalmának mutatóit. Addig összesen 16 759 idegen keresett föl bennünket, 31 592 napot töltve itt, közülük 37 (harminchét) volt külföldi (66 nap). Egy-egy belföldi naponta átlag 34,60 Ft-ot költött szállásra, ellátásra, bevásárlásra, kirándulásra stb., a külföldiek viszont fejkenként 82 Ft-ot. Az idegenforgalom rendelkezésére álló szállók, penziók, üdülőházak adatait az alábbi táblázat mutatja (Gereben összeállítása) :

Üzem neve	Ágyszám	A szállás ára	Az ellátás
személyenként és naponként			
1. Lövér-szálló	70	15–17 Ft	30–35 Ft
2. Gruber-szálló	34	13 Ft	20–22 Ft
3. Sport-szálló	28	15 Ft	35–40 Ft
4. Lövér-penzió	18	15 Ft	30–35 Ft
5. Józsa-penzió	14	15 Ft	18–22 Ft
6. Pannónia-szálló	67	13 Ft	18–30 Ft
7. Ferenczi-menedékház	30	5–12 Ft	18–22 Ft

Magánházaknál 289 fizető vendég helyezhető el. Az ott bérelhető szállás ára személyenként és naponként 8–12 Ft.[67\(26\)](#)

[298](#)A közlekedési minisztérium a fizetővendéglátás további szervezésével – az Országos Magyar

Idegenforgalmi Hivatal megszűntével – az IBUSZ-t bízta meg. Ezt a szolgáltatást 1947-ben szervezték újjá, és rövid idő alatt számottevő eredményeket ért el. 1948. nov. 9-ig Sopronban és Balfon 2142-en üdültek. Gazdasági, kulturális, egészségügyi és főleg szociális célok lebegtek a szervezők előtt. A szerény jövedelmű dolgozók számára ez a megfelelő forma a nyaralásra. Az IBUSZ kéri az alispánt, hogy jelöljön ki további községeket a megyében a fizetővendéglátás megszervezésére.

Az idegenvezetőképítés gondolata is felmerül; a minisztérium leiratára a polgármester bizottságot állít össze. Tagjai: Házi Jenő, Molnár József, Csatkai Endre, Gereben Béla (egyúttal jegyzője), Storno Miksa építész, Laczkó Károly a Pannónia-szálló igazgatója és Baneman János GYSEV-főintéző. A miniszter válasza jún. 25-én a hiányzó szabályozásra, az anyagiakra és időhiányra hivatkozva tárgyalannak ítéli a tanfolyamot. Lehetséges, hogy politikai oka volt. A szociáldemokrata vezetésű minisztérium nem akart már messzeható tervekkel foglalkozni. Éppen júniusban egyesült a két munkáspárt, s alakult meg a Magyar Dolgozók Pártja.⁶⁸⁽²⁷⁾

A városházán egyelőre még tervezhetnek. Ápr. 21-én értekezletet tartanak az őszre esedékes újabb vásár műsoráról. A Vármegyei állami Lótenyésztési Felügyelőség-től Flandorffer Andor, a kertészeti felügyelő Eszterházáról (Porpácz Aladár), dr. Sedlmayr Kurt Sopronhorpácsról, a brennbergi bánya, a GYSEV, az állami gazdaságok, a Műegyetemi Tanulmányi Erdőgazdaság és az ipartestület egyaránt kap meghívót a Soproni Ipar 100 éve c. kiállítás megbeszélésére. Szept. 19–26-án lesz a város kulturális hete. Tamás József erdőtanácsos már máj. 11-én leírta: „Erdőgazdaságunk múltjáról, jelenéről és jövőjéről készített grafikonokkal és a hozzátartozó fényképekkel szándékozunk résztvenni” a nagy kiállításon. Kb. 3×6 m-es falrészlet kérnek.⁶⁹⁽²⁸⁾

A Sm. jún. 22-én tudni véli, hogy a kisiparosok hosszúlejáratú kölcsönt kapnak a felkészülésre. Az őszi centenárius vásár túl fogja szárnyalni az előzőket. Júl. 11-én Vas Zoltán elvtárs újabb beváltott ígéretéről írnak: 50 000 forintot ad a Gazdasági Főtanács az Őszi Kiállításra.

Néhány nappal később tudósításokat olvashatunk a nyári egyetemről. Az előadásokat kiegészíti a budapesti műegyetem 50 tagú zenekarának két hangversenye a színházban. (Ezek egyikén jelent meg utoljára a nyilvánosság előtt Sergio Failoni, ld. SSz. 1984, 224. 46. jegyzet.)

Az őszi nagy rendezvényig helyreállítják a tornacsarnokot. Az MDP várospolitikai bizottsága 28 000 Ft-ot szán erre a munkára. A kisiparosok pénzt kapnak és a Schlaraffia-termet a Szakszervezeti Székházban. A megnyitóra Szakasits Árpádot kérik fel. Vas Zoltán megígéri, hogy a szept. 2–13. között rendezendő Budapesti Vásár után Sopronban is lesz jegy nélkül kenyér vagy fehér ²⁹⁹buci. Szept. első napjaiban a rendező bizottság a késő esti órákig ülészik. A főispán és a polgármester Budapestre utaztak, hogy védnököt találjanak, de rosszkor: senkivel se tudtak beszélni. Közben az újság szerint már a megye határain túl is nagy az érdeklődés A Soproni ipar 100 éve eseménysorozat iránt. Nagy kulturális műsor is várható.⁷⁰⁽²⁹⁾

A rendezést, úgy látszik, egészen a város vette a kezébe. A polgármester és Gereben nevén kívül a kultúratanácsnokéval találkozunk. Őt Szenczi (Stentzer) Willibaldnak hívják.⁷¹⁽³⁰⁾ A Sm. szept. 18-i száma Megnyitó előtt a soproni kiállítás címmel helyzetképet fest az utolsó készülletekről. A zenés hangszóró reggeltől estig sugározza majd a Szív küldi üzeneteit 5 Ft-ért (csak zene 3 Ft). A vidékiek vásárigazolvány ellenében a GYSEV-en 50%-os, a MÁV-on megint csak 33%-os kedvezményt kapnak. Lesz jegy nélküli zsemlye és kifli – már megérkezett a liszt hozzá – a vásár területén 8-tól 19 óráig.

1948. szept. 19-én, szombaton, délután 5-kor nyitották meg a Szakszervezeti Székház kertjében a kiállítást

és vásárt. A kormányt Papp Géza főispán képviselte, a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztériumból egy miniszteri titkár jött el és ígérték egy MDP orsz. osztályvezető érkezését is. „Civitas Roboris. Őszi Vásár és Centenárius Kiállítás az erő romvárosában” – írta Erdős Aladár a SU. szept. 19-i vezércikkében. A 2. lapon az őszinte sikerről szólnak, míg a 4 lapon Soproni gondok az ünnepi hét fényénél címmel Horváth B. Jenő kér jelentősebb állami támogatást, s mereng azon, lesz-e elegendő szülő. Javaslat: legyen Sopron üdülőváros.

A Sm. szept. 19-én az utazni vágyók karát idézi: most „Sopronba kéne menni, Vásárfiát kéne venni.” 19-én ezúttal nem ének, hanem színmű kerül a színház közönsége elé. A munkásság kulturális vonalon is nagy eredményeket mutat fel, állapítják meg még szept. 17-én. Munkásszínészek mutatják be Gergely Sándor Vitézek és Hősök c. darabját. Betanító Schulek Gyula, együttesében találjuk Korán Jenőt, a Vasas Művészegyüttes későbbi vezetőjét. Pénteken diákelőadás, szombaton este 9-re tervezett, de 8-ra előrehozott bemutató a felnőtteknek, 22-én ismétlés.

A Sm. beszámolója szerint „vásár már sok volt az ősi Sopron életében, de most történt meg először, hogy komoly művészi élményt nyújtottak a színházlátogató közönség számára egyszerű ipari munkások”. Történelmi jelentőségű tett volt ez az esti előadás.

Egyébként is a soproni dolgozók hősies munkáját dicséri az Őszi Vásár. Sok volt a látogatója. Nagyszámú budapesti jött el, Győrből hatvanan, Szombathelyről ötvenen, „hasonlóan szépszámu vendég Pápáról” mindjárt vasárnap. Ekkor nyitották meg a Festőteremben a képzőművészeti kiállítást, 10-kor kezdődött a Soproni Textil Szakszervezeti Nap a városháza nagytermében, 1/2 12-kor nyílt a mezőgazdasági bemutató és vásár a papréti tornacsarnokban. De a legnagyobb szabású kiállítás a volt Kaszinó termeiben fogadta a látogatót. Nyolcezren nézték meg vasárnap az ide felvonult soproni gyáripár termékeit, a karzatról leengedett szőnyeget, a brennbergiek mozgó modelljét, a Sörgyár, [300a](#) Fésűsfonó, a Selyemszövő, a Tűgyár stb. termékeit. A kisipar is felsorakozott: Jakab iparművész, Hillebrand likörgyáros, a Kopstein bútorkészítő, Zetl ecetgyára, asztalos és kárpitos egy helyen stb.

Erdős Aladár szept. 26-án Sopron a vásárvárosok versenyében címmel foglalja össze, hogy bár Sopron kapta a legkisebb segítséget, mégis ideális helyet talált a Szakszervezeti Székházban. Az ugyanakkor rendezett győri kiállítás és vásár egy kaszárnnyába szorult. Nem sokkal előbb rendeztek ilyesmit Szombathelyen és Pápán, ezeket is megelőztük összesen 25 000 látogatónkkal. (SU. 1948. szept. 26.) Főleg a falvakból érkezett nagyszámú érdeklődő.

Amiben még elsők voltunk, az a szept. 25-én délelőtt 10-kor a városháza nagytermében megtartott „országos viszonylatban is első megyei kongresszusunk”, olvashatjuk a Soproni Nemzeti Bizottság jegyzőkönyvében. A nagy erkölcsi sikerért Horváth B. Jenő NB-tagot jegyzőkönyvi dicséretben részesítették.[72\(31\)](#)

Ami viszont nem sikerült: az Operaház vendégszereplése. A SU. 1948. szept. 23-i számában (Miért nem szerepelhetett Sopronban az Opera-társulat?) ismerteti a tényállást. A város felkérte az intézményt, hogy egy-két alkalommal mutasson be valamit a soproni ünnepi héten. A kulturális ügyosztály vezetője levelet kapott dr. Tóth Aladár igazgatótól, hogy az átszervezés és a csökkentett költségkeret miatt nem voltak meg a vendégszereplés előfeltételei. A kérést azért továbbították a Staggione-társulathoz, s így van remény egy későbbi időpontban (Gördülő Opera!).[73\(32\)](#)

Mégsem maradt komolyzenei élmény nélkül a város. Szombaton, 25-én este 8 órakor, a színházban először Bartók Magyar parasztdalok c. művét játszotta a Zeneegyesület zenekara, majd a karmester feleségének,

Dessewffy Bella énekesnőnek számai következtek. Egy Liszt- és egy Kodály-dal után Horváth József szerzeményének ősbemutatója hangzott el („Ha úgy lehetne meghalni”). A zenekari kísérettel előadott művek után újabb Horváth-opusz ragadtatta dicséretre a SU. kritikusát. Most R. Molnár Anna hárfaművész és a zenekar játszotta el erdélyi népdalokból összeállított alkotását. Az est fénypontja után szünet, majd a hárfaművész két szólószáma következett. Zárószámként Kodály: Marosszéki táncok c. műve csendült fel.

Ugyanaz a kritikus néhány évvel később a SSz.-ben pontosabb műsört ad, az élre Bartók Román táncok-ját helyezve. Eszerint a Liszt-dal címe Óh mily csodálatos ... a Kodályé Nausikaa, a két hárfaszóló pedig Granjany: Ősz és Debussy: Arabeszk. Horváth József nagyobb alkotásának pontos címe: Erdélyi népdalok hárfára és zenekarra.⁷⁴⁽³³⁾

Ebben a néhány napban sokminden zsúfolódott össze. A Sm. szept. 19-i előzeteséből: irodalmi est, szabad parlament, megyei ankét a Kisiparosok Országos Szövetsége (KIOSZ) rendezésében, a dunántúli kereskedők kongresszusa, lókiállítás, filmek az Elite Mozgóban, szüreti multság a mezőgazdasági kiállításon, olimpiai sportnap stb.⁷⁵⁽³⁴⁾

³⁰¹És egy méla záróakkord: tolvaj járt az egyik éjszaka a mezőgazdasági bemutatón. A kerítésen át magával vitt egy kakast, egy tyúkot és egy galambot. A rendőr már várta a túloldalon ... A lapok ekkoriban írnak arról, hogy jön nemsokára a koldusrendelet ...⁷⁶⁽³⁵⁾

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Hárs József: A Soproni Ünnepi Hetek története II. rész / Soproni Kultúrhét (1949. okt. 29–nov. 6.)

Soproni Kultúrhét (1949. okt. 29–nov. 6.)

A jól bevált gyakorlatnak megvan a maga tehetetlenségi nyomatéka: bármekkorák is legyenek a politikai változások, amíg azok a szervezeteket nem érintik, föl sem merül, hogy ne rendezzék meg a soron következő kulturális hetet.

A Magyar Idegenforgalmi Kutató Intézet már 1948. nov. 15-én kéri a várostól az 1949. évi idegenforgalmi események pontos idejét, méghozzá 48 órán belül, mert a Conseil Central du Tourisme International eseménynaplójában közölnék. A válasz csak dec. 8-án születik meg, akkor is csak azt a biztosnak látszó adatot közli, hogy a Nyári egyetem júl. 1–18-a között lesz. „A város kulturális hetét szept. hó második felében vagy okt. első harmadában fogjuk megrendezni.”⁷⁷⁽³⁶⁾

A következő szűk egy esztendőben történtek csak annyi hatással voltak a rendezvény külső kereteire – majd meglátjuk, hogy tartalma mennyire változott –, hogy egy hónappal később került rá sor. Pedig nagyon sok minden történt addig a világban, az országban és a városban is.

Kezd kirajzolódni a szocializmust építő országok arculata a Szovjetunió körül. Megalakul a Kínai Népköztársaság és – válaszul a nyugatiak lépéseire – a Német Demokratikus Köztársaság. Az újságok a kapitalizmus válságáról, összeomlásáról, a hidegháborúról cikkeznek, nem pedig nemzetközi idegenforgalomról, békés távlatokról. Az országban megindul a tervkölcsonjegyzés, elhangzik a vádirat a Rajk-perben. Magyarország népköztársaság lesz.

Városon belül amilyen mértékben erősödik a Magyar Dolgozók Pártjának a hatalma, úgy sorvad el a

Nemzeti Bizottság, majd meg is szűnik. Iratanyagát a levéltárba szállítják. Fábján Lajos polgármestert már az év elején támadja a Sm., de csak 1948. dec. 16-án kell lemondania. Helyébe másnap a város első munkáspolgármestere, Bognár Dezső, kerül.⁷⁸⁽³⁷⁾

Sopronbánfalva lakói kérik, hogy csatlakozhassanak Sopronhoz, 1949-ben ez meg is történik.⁷⁹⁽³⁸⁾

Végre rendeződik a zeneiskola elhelyezésének az ügye. A Sopron megyei Földhivatal a városnak juttatta a Russ-féle háznak a Deák tér (neve akkor változott Sztálin térre) és az Erzsébet utca felé néző különálló részét. Helyreállítás után beköltözik az intézmény máig használt otthonába.⁸⁰⁽³⁹⁾

A Sm. 1949. aug. 12-én kishírben közli, hogy a kulturális hét szept. végén, okt. elején lesz. Előkészítése már megkezdődött. „Ez alkalommal képkiállítás, 302iparművészeti kiállítás és még jó néhány kulturális rendezés kerül sorra.” Későbbi híradásokból tudjuk, hogy bábelőadásokat is beiktattak a műsorba. Ezzel is kárpótolták a Szabadművelődési Felügyelőséget, ill. a Magyar Bábjátékosok Szövetsége soproni csoportjának működő tagjait, akik a Festőteremben rendezték előadásait, ha éppen nem volt ott kiállítás.⁸¹⁽⁴⁰⁾

Valószínű, hogy a Kultúrhet időpontjának változása összefügg azzal, hogy szept. 16–okt. 2. között rendezték meg a Budapesti Nemzetközi Őszi Vásár-t kultúr pavilonnal, művészi eseményekkel, sportbemutatókkal. Sopron is részt vett rajta.⁸²⁽⁴¹⁾

Okt. 22-én díszítési versenyt hirdetnek meg, a polgármester hirdetményt ad ki, hogy lobogózzák fel a házakat a hét tartamára. Okt. 26-án előzetest olvashatunk a kiemelkedő eseményekről.⁸³⁽⁴²⁾

Okt. 29-én, szombaton, délután 6-kor kezdődött a műsor a színházban. Réti László, a Munkásmozgalmi Intézet vezetője beszélt Rákosi Mátyás életéről. Másnap délelőtt felavatták a Rákosi-szobát a Széchenyi-gimnáziumban. „Külön büszkeséggel tölt el minket, soproniakat, hogy Rákosi elvtárs három évig volt egyik iskolánk növendéke.” A szobaavató ünnepség a tornateremben zajlott le. (Sm. 1949. nov. 1.)⁸⁴⁽⁴³⁾

A „Soproni Hét” programjának „célja bemutatni Sopron város és megye kultúráját, művészetét, sportját”. (Sm. 1949. okt. 29.) Ez egyelőre nincs ellentétben az általános irányelvekkel. Kurucz István szabadművelődési felügyelő a hét versenydíjainak kiosztásán megjegyezte: „A közelmúltban Rákosi elvtárs felhívta a figyelmet a kultúrfronton mutatkozó elmaradásra.” A kultúrának lépést kell tartania a politikai és gazdasági fejlődéssel. Ez a kívánalom jelentkezik a változó formákban is.

Nov. 1-jén mutatkozott be a pedagógus kórus a Szakszervezeti Székház nagytermében. Madrigálok, Halmos László művei és tömegdalok szerepeltek a műsorán.⁸⁵⁽⁴⁴⁾

A Soproni Fotóklub kiállítását a Törvényszék épületében (Lackner Kr. u. 7.) rendezték meg, a képzőművészek tárlata a Festőteremben kapott helyet. A moziműsoron Friedrich Soproni rapszódia címen hirdeti a városról készített filmjét.

Okt. 31-én, hétfőn este a színház az irodalomé volt. Zelk Zoltán költő, Horváth Ferenc, a Nemzeti Színház tagja, Kenedi Katalin, a Madách Színház tagja, Szendrő Mária operaénekesnő lépett fel, s ekkor osztották ki a Szabadművelődési Tanács Petőfi-pályázatára beküldött munkákra megállapított irodalmi 303és művészeti díjakat, a Kossuth-tanulmányi ösztöndíjat és a dekorációs verseny díjait. (Sm. 1949. nov. 11.) A pedagógusnapon kilencszázan voltak itt, s megkoszorúzták „Kellner Sándor sírját”.

A Sm. nov. 9-i számában olvashatjuk a Liszt Ferenc Zeneegyesület vasárnapi hangversenyéről írott kritikát. A hangverseny jól illett bele a rendezések sorába. A zsúfolt színházban „a zenekar változatos, jó, majd közepes játéka mellett Wehner Tibor nyújtott komoly zenei élményt”. Liszt Les Préludes c. szimfonikus költeménye után Esz-dur zongoraversenye hangzott el, majd a Testvériség Munkásdalárda közreműködésével Ljadov: Orosz népdal, Bárdos: Réten, réten Horváth József: Kapuvári népdalok (a kritikus megjegyzése: általában hiányosan szólt). Az utolsó számra, Kodály Galántai táncok c. művére „a zenekar mintha kifáradt volna”. Mechanikusan játszottak. Az újság szerint sok üzemi munkás is volt jelen (a fogalmazásból nem derül ki egyértelműen, hogy a nézőtérben-e vagy a szereplők között).

Teljesen új tartalmat hozott a Kultúrhét műsorába az üzemek közötti kultúrverseny, formája is szokatlan: valóban versenyeztek a versenydíjakért. A nov. 1-jei beszámoló szerint a postások időszerűtlen, gyengén megírt darabbal jelentkeztek, s ezért a pénzügyőrök frissen pergő előadásukkal megelőzték őket. Helyes lenne viszont, ha a versek tolmácsolására nagyobb gondot fordítanának. A GYSEV zenekara ezúttal „nem adta tudásának legjavát”. Sokszor fegyelmezetlenül játszottak és túlharsogták az éneket. Félő, hogy a SOTEX leahagyja a vasutasokat. A Petőfi-táncsoport megérdemelt sikert aratott orosz népi táncaival.

A második esten („már most megállapíthatjuk: nagyszerű kezdeményezés volt az üzemek közötti kultúrverseny”) a Magasépítő NV., a Fésüsfonó, a Vasárugyár (a Kulcs c. darabban sajnos borízű parasztfigurákat vonultattak fel), a bánfalvi úttörők, a GYSEV mandolinzenekara és a Testvériség-dalárda szerepelt. A végleges eredmény a nyolc csoportban a Sm. nov. 11-i számában jelent meg. A GYSEV fúvósai vitték el a pálmát a mandolinzenekar előtt, énekekben a hegykői vegyeskar bizonyult a legjobbnak, táncban a MEFESZ, színjátszásban a VAOSZ csoportja. Itt csak ötödik lett a Vasárugyár, bizonyára az említett helytelen darabválasztás miatt. A szavazásban Kiss Ferencé lett az elsőség (Szabadművelődési Felügyelőség). Ha a tudósítás kissé hiányos is, s a mércét sem ismerjük eléggé, annyi azonban megállapítható, hogy a művelődés aktív formái iránt szép számmal érdeklődtek gyárakban és hivatalokban egyaránt.[86\(45\)](#)

A Soproni Kultúrhétre ezúttal is volt vasúti kedvezmény: az előző évihez hasonlóan 33%-os a MÁV-ra, 50%-os a GYSEV-re. „Igazolványok az IBUSZ MÁV Hiv. Menetjegyirodájában” – hirdeti a plakát. Felelős kiadó Gereben Béla.[87\(46\)](#)

Ki gondolta volna, hogy ezután négyéves szünet következik?

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész

304 Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / A Turán Sopronba érkezik.

A Turán Sopronba érkezik.

A főhadiszállásomat a soproni Pannónia szállodába tettem át, ahová étkezni jártak a helyőrség összes tisztjei. Többek között Köller György vezérkari alezredessel¹³²⁽⁴⁷⁾ is beszélgettem, aki bevallotta, szintén felesküdt Sopronban Ostenburgéknál a királyra. De miután ő és mások is a puccs eseményeire vonatkozólag teljesen tájékozatlanok voltak – ezzel magukat kimagyarázva és kimentve őket bántatlanul hagyták. Hegedűs Pál altábornagy helyére Guillaume Árpád (tábornok) szombathelyi körletparancsnok lett kinevezve. Ennek folytán került azután az ő helyére Artner Kálmán ezredes, a későbbi tábornok ideiglenesen mint körletparancsnok Szombathelyre.

Sopronban nekem két sürgönyt kézbesítettek: az egyikben az államfő nevében Magasházy szárnysegéd köszönte meg a lajtabánsági kormányzótanács Horthyhoz intézett üdvözlő sürgönyét.¹³³⁽⁴⁸⁾ A másik sürgönyben csupán az állott, hogy a Turán nevű különvonat déltájban Sopronba fog érkezni. Valamennyien Horthy Miklós kormányzó jövetelére gondoltunk, miután ez az említett vonat mindenkor csakis a kormányzónak állott rendelkezésére. Ebből már arra is szabad volt következtetnem, hogy a kormányzó tényleg személyesen érkezik Sopronba, egyrészt talán azért, mert a Lajtabánság kiürítésére akart rávenni, másrészt talán lovagias magatartásomat akarja magas látogatásával honorálni és nekem megköszönni. Hiszen én voltam az, aki őt, valamint a kormányt hónapokkal azelőtt figyelmeztettem és megjövendöltem a király bejövetelét, melyet felelőtlenek mozdítanak elő. Ő akkor engem gróf Bethlen és az őt befolyásoló maffia kívánságára a nyáron úgyszólván elejtett. Most pedig a királypuccs alatt, amikor nemcsak állása, hanem élete is veszélyben forgott, nem hagytam cserben, valamint nem csatlakoztam azokhoz sem, akik erőszakkal akarták őt kormányzói állásából eltávolítani.

Azután Zadavec István püspöktől is kaptam telefonértesítést Felsőpulyáról, aki azon a vidéken egy vallási körutat végzett, de a puccs őt is nyugaton érte – küldjek érte kocsit. A tábori püspök elébe Bónis pátert küldtem, aki ezután vele együtt szintén a soproni állomásra jött akkor, amikor én már odagyűjtött tisztjeimmel és alvezéreimmel, úgymint Budaházy Miklós, Szabó József, Hír György, Apáthy László, Taby Árpád és még több mással a jelzett különvonatot vártam.

A Turán be is robogott az állomásra egész pontosan, de nagy meglepetésemre abból nem a kormányzó szállott ki, hanem Gömbös Gyula, Ranzenberger Jenő őrnagy, azután Manno Miltiádesz rajz- és szobrászművész kíséretében. (Ezen utóbbi készítette rólam az elmúlt évben – 1920-ban – azt a híres MOVE-futball ³⁰⁵plakátot, amelyen és sportkosztümben egy labdát rúgok a levegőbe, amelyen egy zsidópofának a kontúrjai észlelhetők és amely a liberális körökben nagy megbotránkozást okozott.). Gömbös, mint sejtettem, csak elővigyázatkeppen, mint testórt hozta magával Mannót, aki amellet atléta is volt. De hát mit segíthetett volna Miltiádesz barátunk, ha Gyula barátját tényleg meg akarta volna verni valaki itt Burgenlandban.

Gömbös, aki meglepetésemet észrevette, zavartan felém sietett ezeket mondva: „Ugye, te Miklóst vártad (ő a kormányzót csak így hívta még az audienciáknál is) – ő nagy elfoglaltsága miatt nem jöhetett, pedig szándéka volt és ezért küldött engemet, hogy titeket, akik nem tudtok a dolgokról, mindenről tájékoztassalak.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Gömbös tájékoztatást ad a puccs lefolyásáról.

Gömbös tájékoztatást ad a puccs lefolyásáról.

Miután bevonultunk a váróterembe, Gömbös a szokott napóleoni pózban (egyik kezét a mellénye gombjai közé dugva) megkezdte előadását, melyet nagy érdeklődéssel vettünk, mert nem tudtuk a királypuccs összeomlásának tulajdonképpeni okát.

Ámbár Gömbös nem egészen híven adta elő az eseményeket, ezért nagyjából mégis képet tudunk magunknak alkotni a történekről. Nevezett sokban szándékosan toldott és túlzott, amivel a karlistáknak akart ártani és őket rossz és hazafiatlan fényben szándékozott feltüntetni. Az ő saját személyét viszont úgy állította be, mint aki mindent megtett a királyi csapatok akciójának megghiúsítására. (...) [134\(49\)](#)

Miután Budapesten nem állomásozott megbízható katonaság, amely nem hagyja cserben a kormányzót – kivéve a Nádor laktanyában lévő Prónay-különítménynek egy századát, ezért az első fegyveres csapatok sorbaállítását Gömbösre bízták, aki az antant elől elrejtett fegyverekkel az egyetemi ifjúságot és az ébredőket felfegyverezte és Budaörs elé vitte, akikkel megnyitotta a tüzet a királyi csapatokra és a király vonatára. Az erre vonatkozó buzdító és serkentő felszólítás akként szólt, hogy a király csehek és osztrákok segítségével Magyarországra tört, akikkel trónját vissza akarja szerezni. Prónay felkelői szintén velünk vannak és a király ellen fordultak. (...) [135\(50\)](#)

Gömbös azután a budaörsi összeütközés után szétvert és elszéledt Ostenburg–Moravek csapataira vonatkozólag sok halottról – köztük Maderspach Viktor tartalékos százados elestéről is beszámolt, akinek halálát mindannyian igen sajnáltuk. Gömbös előadása szerint Ostenburgot Tatához közel egy Esterházy szőlőkben fekvő borházban, egy hordó alatt rejtőzködve találta meg és fogta el Solymossy János százados csendőrjeivel. Mi valamennyien megütköztünk Ostenburgnak ezen gyáva magatartásán, akit hírből mindnyájan bátor és jó katonának tartottunk. (...)

Gömbös előadása után magam is beszámoltam röviden a Lajtabánság kormányzótanácsának és a felkelőknek magatartására vonatkozólag. Tudniillik az irredenta és a semleges Lajtabánság fel nem adásával mettettem úgy a saját, valamint az anyaországban lévő kormányzó védelmére vonatkozó intézkedéseket, [306](#)amennyiben a csendőrszászlóaljzat Ranzenberger Győzővel még aznap, amikor a puccsok híre érkezett – tehát október 22-én este azonnal Budapestre irányítottam stb. (...)

Megjegyzés: Gömbösnek az imént felsorolt hangulatkeltő bizalmas közléseire vonatkozólag a valóság később a következőkben igazolódott be:

Nem volt igaz, mintha Gömböst a kormányzó küldte volna Sopronba; hanem saját elhatározásából fűttetett be a Turánba, amellyel azután Sopronba érkezve, népszerűségét hajhászó célzattal tartotta kiszínezett beszámolóját.

Hegedűs Pál altábornagy puccsbeli szereplésére a következők bizonyultak valónak: a soproni kaszárnya udvarán azon tisztek jobbszárnyán állott, akik esküre emelt kézzel a király és a királyné jelenlétében tették le fogadalmukat. Nevezett altábornagy vezette a királyi csapatokat Budaörsig, de mikor észrevette az előnyomulók kilátástalanságát, közvetítő szerepre ajánkozott. Autóba ülve felment a Várba a kormányzóhoz, akinek sírva panaszkodott Lehárék által történt félrevezetéséről. Úgy állítva be ezen pálfordulását, mintha ő szándékosan vezette volna a király csapatait zsákutcába és ezzel a puccs kimenetelét is eldöntötte. Kétszínű áruló szerepét csalhatatlanul bizonyítják azon fényképek, amelyek a soproni kaszárnyában történt eskütétel alkalmával lettek felvéve Jelffy fényképész által és amelyeknek a lemezeit Hegedűs utólag meg akarta semmisíttetni. Jelffy erre nem volt hajlandó, de hosszú rábeszélés után beleegyezett, hogy Hegedűs esküre emelt kézzel megörökített alakját a lemezeiről levakarja. Ezen jelenetről tehát kétféle fénykép létezik: Hegedűs az egyiken felismerhető, a másikon csupán egy fehér folt jelzi a

helyét.

A kormányzónak egy kihallgatásom alkalmával, amikor szó esett dédelgetett embereinek és környezetének megbízhatóságáról, bemutattam és kérésére át is engedtem ezen fotópéldányokat, mivel kételkedve fogadta erre vonatkozó megállapításaimat.[136\(51\)](#) (...)

Maderspach halálára vonatkozó hír sem bizonyult valónak, mert ezen kiváló bátor katonának csupán sisakját fúrta át elég szerencsésen egy golyó, amelynek csupán légnyomásától esett kábultan össze. Ostenburg Gyula őrnagyot pedig nem hordó alatt találták meg, hanem a király tartózkodási helyéül szolgált tatai kastélyhoz közel egy szőlőben, ahol egy csendőrzáróval találkozva, az be is kísérte. (...) [137\(52\)](#)

A vasútról valamennyien a Pannónia szállodába mentünk, ahol vacsora közben még sokáig beszélgettünk a puccsok egyes részleteiről. Zdravec Istvántól bizalmasan megtudtam, hogy Lehárék csapatait könnyű volt bekeríteni, miután azok fegyverszünetet kértek és lent maradtak a völgyben... A püspök, aki legitimista volt és a dinasztiaival szemben akkor a legnagyobb loyaltást tanúsította, nagyon elítélte Shvoy István ezredes szerepét, aki a fegyverszüneti tárgyalásokra lett kiküldve és akinek otromba viselkedése miatt Károly király hátat fordított és faképnél hagyta.

Az elfogyasztott vacsora után Gömbös, mint aki jól végezte dolgát, a különvonaton Zdraveczel és kísérelével ismét hazautazott. [138\(53\)](#) (...)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Ranzenberger Jenő vezérkari őrnagy tovább destruál.

307 Ranzenberger Jenő vezérkari őrnagy tovább destruál.

Már beszámoltam Gömbös Gyula nemzetgyűlési képviselő szerepléséről, aki együtt érkezett Ranzenberger őrnaggyal. Gömbös visszautazott Budapestre, az őrnagy azonban Sopronban maradt és feltűnő udvarias, előzékeny modorban iparkodott engem megkönyékezni. (...)

A vele folytatott beszélgetés közben mindjárt rátért nemréggi audienciájára Horthy Miklós kormányzónál, melynek alkalmával azt a benyomást nyerte, hogy az államfő most már egészen másképpen látja a helyzetet, mert mégis nekem adott igazat, aki a puccs veszélyét neki már régen megjósoltam. Ha akarom, a zászlóaljamat is visszakaphatom, azután a tisztjeim részére is sok mindent kieszközölhetnék a kormányzónál, aki nagyon szeretné, ha személyesen mennék Budapestre, mert ő mint azt tervbe vette, jelenleg úgysem jöhet ide a dolgokat velem megbeszélni, egyrészt Lajtabánság kiürítésére, másrészt az irredenta folytatására.

... A bekövetkezett királypuccs halomra döntötte úgy terveinket, mint az irredentához szükséges anyagi forrásainkat. Hír György, Lajtabánság gazdasági kormánytanácsosa, akit a kormánnyal való tárgyalásokra felküldtem, üres kezekkel tért vissza, mert Bethlen a nyugati területek kiürítését követelte, de Hír különben sem volt az az ember, aki a kormányzónak meg tudta volna magyarázni a szükséges dolgokat. A Sopronba érkező kormányzótanáccsal folytatott megbeszéléseim alapján tehát elhatároztuk, hogy én utazom fel személyesen egy deputációval, amely a felkelés és az ország érdekében kívántakat kímélet és kertelés nélkül a kormányzónak elő fogja terjeszteni.

És hogy ezen vállalkozásunkban még biztosabbak legyünk, Ranzenberger Jenővel a soproni főpostára

mentem, ahol ő Hughes-gépen felhívta a Kormányzóságot és bejelentette szándékomat. Erre Horthy maga jött a géphez, nagy örömeinek adva kifejezést afölött, hogy személyesen megyek fel a már említett dolgok vele való megtárgyalására. Sőt megkérdezésemre teljes szabadságomat is garantálta. Mint kijelentette: semmi bántódásom nem lesz, a visszautazásomat pedig senki sem fogja megakadályozni. Ezen beszélgetésünk után kijelöltem mindazokat, akik az említett deputációban részt fognak venni, úgymint Bonis Arkangyal Páttert, Bachó István századost, Héjjas Aurél és Héjjas Iván tartalékos főhadnagyokat. Ez utóbbi azonban betegsége – fogfájása – miatt lemondott. A továbbiakban elhatároztuk Zadaveczt István tábori püspöknek és Pröhle Vilmos dr. egyetemi tanárnak a bekapcsolását, már azért is, mert velünk együtt ők is EK Sz-tagok, akik a lezajlott események után szószólói legyenek a kormányzó előtt, úgy a felkelés mint a többi nemzeti keresztény országos érdekeink megvalósítására vonatkozóan stb.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Taby Árpád felkelő alvezér esküjét visszaadja.

Taby Árpád felkelő alvezér esküjét visszaadja.

A II. hadseregnek megadtam a parancsot: addig, míg vissza nem térek, Sopront tartsa megszállva és azt ki ne ürítse – bárki adna parancsot erre vonatkozóan. Délután indultam autón Nagyszentmihályra, ahová már este érkeztem. Feleségem is megérkezett Gyepüfüzestről, ahol ezen utolsó napokat töltötte. Megtéve a szükséges intézkedéseket, már kocsiba akartam szállani, amelyben feleségem várt, mert velem akart az éjjeli vonattal Budapestre indulni.

308 Ezen utolsó pillanatban kopogott be irodámba Taby Árpád főhadnagy. Nevezett egy szolgálati jegyet tartott a kezében, amelyen az alábbi sorok állottak:

Nyugatmagyarországi felkelő I. hadsereg parancsnoksága.

Szolgálati jegy.

Táborhely, 1921. október 30-án.

Kérem úgy magamat, [139\(54\)](#) mint hadseregemet a személyére tett eskü alól felmenteni.

Roth fhgy. I. h. vezére.

Prónay Pál alezredes úrnak, Nagyszentmihály.

Miután elsőbben kioktattam nevezettet a szolgálati jegy meg nem felelő és formai hibáira, de főleg a személyem megszólítására vonatkozóan, megkérdeztem, hogy mit jelentsen az egész és mit akar elérni. Erre aztán a következő, dadogva és kertelve előadott mesébe kezdett: miután ő Ranzenberger (Jenő) őrnagy úrnak akar engedelmeskedni, aki a kormányzó úr intézkedéseinek megfelelően a felkelők kivonulását és leszerelését szorgalmazza, a zászlóaljhoz szeretne szintén bevonulni. Annak nem is lesz akadálya – válaszoltam – mivel úgy ő, valamint a zászlóaljhoz tartozó emberek a csapattestükhöz fognak bevonulni, ezt már el is határoztam, azonban a felkelők csakis az én parancsaimat és nem Ranzenberger őrnagy úrét fogják követni. De különben is csodálkozom – folytattam – mert úgy emlékszem, ő hangoskodott legjobban, hogy bármi jön, nem fog kimenni Lajtabánságból, inkább itt fog elpusztulni!

Taby ezen szavaimra nagyokat nyelt és zavarában szintén akadozva, egy okoskodó magyarázatot akart

adni az ő elhatározásának. T. i. miután én őt nem engedtem királypucckor Szombathelyre bevonulni a karlisták ellen, már pedig valamikor a Vérmezőn én egy olyan beszédet mondtam volna, amely azok ellen szólt stb. Erre a bárgyú, se füle, se farka helyt nem álló fejtegetésére máris szavába vágtam a következőket: esküjét bármikor visszakaphatja a többi zászlóaljbeli tényleges katonákkal együtt. Azt azonban jegyezze meg: addig, amíg felkelő, nekem tartozik engedelmisséggel – mert különben meg fog ismerni, ha még nem ismer. Mint parancsnoka pedig különben sem tartozom számat adni egy alantasomnak arról, amit cselekedtem, mert tudni szoktam azt, amit teszek és azt, amit mondok. Tehát kikérek magamnak minden kritikát, különösen egy ilyen zöldfüles (sic!) takonypóctól, mint ő. Erre máris megnyomtam az ajtó kilincsét, a kitarult ajtón azután Tabyt kilődítotam az irodámból.

Miután mindez közvetlenül az állomásra való indulás előtt történt, emiatt nem is volt időm ezen ügygel tovább foglalkozni, hanem Szombathelyre érve a vasútállomáson utasítottam Ranzenberger Győző helyettes zászlóaljparancsnokot, hogy Tabyt embereivel együtt haladéktalanul vonultassa be, amit nemkülönben Cikatricisz Miklós segédtisztemnek is meghagytam. (...)

Ezen jelenségeket inkább bejedésnek minősítettem, gondolván: bizonyára érkezett a kormánytól egy fenyegetés, (hogy) ha velem tovább kitanak, akkor annak meglesz a böjtje is. Ennélfogva Tabyt is ezek közé soroltam, akiről megváltozott a véleményem, dacára sok és szép harctéri kitüntetéseknek.¹⁴⁰⁽⁵⁵⁾ (...)

... Álláspontom pedig a következő volt: az ilyen kishitű, félénk, szájkodó elemek mielőbb távozzanak a felkelők táborából, legyenek inkább kevesebben, ³⁰⁹de ami megmaradt, az legyen megbízható. Például az utolsó időben feltűnt Nagyszentmihályon ifj. Sréter István főhadnagy is, a volt hadügyminiszter fia, akit édesatyja akkor, amikor a zsidó újságok kedvezőtlenül írtak rólunk, a zászlóaljtól hol elvezényeltetett, vagy pedig ha veszélytelenül dicsőséget lehetett aratni, abba beosztott. Ezen utóbbit azután apja kérése dacára sem vettem fel többé, pedig az idősebb Sréter az Etelközi Szövetség vezérek tanácsának egy jelentős tagja volt. Fiát tehát szaglászni és kémkedni küldötte a Bánság területére, ahonnét én egy-kettőre kitanácsoltam.¹⁴¹⁽⁵⁶⁾ (...)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Tanácskozás Horthy Miklós kormányzónál.

Tanácskozás Horthy Miklós kormányzónál.

1921. október 31-én reggel érkeztem feleségemmel Budapestre. A felkelés vezetői közül velem jöttek páter Bónis, Bachó István és Héjjas Aurél alvezérek. Ezen utóbbi Iván öccsét is képviselte, aki fogfájással mentette ki magát, holott én magam is súlyt helyeztem jelenlétére, mégpedig azért is, hogy a kormányzó őt már egyszer fogadja és megismerje. (...) Héjjas Iván elmaradása ekkor még nem keltett bennem különös gyanút. Amikor azonban évek múltán egyes lefolyt események kulisszatitkainak birtokába jutva, azokat mozaikszerűen összeilleszthettem – megoldódott ezen fogfájással való megbetegedésének a háttere is. T. i. nevezetnél ezen fájdalma mindig akkor következtek be, amikor valami felelősséggel és veszélyekkel járó akcióból kibúvót keresett. Miután tisztában volt a küldöttség feladatával, ő már nem képviselhette a felkelésének azon lelkes és meg nem alkuvó akaratát, amely az irredentában elszántan a végsőkig ki akart tartani. Hiszen a felkelőknek kivonulását megígérte néhány nap előtt Tatatóvárosban, amikor Siménfalvy ezredesen keresztül az EK Sz-nek deferált. (...)

A kormányzói fogadásra megfelelően civilben öltözve, felkerestem páter Mónist, akivel elmentem először Pröhle Vilmoshoz, aki fönt a Várban, a Kaszinó utcában lakott, utána pedig Zadravecz István tábori

püspökhöz a Margit körúti ferenciek zárdájába. Nevezettek, mint az EKSz-nek vezető tagjait megkértük – tartsanak velünk a kormányzói kihallgatásnál és követeljék velünk együtt ők is a céltudatos intranzigens kormányzást, főleg Belitska hadügyminiszternek és még néhány liberális irányban exponált kormányférfinak az eltávolítását a közéleti porondról. (...) Nevezettek nagy érdeklődéssel hallgattak meg minket, és ... megígérték eljövetelüket a délután négy órára kitűzött kihallgatásra.

Ezen az audiencián jelen voltak a kormányzón kívül még gróf Bethlen István miniszterelnök, gróf Bánffy Miklós külügyminiszter, Nagy Pál altábornagy¹⁴²⁽⁵⁷⁾ hadsereg-főparancsnok, Zdravec István táborigaznádok, Pröhle Vilmos egyetemi tanár, Bachó István százados, páter Bónis Arkangyal, Héjjas Aurél tartalékos főhadnagy és én, a felkelés fővezére.

Az államfő nagyon szívélyesen üdvözölt minket felkelőket. Miután örömeinek adott kifejezést afölött, hogy minket láthat, mint már ilyen alkalommal szokta, hosszadalmas fejtegetésekbe bocsátkozott, melyek főleg az ország külpolitikájára vonatkoztak, de melyeknél hol megakadt, vagy pedig ismétlésekbe esett. Igyekezett főleg a mi irredentáknak a folytatását kilátástalannak, sőt **310**vészthozónak lefesteni. Előadásának refrénje pedig: sírba visszük az országot, ha november 6-ig Burgenlandot ki nem ürítjük stb., stb., ebbe pedig – nála gyakran használt kifejezéssel élve – beledöglünk ... és nem éri meg ez a darab föld, már mint a Lajtabánság, ha miatta a nemzetet egy megszállási veszély érné, miután az antant ezzel fenyeget minket stb., stb.

Magam részéről az ezután történt hozzászólásomban úgy a kormányzót, mint pedig a jelenlevő hivatalos tényezőket az alábbiakról szándékoztam meggyőzni: távol áll tőlem a felkelést egyéni hiúságból vagy érdekből folytatni – ha ezt egyesek ekként iparkodnak beállítani. De az anyaországra se akarunk ezzel bajt hozni, miután ezen kérdéses területeket a magyar kormány már kiürítette, a megszálló osztrákokat a felkelők pedig kiverték, tehát a felelősséget mi, szabadcsapatok viseljük, nem pedig a hivatalos magyar kormány.

Abszolút meggyőződéseim és hazafias ösztönöm szerint mi a megalakult Lajtabánságot az odavaló néppel jó egyetértésben tovább is tudjuk tartani, ha titokban anyagi vagyis pénzbeli segítséget kapunk az áttelelés lehetőségére. Mert ha ruházni, valamint élelmezni tudjuk magunkat, és ezzel a burgenlandiaknak nem esünk terhére, jövő tavaszig annyira megszilárdítjuk a magyar irredentát, melyhez a magyar kormánynak kifelé ne is legyen látszólagos köze, a többi bízák azután reám. (...) ¹⁴³⁽⁵⁸⁾

Utánam Bánffy külügyminiszter mondott néhány gépies frázist a külpolitikai helyzetünkre vonatkozóan, mely a velencei egyezmény szerint nagy előnyökkel kecsegtet. Utána pedig Bethlen fölényes modorban adott kifejezést annak a kérelhetetlen jogalapokon és jogrenden nyugvó kormánynak, amelynek nincsen szüksége többé se különítményekre, sem pedig irredenta csapatokra, miután ezek úgy gazdaságilag, de főleg valutáris szempontból csak tönkreteszik az országot. Kiemelte azután azon feltétlen előnyös helyzetet, amellyel Sopronra vonatkozólag a népszavazás már november 6-ra ki lett tűzve, ¹⁴⁴⁽⁵⁹⁾ tehát a felkelőknek legkésőbb ugyanezen hó 5-én a nyugati területeket el kell hagyni. Hivatkozva a kormányzó szavaira: minden az önkbe fog hullani, csak nyugalommal várjuk meg ennek bekövetkezését stb.

Nagy Pál altábornagy is megszólalt antipatikus pöffeszkedő modorával. Ellene volt mindazon kéréseimnek, amelyeket a zászlóaljbeli tisztjeim ténylegesítése és ellátására vonatkoztak. Ezen tisztek között főleg azok voltak érdekelve, akik távollétemben ugyanakkor alattomosan pártütést rendeztek ellenem.

(...)

Páter Bónis Arkangyal Ferenc-rendi pap barna csuhájában szólalt fel ezután, meglehetősen éles és kíméletlen szavakban adta elő azon hiányokat, amelyek a keresztény nemzeti fejlődést megakadályozzák, és ezeknek orvoslását nemcsak a felkelők táborá, de az egész intranzigens keresztény nemzet óhajtja és kívánja.

Többek között rámutatott a most lezajlott királypuccs gyászos következményeire, valamint megemlékezett a nemzeti hadseregben politizáló tisztokról, szavá téve a liberális érzésű Belitska Sándor honvédelmi miniszter ténykedését, azután a zsidó sajtónak garázdálkodását stb., stb. Kérte a kormányzót, tegye mindezeket megfontolás tárgyává, és távolítsa el a közéleti pályákról mindazokat, akik a keresztény és nemzeti irány kifejlődését gátlólag akadályozzák. ³¹¹Mert okulhatunk az országunkat végigseprő forradalmakból, melyek jobb belátásra bírhatnának bennünket.

Miután sem Pröhle, sem Zadavec egy szóval sem merték támogatni ezen felszólalásainkat, és csak néma szemlélői maradtak a különböző elhangzott vitáknak¹⁴⁵⁽⁶⁰⁾, Horthy a következő szavakkal fejezte be az ülést:

Az előadott kívánságokat, amennyire lehet, honorálni fogja, de az mégsem lehetséges és nem engedheti meg, hogy neki Bónis páter diktálja a tennivalókat. Ha pedig a felkelők ki nem jönnek, úgy kénytelen lesz a nemzeti hadsereget személyesen ellenünk vezetni.

A kormányzó ezen elhangzott kijelentései után már végképpen elfogott az indulat és undor ezen kicsinyes, de főleg félénk emberekkel tovább is vitatkozni. Be sem várva az államfőnek a tanácskozás befejezését jelző felemelkedését, székemről felugorva és magamat meghajtva a következőket mondtam még: a felkelők küldöttségét becsületes hazafias ösztön és szándék hozta ide, de semmi más, sajnáljuk, hogy előadott kéréseink nem találtak meghallgatásra.

Erre aztán Horthy is felkelt, vele együtt a többiek szintén. A terem elhagyásánál Horthy visszatartott ezen szavakkal: „Te, Pali, gyere csak, akarok neked még valamit mondani.” Amikor ezután magunk maradtunk, imígy szólt: „Kicsoda – micsoda ez a Bónis páter, hogy mer ez velem ilyen követelődő hangon beszélni?” Készségesen világosítottam fel, hogy őt valószínűleg Ranzenberger őrnagy jellemezte kedvezőtlenül és kelthette rossz hírét, mert nagyon haragszik rá valamiért. Őt csakis a túlbuzgalom ragadja el néha, mert én egy igen derék, meg nem alkuvó, lelkes hazafinak tanultam megismerni, aki főleg irredenta dolgokban igen elszánt. Ámbár kutattam, de róla diffamáló dolgokat és becsületbe vágó cselekedeteket felhozni senki se tudott. „Dehát mégsem lehet ilyen alaknak – folytatta a kormányzó – velem így beszélni és nekem feltételeket szabni.”

Horthy ezután röviden rátért a lezajlott puccsra, mely neki ismét nehéz napokat okozott. Többek között igazat adott nekem és visszaemlékezett azon figyelemztetésemre, amelyeket egy ismét bekövetkezendő királypuccsal kapcsolatban tettem.

Négyszemközt ismét megkíséréltem Horthyt a felkelés folytatásának szükséges voltáról meggyőzni, valamint kértem annak titokban való támogatását is. Egyúttal szemé elé tártam gróf Bánffy és Bethlen gróf miniszterelnök gyáva, az antantnak mindenben behódoló politikáját, amely csakis a szerbek és románok, azután a csehek malmára hajtja a vizet. De tőlük függő viszonyban is vannak a csonka országon kívül fekvő birtokaik miatt. Próbálkozásaim azonban most sem sikerültek, mert a kormányzó úgy tett, mintha mindezen érveket nem is hallaná. Automatikusan a felkelők leszerelését hajtogatta, mire megígértem neki a szabadcsapatokkal Lajtabánságnak történő kiürítését az antant által állítólag november 6-ra meghatározott

időpontra.

Az államfő azután még mondanivalóhoz hozzátette, hogy vegyem át ismét a parancsnokságot a zászlóaljam fölött. Mire megjegyeztem: nem volna-e jobb, ha az irredenta megszervezését veszem át, már azért is, mert nem tartozom a hadsereg kötelékébe, ennél fogva felelőtlenebbül működhetek. Erről még [312](#)ezután is beszélhetünk – mindenek előtt gyertek ki a felkelőkkel, mert ez a legfontosabb, kiáltott búcsúzásakor utánam Horthy Miklós.[146\(61\)](#)

Társaságommal, amely reám várt, szomorúan és leverten mentem le a királyi palota lépcsőin. Próhlének, aki egy darabig velünk tartott, szemrehányásokat tettem, amiért hallgattak és nem támogattak hathatósan minket felkelőket céljainkban. Zadavec az azonban már elment volt, pedig neki is szerettem volna tudomására adni, (hogy) mennyire kétségbeejtő az illetékesek passzivitása az irredenta és az ország integritása tekintetében. Már pedig a püspök volt, aki buzdító szavakat sugott a fülembe akkor is, amikor deputációban járt még a nyáron Felsőőrön[147\(62\)](#) és amikor a felkelés leszereléséről volt szó.

Mindannyian beláttuk, hogy gyáva, hazafiatlan hivatalos tényezőkkel nem lehet tárgyalni. sem most, amikor kedvező helyzet kínálkozik, sem pedig később, amikor cselekedni kellene. (...) Ugyanezen közéleti tényezők gyulladtak be 1920. karácsonykor, amikor a Csehország felé tervezett rajtaütésre már minden készen állott. Minekután a lezajlott királypuccs sok mindent megváltoztatott az országon belül, valamint kívül is, a tél pedig szintén beállott – nincsen ruha, nincsen élelem – rablásból pedig felkelőimet nem tarthatom el tavaszig, kénytelen vagyok a Bánságot kiüríteni – jelentettem ki az engemet kísérő alvezéreknek. Különben is – tettem hozzá – a kormányzónak ezt már meg is ígértem, tehát holnap délben, november 1-én Sopronba utazom vissza, mivel erre vonatkozóan a tárgyalásokat a magyar kormánnyal meg akarom kezdeni és a feltételeket is meg akarom szabni.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Dokumentum fotokópiája a fenti szöveghez:148

Dokumentum fotokópiája a fenti szöveghez:[148\(63\)](#)

A Prónay-kéziratban az alábbi levél és melléklete fényképmásolatban található és ezért nincsen számozva sem:

Nagyságos
Prónay Pál
m. kir. alezredes úrnak

Elrendelem, hogy az összes fölkelő csapatok a Rantzenberger őrnagy által átadandó terv szerint Nyugatmagyarország kiürítését haladéktalanul kezdjék meg s azt oly módon hajtsák végre, hogy f. é. november hó 4-én délig a kiürítés teljes és tökéletes befejezést nyerjen. Ezen időpontig az utolsó felkelőnek is el kell hagyni a kérdéses területet, különben az Entente a velencei megegyezést semmisnek jelenthetné ki, ami az országra nézve Sopron környékének elvesztésével és esetleg egyéb súlyos következményekkel is járna.

[313](#)Tájékoztatásul tudatom, hogy a nagyhatalmak képviselői Wienben közölték az osztrák kormánnyal, hogy az osztrákoknak a kiürített területekre a tábornokok hívása nélkül lépni nem szabad.

Ugyancsak tájékozásul és a fölkelőkkel való közlés céljából mellékelem a legközelebb kiadandó amnesztia rendelet kivonatát.

Budapest, 1921. október hó 28-án.

Horthy s.k.

... kegyelemben részesítem:

1. azokat az egyéneket, akik a magyar állam nyugati határszélein az ország területi épségének önhatalmú megvédése céljából, vagy a cél szolgálatában bűncselekményeket követtek el, ha a magyar kir. kormány 1921. évi október hó 21. napján kelt kiadványában foglalt felhívásnak eleget téve, a további ellenállással felhagytak és békés foglalkozásukhoz visszatértek;

2. azokat az egyéneket, akik az 1918. évi október hó 31. napja óta bűnösen felidézett haza- és társadalomellenes forradalmak idején a magyar faj és nemzeti eszme ellen elkövetett cselekmények által felkeltett közlekedés és menthető felháborodás hatása alatt, vagy abban a téves meggyőződésben, hogy cselekményükkel a magyar faj és a nemzeti eszme érdekeit szolgálják, bűncselekményt követtek el.

A 2. pont alapján nem részesülnek kegyelemben azok, akiknél a bűncselekmény oka az önző nyereségvágy volt, vagy akik a bűncselekmény elkövetését megelőző 10 éven belül nyereségvágyból elkövetett büntett miatt 6 hónapot meghaladó szabadságvesztés-büntetésre jogerősen el voltak ítélve.

Mindezeknél fogva felhívom a magyar királyi igazságügyminisztert és a magyar királyi honvédelmi minisztert, hogy a jelen elhatározásom végrehajtására szükséges intézkedéseket tegyék meg.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Epilógus a királypucssra.

Epilógus a királypucssra.

Ezen néhány nap alatt, amelyet Budapesten kellett töltenem, több érdekes és groteszk epizódot tudtam meg a királypucss keletkezését, azután lefolyását illetőleg.

A nem sikerült első királylátogatás után a túlzó karlisták ugyanezen évben egy másodikat vettek tervbe, melybe összes reményüket belevetették. Miután általuk öszre volt kontemplálva, a helyzet annyiból volt kedvező, mert senki sem gondolta, hogy éppen azt az időpontot választják, amelyben az irredenta harcok mentek végbe. Azonban a keresztülvitele nem volt jó.

Józan gondolkodású politikusok, akik ezen tervről tudtak, nem tartották időszerűnek. Így maga Andrassy Gyula, akit az egész soproni kormánnyal együtt lefogva a pestvidéki törvényszék fogházában tartottak őrizetben, mint a pucss kieszelőjét és tervezőjét, vagyis mint főcinkos lett a közvéleménynek beállítva. Naplómban már említést tettem gróf Andrassy Gyulának azon intézkedéséről, amikor Svájcba egy kurírt küldött a királyhoz azzal a figyelmeztetéssel: semmi szín alatt ne kísérelje meg az országba való bejövételt erőszakos módon. Ez a kurír (herceg Windischgrätz Lajos), miután a királyt Pranginsban nem találta, a kérdéses levelet vissza is hozta.

A királyt ezek után csakis báró Lehár Antal ezredes, Boroviczeny Aladár udvari titkár, gróf Mikes János szombathelyi püspök, továbbá Rakovszky István, Beniczky Ödön, Szmrecsányi György, Lingauer Albin

nemzetgyűlési képviselők sürgetései kényszeríthették és csábíthatták az októberi bejövételre. Főleg [314](#)pedig Lehárnak azon jelentése, hogy Ostenburg, akít ő már meg is nyert tervének, 3–4000 emberével ugyancsak mellette áll.

A felkelők fogságából nemrégén kiszabadult Lehárral feleségem Szombathelyen találkozott és értesülvén terveiről, kérve kérte, ne vigye bele a királyt egy puccsba. Nevezett ezt látszólag meg is ígérte, ámbar folyton hangoztatta, hogy a királyt vissza kell hozni mielőbb, mert családjának nincsen már miből élni.[149\(64\)](#)

(...) A király tényleg Lehár sürgönyére ült a Pármák által előre megvásárolt Junkers-repülőgépre. Feleségén, Zita királynén kívül Boroviczény Aladár udvari titkár, azután Fekete Örs Oszkár, Alexay Andor repülőkapitányok és egy Zimmermann nevű gyári pilóta kísérte, aki a gépet maga vezette.[150\(65\)](#)

Terv szerint a repülőgépnek Dénesfán, gróf Cziráky József birtokán kellett megérkezni, ahol lakás és minden készen várta. Lehár pedig már jóval előbb egy közelfekvő vadászházban lakott és az eget figyelte. A királyi pár azonban nemvárt időben érkezett, amennyiben 1921. október 20-án csütörtökön délután 4 órakor ért földet Cziráky birtok egyik pusztája közelében, ahonnét a felségeket a Cziráky fivérek Ruprecht Olivér sajtoskáli birtokára kísérték, miután a dénesfai kastély tele volt vendégekkel, mert aznap zajlott le Cziráky József fiának a keresztelése. Ezen ünnepségre érkezett meg gróf Andrássy Gyula is, miután leánya, Ilona grófnő Cziráky József felesége volt. Andrássynak tehát legkevésbé lehetett fogalma a király megérkezéséről, annál is inkább, miután abban a képzeletben élt, hogy IV. Károly a futárja által küldött üzenetét megkapta és az országba való jövetelének minden kísérletével felhagy. Annál nagyobb volt meglepetése, amikor értesült a király megjelenéséről. De alattvalói kötelességének tartotta melléje állni.[151\(66\)](#)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Soproni tárgyalások.

Soproni tárgyalások.

Feleségem, miután Budapesten maradt – november 1-én délután érkeztem Szombathelyre vissza. Az állomáson Renner Oszkár MÁV főfelügyelő várt, aki nekünk felkelőknek már a múltban is igen értékes és hasznos szolgálatokat végzett. Nevezett jelentette, hogy Ranzenberger őrnagy távollétem alatt vasúti szerelvényeket rendelt meg a MÁV üzletvezetőjétől a felkelők hazaszállítására. Furcsának találtam ugyan ezen őrnagnak a felkelőkre vonatkozó diszpozícióit, de elvgre nem láttam abban semmi különöset, miután a kivonulást a Bánságból amúgy is elhatároztam.

[315](#)A Sebária kávéházba érve a zászlóalj tiszteinek egy részével találkoztam, akik felugrálva feszesen köszöntöttek. Ranzenberger Győzőnek, aki nálam jelentkezett, újból kiadtam az utasítást a zászlóaljbeli tiszteknek és legénységnek a csapattestükhöz való bevonultatására, mivel nem akartam a tényleges katonaságot továbbra is a felkelőknél tartani. Majd ezen intézkedések után a Puch-féle kocsimmal Sopronba indultam, ahol a Lajtabánság kiürítésére vonatkozó tárgyalásokat szándékoztam megkezdeni.

(...)

Sopronba érve még aznap este összehívtam a kormányzótanácsot, akik mindannyian Sopronba utaztak, valamint az idősebb alvezéreket, úgymint Héjjas Aurélt, Bachó Istvánt, Budaházy Miklóst, páter Bónist és Szabó József századost, akikkel azután a kormányzóságon lefolytatott tárgyalások eredménye alapján

hozzáfogtunk a Lajtabánságról történő kivonulás feltételeinek megbeszéléséhez. Valamennyien beláttuk, hogy az adott viszonyoknál fogva a felkelés folytatása lehetetlen. Viszont a magyar kormánytól garanciákat követeltünk a felkelőkkel szemben, nehogy azok leszerelésük után zaklatásoknak, azután üldöztetéseknek legyenek kitéve.

Ezen tárgyalások eredményeképpen megjelöltem a Bánság kiürítése esetén – melyre még külön parancsot fogok kiadni – a gyülekezőhelyeket a felkelők részére – úgymint Szombathelyt a németújvári és felsőöri hadseregek, Kapuvárt a II. Budaházy-hadsereg, Magyaróvárt az északi (Héjjas) hadsereg számára, azonban november 5-ig az utolsó felkelőnek is el kell hagyni a Bánságot, mert a magyar kormány az antant-bizottság által megtartandó népszavazást november 6-ra jelezte.

A felkelőcsapatok Sopronban kifogástalanul tartották fenn a rendet, mindaddig, amíg később a Nemzeti Hadsereg csapatai le nem váltották. Nemkülönbben az antant dicséretét is kiérdemelte. Hegedűs altábornagy helyét Guillaume altábornagy vette át, Sigray helyett pedig Almássy Sándor szolnoki főispán lett Nyugat-Magyarország kormánybiztosává kinevezve. Ostenburg csendőrei helyébe pedig Bobest Mátyás alezredes ezrede vonult be Nagykanizsáról, amely aztán az én embereimből álló őrségeket mindenütt leváltotta. (...)

Ismét előbukkant Ranzenberger őrnagy, aki most már mint a kormány tárgyalásokra kirendelt megbízottja mutatkozott be. De mielőtt még vele ilyen irányban szóbaálltunk volna, megismertettem vele álláspontomat, amiért ő távollétem alatt beleavatkozott a felkelők ügyeibe, amit kategorikusan kikértem magamnak. A hangulat különben is mindannyiunk részéről a nevezett ellen irányult, aki többek között átadta nekem a kormányzónak október 28-ról keltezett második levelét is, mely az elsőnél határozottabban volt fogalmazva és amelyhez az amnesztia-rendeletnek egy kivonata szintén csatolva lett kivonulás esetére. *(Lásd fent)*. Ismerve Bethlen taktikáját, nem tartottam ezen írást sem kielégítőnek, mert külön garanciákhoz és feltételekhez kötöttem a felkelőknek a Bánságból való kivonulását. Már a tárgyalások megkezdésekor úgy Bárdos Béla, valamint dr. Lévy Ferenc, azután Héjjas Aurél szintén hevesen nekimentek Ranzenberger őrnagynak. Héjjas Iván azonban ezúttal is távol maradt az ügyek nehezebb és veszélyesebb részétől. Állítólag a foga még mindig fáj és ezért jött Aurél bátyja helyette. (...)

Ranzenberger Jenő, aki a támadások pergőtüzében állott, jónak látta a fenyegető helyzetre való tekintettel megszökni. Legalább is egy fél napot valahol a Hughes-gépnél töltött a Bethlenekkel való értekezésekből kifolyólag, akitől a kért garancialevelet kiostromolta és amely azután futárral érkezett Sopronba.

316Az említett veszekedéseknél beállott szünetet felhasználtam és gépkocsin Németszentmihályra utaztam az ottan reám váró ügyek elintézése végett. Egyúttal magammal vittem Héjjas Aurélt, akinek az I. hadsereg felkelői fölött át kellett venni a parancsnokságot Tabytól. Ezen utóbbi éretlen és gyerekes viselkedése miatt alkalmatlannak bizonyult egy komolyabb és felelősségteljesebb parancsnoki hely betöltésére. Nem állhattam mindig a háta mögött úgy, mint kezdetben és ezért fejébe szállott a dicsőség.

Sopronban visszahagytam Apáthy László századost, a kormányzótanács elnökét, azután derzsényei dr. Lévy Ferenc külügyi kormányzótanácsost a tárgyalások befejezésére, valamint a beérkezendő írásnak Ranzenberger őrnagytól való átvételére, melyről engemet haladéktalanul értesítsenek Nagyszentmihályon, ahová én november 3-án este érkeztem.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Lajtabánság kiürítése.

Lajtabánság kiürítése.

1921. november 4-én hajnalban érkezett meg hozzám Apáthynek a telefonjelentése a garanciaírás megérkezéséről, nemkülönbön Ranzenberger szintén értesített annak Apáthy kezeibe való átadásáról. Csak ezután adtam ki a körparancsot a különböző felkelőparancsnokságoknak, úgymint Thurzó Lajos főhadnagynak Németújvárra, akit Molnár távozása után neveztem ki a III. hadsereg alvezérének, Héjjas Aurél alvezérének, az I. hadsereg parancsnokának Felsőőrre, Budaházy Miklós alvezérének, a II. hadsereg parancsnokának Sopronba, Héjjas Iván alvezérének, a IV. hadsereg parancsnokának Nezsiderbe. (...)

Ezen intézkedések után én magam is lóra akartam szállni, hogy átlovagoljak Takácsy Gyula századossal és annak századával Felsőőrre, miután őt bízam meg lovasaival a felkelők kivonulásának hátfedezetével a Pinkafő–Szombathely felé vezető főút-szakaszon. Ekkor lépett hozzám Héjjas Aurél a következőket jelentve: kötelességének érzi tudomásomra hozni azt a nagy agitációt, melyet egyesek titokban ellenem folytatnak a zászlóaljban azért, hogy a zászlóalj élére többé ne jöhessenek vissza – sőt ezen propagandával a felkelőket is igyekeznek ellenem hangolni különféle ürügyek felhasználásával. Megkérdezésemre azonban nevezett főhadnagy nem tudott határozott választ adni ezen aknamunkák mozgatóira nézve, akik mindenféle kitalált és nevetséges rágalmat terjesztenek, hanem hivatkozott Cikatricisz Miklós főhadnagy segédtiszemre, aki erről talán többet tudhat. Miután ezen utóbbit, akit Héjjas Auréllal együtt becsületes komoly férfinak tartottam, megkérdeztem – felháborodva fakadt ki holmi titkos kezek ellen, akik ilyesmivel próbálkoznak, mint mondotta, többet nem tud, azonban sejti, hogy mögötte Ranzenberger Jenő áll, mint mozgató.

Én magam nem is tulajdonítottam az egész ügynek nagyobb jelentőséget – gondolván – bizonyára valami rosszakaratú rágalommal kívülről igyekezett valaki tisztjeim között az idáig is fennálló jó egyetértést megzavarni. És hogy mégis utánajárjak némileg az ilyen hátmögötti intrikáknak, felhívtam Szombathelyen a lovas laktanyában elhelyezett zászlóalj-parancsnokságot. A telefonnál Ranzenberger Győző helyettes zászlóaljparancsnok jelentkezett, akit megkértem aznap délután három órára a zászlóalj tisztjeinek egybehívására, miután a jelzett időre odaérkezem.

Csak azután ültem lóra és átlovagoltam Felsőőrre. Nagy meglepetésemre még mindig ott találtam Taby Árpád főhadnagyot, aki a felkelőkkel rendelkezett. Őt azonnal bevonultatva megfosztottam a felkelő I. hadsereg parancsnokságától, melyet az időközben beérkezett Héjjas Aurél főhadnagy alvezérének adtam [317](#)át. A lovasszázadot pedig Pinkafőre küldtem hátvédoszolgálatra, nehogy az esetleg benyomuló osztrák vörösök a felkelőket hátbatámadják, addig míg azok az állomáson várakozó vasúti szerelvényekbe berakodnak.

Megjegyzés: Utólag tudtam meg a következőket: amikor Felsőőrre belovagoltam és Takácsy a lovasszázaddal, azután gépfegyverekkel Felsőőrön a parancsnoki épület előtt megállott, Taby Árpád igen megijedt és azt gondolta, hogy a huszárok az ő embereinek letartóztatására jöttek. Az illetőnek igen rossz és nyugtalan lehetett a lelkiismerete, mert ő, miután néhányszor alaposan lehordtam és tisztességre tanítottam, egyik fő agitátor volt ellenem. (...)

Fájó szívvel kellett elbúcsúznom a felsőőriektől – nevezetesen a postamesternőtől, akinek a lakásában étkeztünk, a két esperestől, a tanítótól, azután a főbírótól és egyéb más előkelőségektől. Valamint azon felkelőimtől is, akik burgenlandiak voltak és szűkebb hazájukban kellett nekik visszamaradni. [152\(67\)](#)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Szombathelyi tiszti gyűlés.

Szombathelyi tiszti gyűlés.

Visszatérve Szentmihályra, a kiadott parancsokkal ott is elintéztem a kivonulás sorrendjét. Miután pedig utoljára megebédeltem jákfai Gömbös nevű kocsmáros vendéglőjében, automobilon Szombathelyre mentem. (...) [153\(68\)](#)

Szombathelyen egyenest a lovaslaktanyába hajtottam, amelybe 1893 őszén mint önkéntes vonultam be és később is még annyi évet szolgáltam. A berendelt tisztek az V. század legénységi épületének egy szobájában összegyülekezve vártak reám. Ranzenberger Győző a helyiségbe való belépésemkor csak a tisztikar egy részének létszámát jelentette, mivel néhányan el vannak foglalva és nem jöhettek idejében ide be. [154\(69\)](#)

Köszöntve a tisztikart, a következő szavakat intéztem hozzájuk: mint bajtárs jöttem közéjük, hogy néhány kérdésre felvilágosítást nyerjek, melyre nyílt és őszinte feleletet várok tőlük. Mint volt alantasaimtól, mint tisztektől és bajtársaktól (mivel felkelő ruhában voltam, nem is volt szándékom náluk mint zászlóaljparancsnok megjelenni). A zászlóaljnak minden egyes tagja tudja, hogy akkor, amikor én éppen ezen csapattestnek tisztikaráért és érdekeiért a kormányhatalommal is szembeszálltam, utána pedig a nemzeti hadseregből kiléptem, a legfelsőbb hely a zászlóaljparancsnokságba való visszahelyezésemet rövid időn belül garantálta. Most pedig a királypuccs bekövetkezésével mégis minden úgy történt, amint én azt augusztus hóban fenn a Várban a miniszterelnöknek, azután legfelsőbb helyen tisztjeim jelenlétében előre megjósoltam. Állítólag egy propaganda indult volna meg a zászlóalj kebelében is, hogy parancsnoki helyemre én vissza ne kerüljek, ezzel ellentétben most, amikor Budapesten jártam, éppen a tisztjeim érdekében is, maga a kormányzó úr kínálta fel a zászlóaljam újból való átvételét, mert nekem volt igazam, amikor Rakovszkyt támadtam, aki jelenleg is le van tartóztatva. Uraim, van-e ilyen mozgalom a zászlóaljban, vagy nem – erre nyílt választ kérek.

[318](#) Miután a jelenlevő tisztek hallgattak, így folytattam tovább: mintha én nem volnék méltó többé a zászlóalj élére, mert hazaárulást követtem el – és pedig: Sopronban a királynak letettem az esküt. A királynak Tihanyból való kiszabadítására osztrák tisztekkel szövetekeztem. A puccsnál a kormányzót cserbenhagytam stb. Ezen kósza híreket ma reggel tudtam meg.

Ami pedig a királykérdést illeti, ebben sem titkoltam álláspontomat. Nincsen szándékomban sem Nagyatádit, vagy Gömböst nemzeti királynak megtenni, hanem legitim utakon járok, miután a nemzet akarata és a jelenlegi államfő tudta nélkül annak megoldásába belemenni nincsen szándékom. Ebben a kérdésben a kormányzó úr álláspontját tettem magamévá, aki a koronás király helytartójának vallja magát, tehát annak a háta mögött nem cselekszem. Kérdem ennél fogva, kiknek állott érdekében nálam a karlizmust kifogásolni és ezért engemet, mint hazaárulót beállítani, aki a zászlóalj élére többé nem érdemes, amikor úgy a kormányzóval, valamint a hivatalos tényezőkkel ebben egy véleményen vagyok és külön egyéni politikát nem csinálok.

Szavaimat ezután még nagyobb csend követte. Amikor pedig tekintetemet a körülöttem körben álló tiszteken végigjártattam, őket újból válaszra nógatva – csupán tagadó fejcsóválásokat vettem észre. Laczkovics László főhadnagy, a zászlóalj segédtisztje előtt megállva, és őt talán a kelleténél jobban fixíroztam, mint ahogy ő azt szerette, vagy eltúrte, zavartan megszólalt: elpirulva kijelentette, hogy ilyen

ellenem irányuló propagandáról sem ő, sem a többiek nem tudnak, mert csakis valakinek a zászlóalján kívül járhatott a szája és pletykázott. A közvetlen mellette álló Kass László tartalékos hadnagy szintén fülig elpirult görcsös vigyázálásában. Szemeim azután Falböck Zoltán főhadnagyon akadtak meg egész véletlenül, aki kötelességének érezte dadogó hangon megcáfolni az ilyen és hasonló pletykáknak létezését a zászlóaljban, melyeket csakis kívülálló ellenségeim találhattak ki. Ezen utóbbinak együgyű fejtegetéseit végül Ranzenberger Győző zászlóaljparancsnok szakította félbe. Bokáját keményen összezsapva, mellét katonásan és feszesen kihúzva, fennhangon ezeket mondotta: „Alezredes uram! Ne méltóztassék az ilyen pletykáknak hitelt adni, melyeket csakis éretlen tacsók követhettek el. Az egész zászlóalj teljes egészében egyöntetűen, úgy mint eddig, a parancsnokuk mögött áll.” Ezzel a tisztgyűlés véget is ért. Ranzenberger, aki egy darabig még elkísért, magyarázgatva kikelt az ilyen rosszakaratú pletykák és rágalmak ellen, melyeket valószínűleg a karlisták terjesztenek, mint azt már a múltban is néhányszor megkísérelték. (...) Ezen gyűlés eredményéből kifolyólag megnyugodtam, de nem is tartottam lehetségesnek ilyen katonatanácsszerű mozgalmat a zászlóaljban magában, mert hiszen a tiszteknek kötelessége lett volna azzal előállni. Ennek folytán nem is törődtem Balogh Ferenc hadapród jelentésével sem, aki Németújvárról érkezett meg a felkelőktől és ugyancsak egy figyelmeztető jelentést tett nekem hasonlóan, mint Héjjas Aurél aznap reggel.¹⁵⁵⁽⁷⁰⁾ (...)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Leszerelt felkelők elszállítása.

319 Leszerelt felkelők elszállítása.

Ezek után a vasútállomásra kellett kimennem, mivel vészjel jött onnét, hogy nem bírnak a felkelőkkel, akik különböző irányokból vagonokban érkeztek meg és nem akarnak hazájukba visszamenni.¹⁵⁶⁽⁷¹⁾ Én már régen sejtettem a bajt, amely a leszerelésük körül fel fog merülni. Az Erdélyből, Bácskából, azután a Felvidékről ide a Csonkaországba menekült elkeseredett honfiakat nem fog lehetni egykönnyen üres kezekkel elküldeni. Nevezetteknek a sorsa miatt már Artner Kálmán szombathelyi körletparancsnokkal is erős vitáim folytak. T. i. őt Ranzenberger őrnagy által befolyásolva, fegyveres karhatalommal akarta őket széjjelkergetni, ami ellen én állást foglaltam és kikértem magamnak erre vonatkozó beavatkozásukat. Ranzenberger őrnagy okvetetlenkedései miatt Hughes-gépen érintkezésbe léptem Budapesten úgy a kormányzósággal, valamint Nagy Pál altábornagy hadsereg-főparancsnokkal – kijelentve, nem állok jól a kormányzó úrnak tett ígéretem teljesítésében a felkelők leszerelésére vonatkozóan, ha a nevezett őrnagyot a további beavatkozásoktól el nem tiltják. Erre azután Artner is igen hamar megszelídült, de be is látta, hogy addig, míg a felkelőim együtt vannak, sem velem, sem velük ujjat húzni nem igen lehet, mert kész a polgárháború.

Nevezett tehát elfogadta tervemet, vagyis a felkelők egy részének (az I. hadsereg Héjjas Aurél, a III. hadsereg Thurzó Lajos főhadnagyok) nem Szombathelyen való csoportosítását, miután itt felfordítják a várost, hanem Bükre való szállításukat. Telefon útján elrendeltem a II. Budaházy hadsereg felkelőinek Kapuváron, a Héjjas-Bachó (féle) IV. hadsereg felkelőinek Magyaróváron történő gyülekezését.

Ezen térségek, amelyeken a felkelőket összpontosítani akartam, nekem azért voltak alkalmasak, miután a magyar kormány a Sopronban az antant által megtartandó népszavazást november 10-ig szándékozott lefolytatni. Ha azonban ezen szavazás ... reánk magyarokra nem dölne el kedvezően, akkor a felkelőkkel azonnal betörök Burgenlandba.¹⁵⁷⁽⁷²⁾ Ezért akartam tehát a közelben készenlétben tartózkodni és ezen tervemet az alvezéreimmal meg is beszéltem.

De különben addig is több polgári ruhába bújtatott felkelőt bocsátottam Bobest Mátyás ezredes rendelkezésére, aki utánam két zászlóaljával Sopront megszállotta. Ezen említett felkelők mindenütt izgatták a lakosokat az Ausztriához való elcsatolásuk ellen és ezzel máris igen jó szolgálatokat végeztek, mert Sopron megmentése a népszavazásnál főleg nekik köszönhető.¹⁵⁸⁽⁷³⁾

A szombathelyi állomásra akkor értem ki, amikor az egész indóház tele volt felkelőkkel, akik kocsijaikat elhagyva ittak és vacsorájukat fogyasztották. Engem megpillantva óriási éljenbe és üdvörlégekbe törtek ki. Vállukra kapva vadul énekelve körülhordoztak az éttermeken és várótermeken keresztül. De bizony volt közöttük igen sok könnyes szemű, akik hangoztatták: ők nem mennek haza, hanem kérik a fegyvereiket vissza, mert ők ismét ki fogják verni az osztrákokat a Bánság területéről.

³²⁰Vártam, míg a lárma és a zaj némileg elül és szóhoz jutva sikerült lecsillapítanom a kedélyeket. Feltétlen engedelmességre szólítottam fel ezen megvadult ifjakat, mert még nincsen mindennek vége, miután a népszavazás is csak ezután lesz, de különben is nagy feladatok várnak rájuk, melyhez a fegyvereiket is visszakapják stb. Ti. a biztonság miatt a felkelőktől vagonbarakásukkor a fegyvereket elszedve, azokat külön vagonokba tettem, amelyek őrizet alatt voltak, nehogy garázdálkodások és verekedések történhessenek. Ezen fegyverrel megrakott kocsikat azután Renner Oszkár MÁV főfelügyelőre bízom, aki azokat Somogyba egy bizonyos rejtékhelyre szállíttatta.

(A felkelés leszerelése után a kormány Nádosy Imre országos főkapitány útján nyomozást indított azon fegyverek holléte után, amelyeket a leszerelt felkelőktől összegyűjtöttem... Már bizony azok jól el lettek dugva, az utánuk szimatoló detektívek nem tudtak nyomukra akadni. Megtévesztésükre azonban annak keltettem hírét, hogy ezen szabadcsapatok felszerelését Lajtabánság magyarajkú lakosainak adtam át, akik az osztrákokat ki fogják verni).¹⁵⁹⁽⁷⁴⁾

Miután a hangulat ismét lecsendesült, a szabadcsapatokat ismét vagonba rakva, két szerelvényvel Bükre, az ottan fekvő cukorgyárba irányítottam, ahová gépkocsin másnap reggel magam is kimentem. November 5-én délután sikerült végre telefonon Sopronnal összeköttetés kapnom. Guillaume altábornagytól, valamint Bobest ezredestől megtudtam aztán a népszavazásnak november 6-ról november végére történt elhalasztását. (...)

Sok száz leszerelési igazolványt kellett aláírnom, mert sok felkelő emlékül legalább az aláírásomat akarta megőrizni. Bükrről késő este érkeztem vissza Szombathelyre, miután a Sabária szállodában, ahol szállva voltam, össze kellett ülnöm Hír Györggyel, a felkelésre vonatkozó, főleg gazdasági dolgok elintézése miatt.

Puch-kocsimban november 6-án ismét elhagytam Szombathelyt és Csornára indultam, hozzá még havas esőben. Időközben ide érkeztek Budaházy, Bónis, Szabó József vezetésével a II. hadsereg szabadcsapatái. Náluk megebédelve megbeszéltük,¹⁶⁰⁽⁷⁵⁾ hogy Budaházy Miklós szintén leszereli felesleges felkelőit, azonban egy válogatott csoportot a Fertő melletti Mexikó-pusztához közel fekvő Osliban rejt el és ezzel figyelteti meg a Lajtabánságban történő eseményeket és fejleményeket. (...)¹⁶¹⁽⁷⁶⁾

Csornáról igen rossz és kellemetlen utakon teljes sötétségben este 9 órára értem Magyaróvárra. Amikor Mosonban a barakok mellett elhajtattam, kocsimat megismerték az északi hadsereg felkelői, akik ott már részben el voltak szállásolva. Lelkes üdvözlések között fogtak körül és kevés idő múlva előkerültek Héjjas Iván és Bachó István alvezérek, akikkel azután behajtattam Skultéty Miklós főszolgabíróhoz, aki mindenképpen megbízható lelkes híve, valamint támogatója volt a felkelésnek mindvégig, de még ezután is. Mint házigazda jó vacsorával látott el minket és nála beszéltem meg a szabadcsapatoknak Budapestre történő szállítását, mivel szerelvény ezen az állomáson volt elég. Vagonba ³²¹rakattam gépkocsimat is és

hosszú vonatokban indultunk éjjel után Győrön keresztül Budapest felé. Ezen utóbb nevezett állomáson értek minket utól a Szombathelyről és Bükről elindult felkelővonatok. Az egész vasútvonal, amerre átvonultunk, hangos lett az énektől, a lövöldöző és lármázó irredenta népektől.¹⁶²⁽⁷⁷⁾

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / A kormányzó meglátogatja a felkelőket

A kormányzó meglátogatja a felkelőket

November 8-án a délelőtt folyamán futottak be a budapesti Keleti Pályaudvarra a különféle szerelvények, amelyek kb. 3000 embert szállítottak. A pályaudvaron nagy felkészültséggel vártak, úgy a katonai városparancsnokság, valamint a székesfőváros és a kormány részéről kirendelt hivatalos személyek. Úgy látszik, a Bethlen-kormány és a budapesti zsidóság semmitől sem félt annyira, mint a szabadcsapatoktól, mert mindannyian ezen szabadcsapatok fékentartására kértek, nehogy a városba szabaduljanak. (...)

A felkelő csapatokat katonai rendekbe felsorakoztatva, alvezéreik vezetése alatt a Ferenc József lovaslaktanyába irányítottam, ahol a katonaság már gondoskodott ellátásukról. Én magam lépkedtem az élükön és a kaszárnyába érve annak nagy udvarán századonként állottak fel. Itt azután meleg buzdító szavakkal vettem búcsút tőlük, kijelentve: a rajtam kívül álló okokból kifolyólag az irredentát rövid időre be kell szüntetni, azonban bízom mindnyájukban, mert el fog jönni az idő, amikor erre a hazafias táborra ismét szükség lesz stb. A Csonkaországba valók tehát térjenek vissza falvaikba, akiknek pedig megszállt területen van hazájuk és oda vissza nem mehetnek, azok gondozására a kormány vállalt kötelezettséget. Be kell várni a jobb időket, és ha hívom (öket), jöjjenek ismét a zászlóm alá. Óriási lelkesedés tört ki a felkelőknél, amelyből a vad elkeseredés is kihallatszott ilyen közbeszólások formájában: „Elárultak! Kár volt a fegyvereinket letenni! Éljen Prónay! Éljen a Lajtabánság!” (...)¹⁶³⁽⁷⁸⁾

Utánam a városparancsnok, Riffel ezredes szolt azután a felkelőkhöz, megdicsérve hazafias működésüket, megígérte, hogy ellátásukról, valamint hazaszállításukról gondoskodnak stb. (...)

Ezután a hideg és havas eső miatt a szabadcsapatokat a fődeles lovardában helyeztettem el, már azért is, mert a kormányzó látogatása is be volt jelentve. Horthy tényleg eljött, akit azután alvezéreimmel együtt katonásan fogadtam, jelentést téve neki a nyugat-magyarországi felkelésre vonatkozólag. Ezúttal kértem az államfőt arra is, hogy ezen emberekről, akik mindent nélkülöznek, a legtöbbnek pedig hazája sincs, mert a megszállt területekről valók, most már a kormány gondoskodjon. A kormányzó lejárva a katonás alakulatokban felállított sorokat, meglepedését fejezte ki mindnyájunknak, megköszönve hazafias működésüket, valamint a felkelők ellátására és gyámoltására nézve bekövetkezendő intézkedéseket is. (...)

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Fogarassy László: Prónay Pál emlékezései az 1921. évi nyugat-magyarországi eseményekről Negyedik rész / Utószó Prónay emlékezéseihez.

³²²Utószó Prónay emlékezéseihez.

Felsőörről, amely egy hónapig Lajtabánság „fővárosa” volt, 1921. november 4-én vonultak ki a felkelők. Nem Prónay emlékezéseiből, hanem más forrásból tudjuk, hogy a Borostyánkő–Pinkafő körletét tartó felkelőket, akik túlnyomórészt a magyaróvári gazdasági akadémia hallgatói voltak, november 3-án, vacsora után gyalogmenetben indították Felsőörrre, ahová az éjszakai menetelés után másnap hajnalban értek be (Missuray-Krúg 255–256). Valószínű, hogy hasonló időben vonták be a szenteleki védőszakaszt őrző

Endre László szabadcsapatát is (gödöllői felkelők). A vasúti szerelvények elindulása után a Takácsy-lovasszázad mint utóvéd zavarás nélkül hagyta el Pinkafőt és eltávozott Szombathelyre. Itt meg kell említeni, hogy akkoriban a vasútvonal még Pinkafőnél ért véget, illetve a Pinkafő–Friedberg közti vonalszakasz csak az osztrák impérium alatt épült ki.

Most a felsőőri járásban háromhetes interregnum következett, hiszen az osztrák haderő oda csak november 26-án vonult be: a Bundesheer 4. dandára a 4. alpesi vadászrezreddel, fél lovasszázaddal és három üteggel. A közbeeső időben Felsőőrött egy 160 tagú polgárőrség tartotta fenn a rendet, amelyet Siskó Sándor községi bíró szervezett. A bíró csekély német nyelvtudására való tekintettel Lauringer főszolgabíró fogadta az osztrákokat. A dandárparancsnokság a községben helyezkedett el, a katonaság zöme pedig tovább vonult az új határokig. A lakosság részben megbarátkozott az osztrák katonákkal, csendőrökkel és az ottani járásba kirendelt hivatalnokokkal, habár túlnyomórészt magánházakban voltak elszállásolva. A katonaság kb. 1922 nyaráig maradt Felsőőrött, ahol csak 1932-ben létesült egy század erejű helyőrség. Az 1923. évi választásoknál a keresztényszocialisták 618, szociáldemokraták 285, a Bauernbund 190 és a nagynémetek 150 szavazatot kaptak. [164\(79\)](#)

Prónay keveset foglalkozik a szabadcsapatok harcaival, aminek az az oka, hogy mire kiment Burgenlandba, a felkelők az osztrák csendőröket már kiszorították (1921. augusztus 28 – szeptember 8.), azután már csak helyi csetepaték folytak, amelyek a helyzeten mit sem változtattak. (Csak Királyhida, Lajtaufalu, és Lajtaszentmiklós maradt osztrák kézen.) Viszont ő rendeli el a moson megyei részek elfoglalását. A különböző személyi differenciáinak részletezése, kezdve Bethlen miniszterelnöktől a vele konkurálni akaró Gömbös Gyulán át egészen Taby Arpád alvezérig stb. annyira lekötötte a figyelmét, hogy nincs ideje Burgenland lakosságának hangulatával foglalkozni. Még a magyarbarát megnyilvánulásokat sem regisztrálja, mint amilyen pl. a szeptember 26-i felsőőri tüntetés volt. Nyilván voltak akták az elpusztult lajtabánsági irattárban. A lajtabánsági kormány leiratát a közigazgatási szervekhez sem dolgozta bele emlékirataiba, ezért ezt a fontos okmányt Ádám T. István nyomán közöljük (A nyugatmagyarországi felkelés története, Bp. 1935, 96.)

„Az összes állami és önkormányzati hivataloknak,

Székhelyeiken.

Az alkotmányozó gyűlés megbízásából az államfői hatalom gyakorlását a bán megválasztásáig átvettem.

Céлом a felkelés fegyvereivel kivívott és megvédett állam területének, a nép függetlenségének, önállóságának és semlegességének épségben tartása.

Nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül ugyanazon és egyenlő jogok és kötelességek illetik meg az állam minden polgárát.

Üdvözlöm az állam összes hivatalnokait és önkormányzati tisztviselőit és felkérem őket, hogy helyükön maradván a jelen nehéz idők fáradtságos munkájában támogatni szíveskedjenek.

Isten áldása kísérje Lajtabánság és népének függetlenségét!

Kelt Felsőőrött, 1921. október 5-én.”

„A határban a Halál kaszál ...” c. válogatás 306–307. oldalán található mint XLII. sz. dokumentum Gömbös Gyula körlevele, amelyben több EKSz-tagot, köztük Prónayt és a Ranzenberger-fivérek is

békéltetési céllal gyűlésre hívja össze Zadavec z püspök elnökle te alatt. A tizenhat meghívott közül csak a Ranzenberger-fivérek nem mentek el azzal, hogy a királypuccs alkalmával történekről négyszemközt akarnak Prónayval értekezni, nem pedig egy plénum előtt. Ezért a gyűlésen nem is történt ³²³semmi érdemleges. Prónayt azonban arra ösztönözte, hogy tájékoztató memorandumot készítsen a nyugat-magyarországi eseményekről, amelynek egy példányát a kormányzónak küldte el, a másikat pedig egy EKSz-tagokból saját kérelmére alakított bizottságnak nyújtotta át. Ez a XLIII. sz. dokumentum (Prónay-kézirat III, 225–232) 1922 novemberéből van kelte zve. Prónay ezzel a memorandummal kívánta igazolni nyugat-magyarországi szereplését és a második restaurációs kísérlet alatti magatartását és egyúttal visszaszerezni zászlóalját, dacára annak, hogy volt tisztjeinek egy része ellene fordult. Tanúk gyanánt Apáthy László, Bárdoss Béla, Hír György, dr. Lé vay Ferenc, Szendey László, Héjjas Aurél, páter Bónis Arkangyal, Bachó István, Takácsy Gyula, Cikraticisz Miklós, Balassa István kihallgatását kérte, akiknek a neveivel a burgenlandi események története kapcsán találkoztunk.

A memorandumból kiemeljük a következő megállapítást: „A magyar kormánnyal folytatott tárgyalások után határozta el a kormányzótanács november elsején Lajtabánság kiürítését és a csapatok leszerelését. A kormányzótanács azonban nem mondott le, ma is megvan, működik és igényt tart Lajtabánságra. Tehát mi sem felelősséggel, sem beszámolással nem tartozunk működésünkért senkinek...” Ezen a „jogalapon” hozta létre Prónay 1929-ben az ismeretes „Lajtabánsági emlékérmét”. (Lásd Makai Ágnes tanulmányát: SSz. 1977. 329–339 és hozzászólásomat ugyanott 1978, 383.) Nemcsak a nyugat-magyarországi eseményeket ismerteti, hanem kérdéseket is tesz föl, amelyek közül ez a legkényesebb:

„Kapott-e Gömbös politikai megbízást a kormánytól Nyugat-Magyarországra vonatkozólag, azután a felkelők fővezérségének az átvételére?”

A beszámoló részben aztán megemlíti, hogy elutasította Gömbös Gyula felszólítását egy felkelőparancsnoki állás átvételére, azután azért ment Nyugat-Magyarországra, mert Héjjasék hívták és átvette a felkelők főparancsnokságát. (Hogy milyen alapon, azt elhallgatja. Ha rangidősségre hivatkozna, ezen a címen Inzelt István ezredesnek kellett volna átvenni a vezényletet, hiszen magasabb rendfokozatú volt.) Azt is közli, hogy szeptember közepén Gömbös megjelent a felkelés területén, mint a kormány megbízottja a felkelők utánpótlására, távozása után azonban írásbeli hadiparancsokat küldözgetett, melyekben Gömbös mint fővezér diszponált. A felkelők azonban nem vették komolyan, Prónay meg is írja neki, hogy maradjon az utánpótlásnál.

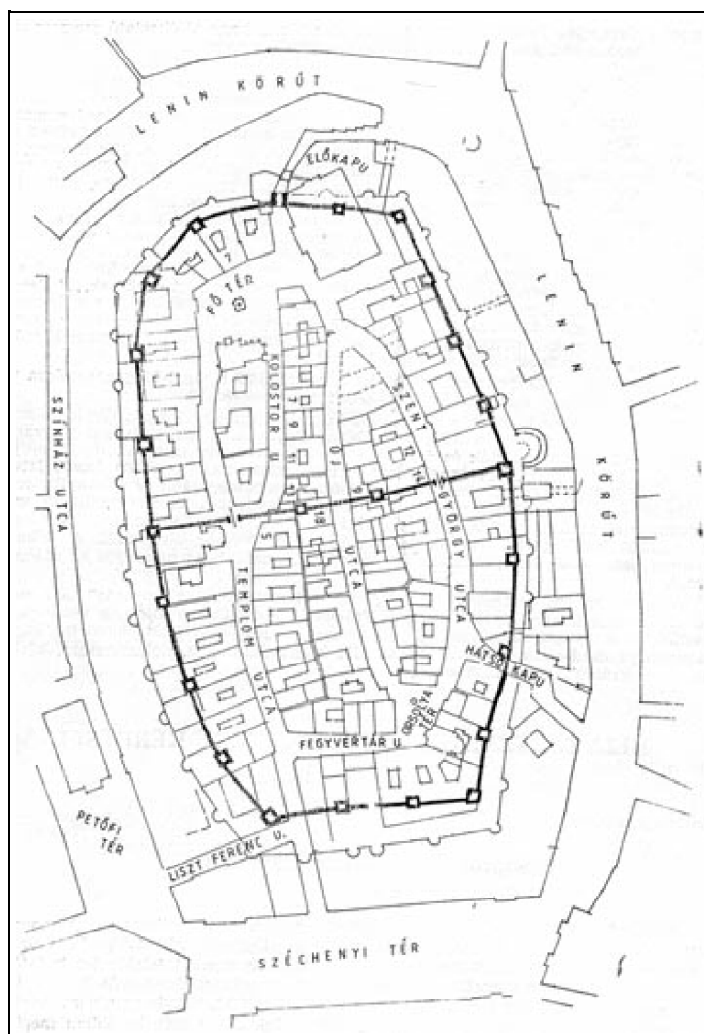
A memorandum eredménye az volt, hogy a fenti ún. „ötös bizottság” 1922. március 11-én kelt írásbeli nyilatkozatával Prónay magatartását a második restaurációs kísérlet és a nyugat-magyarországi események idején igazoltnak jelentette ki, de valamennyi kérdésének megválaszolása elől kitért (XLIV. sz. dokumentum, kézirat III, 234). Prónayt ezzel félretették.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

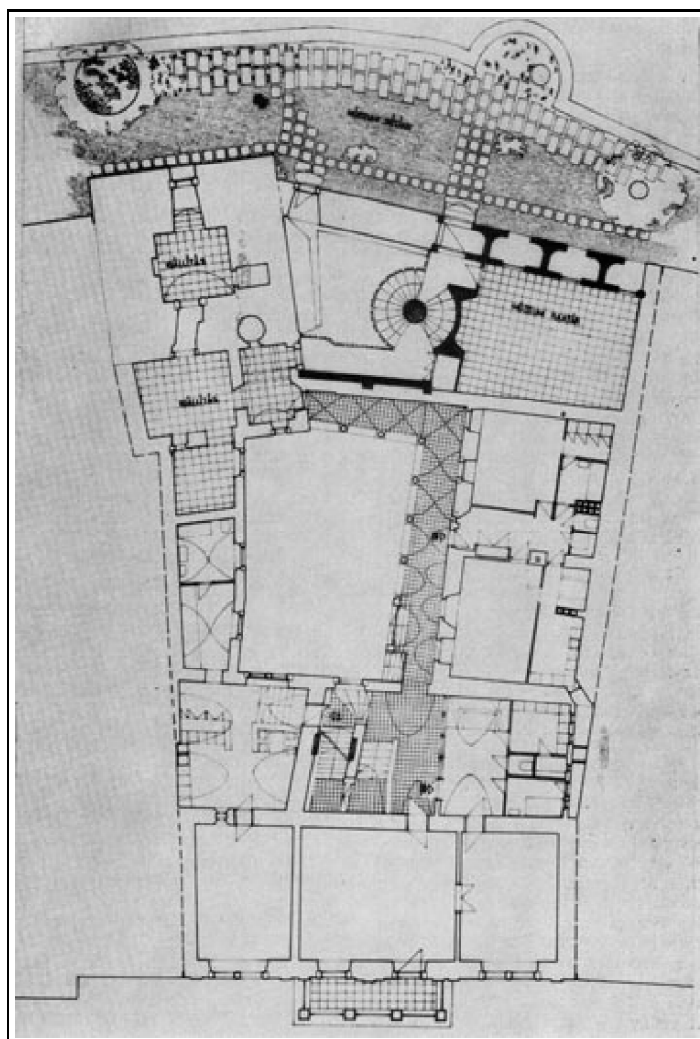
HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Sedlmayr János: Sopron koragótikus lakótornyai

Sedlmayr János: Sopron koragótikus lakótornyai

3241. A Belváros első középkori városfalgyűrűje és belső osztófala, a feltételezett tornyokkal

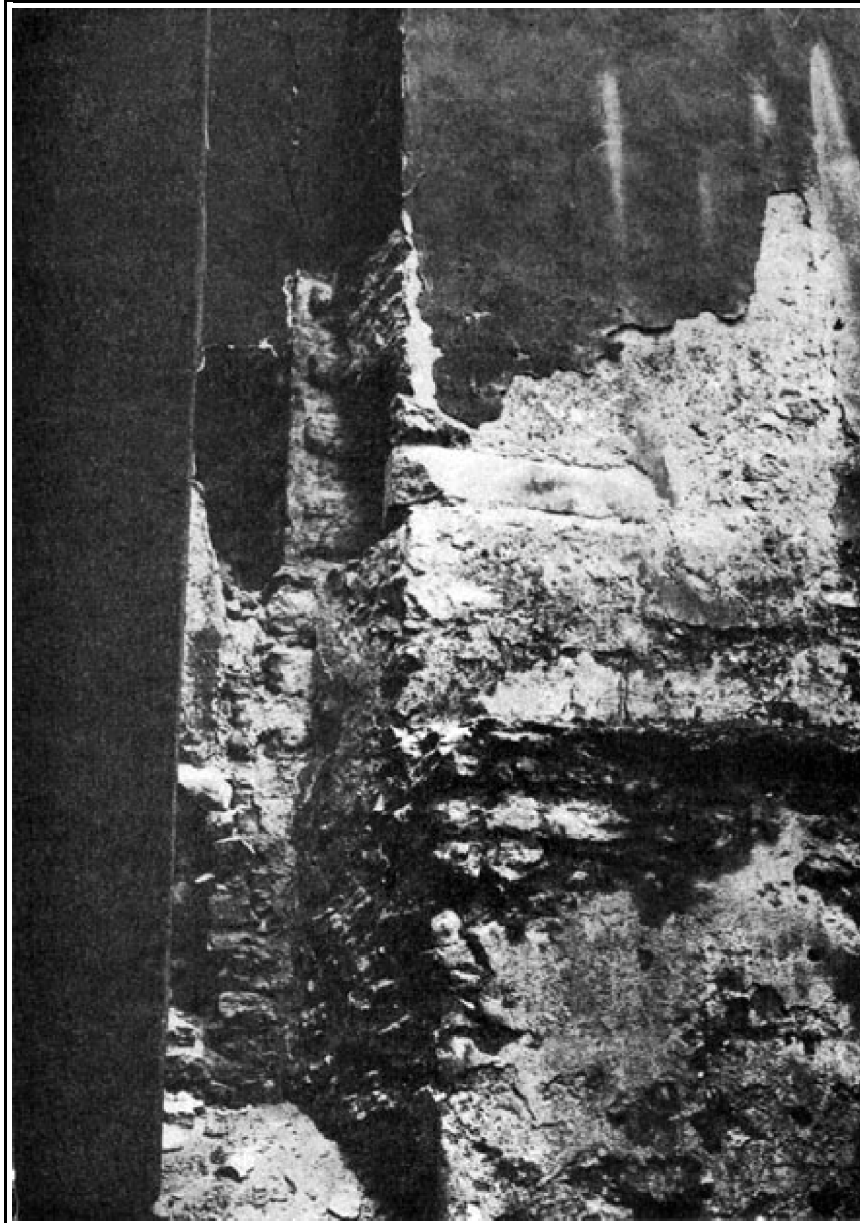
3252. Fő-tér 7. sz. emeleti alaprajza, felül az első városfal vonalában álló (lakó)-torony alsó szintjével

Az elmúlt húsz év tudományos feltárásai nyomán sikerült tiszta képet kapnunk Sopron XIV–XV. századi lakóházairól, amelyek jellegzetes városi típusként országosan megtalálhatók. Dávid Ferenc – aki a legtöbb soproni lakóépület kutatását végezte – valamint a várostörténet szakemberei egyaránt utalnak arra, hogy a Belvárosban az utcaszerkezet a XIV. század előtt alakult ki, vagyis az utcára merőleges, lényegében fésűs jellegű, egyemeletes városi lakóház a már korábban meglévő városszerkezethez, illetve utcahálózathoz igazodik. Rámutattak arra is, hogy a telekosztás általában, a telkek nagysága az említett időszaknál előbb alakult ki, és így a XIV. századi összeírások már meglévő állapotot rögzítenek. Mivel azonban bizonyos hogy a soproni Belváros benépesedése a XIII. század második felében megindult, 326sőt a század végére részben megtörtént, ez szükségszerűen bizonyítja, hogy a XIII. század végén volt egy másik koragótikus beépítési forma, illetve lakóháztípus is.

Az újabb kutatások másrészt sikeresen megoldották Sopron belvárosának koraközépkori, XI–XII. századi szerepét. Bizonyos, hogy a római városfal által körülvelt területen belül a királyi ispáni vár helyezkedett el, megerősítve egy gerendavázis égetett agyagsáncsal. A terület kizárólagosan védelmi jellege a XIII. század

közepén változott meg: a tatárjárást megelőző időből – nincs egyetlen románkori épületünk sem, ugyanakkor egyre több paticsfalú és kőépületet ismerhettünk meg a XIII. század második feléből. A tatárjárás előtt tehát nem indulhatott meg a Belvárosban a tömeges letelepedés és így a lakótelkek kiosztása sem. Mindez tehát a XIII. század második harmadának végén történhetett. Sopron mai központi részének városiasodásában, az utcaszerkezet és a telekosztás kialakulásában tehát ez az időszak – kb az 1260 és 1330 közötti hetven év – rendkívül izgalmas, a későbbi fejlődésre döntően kiható elhatározásokat jelentett. Kutatók gyakran kifejtik a városi szabadságjogok jelentőségét, amellyel feltehetően csak fokozódott a IV. Béla idején megindult fejlődés. A Bécsi-dombi „váralji település”, a mai Lenin körüti belső előváros és az ispáni vár együttesének gyors változásában a vezető szerep ekkor az utóbbi területnek jutott, amelynek benépesedése, lakóházak és több közintézmény elhelyezése és felépítése egyaránt bizonyítja e megállapítást. A tatárjárás utáni időszak fontosságáról Dávid Ferenc a Kolostor u. 13. számú épület tudományos dokumentációjában így ír: „... Véleményünk szerint mind a ferenceseket, mind a zsidókat IV. Béla telepítette le Sopronban – a Belvárosban –, kapcsolatban azzal a kiváltságlevéllel, amelyet 1277-ben tartalmának részletezése nélkül említenek. Házunk első periódusa ebben az időben alakult ki és formái alapján a meglévő telekosztásokhoz igazodott.” Ez utóbbi megállapítását úgy kell értelmezni, hogy a gótikus lakóház a XIII. századi telekformán épült fel, illetve azon bővült.

Ez a XIII. századvégi, koragótikus lakóházforma most vizsgálatunk elsődleges tárgya, amelyhez természetesen az egész Belváros vizsgálata, városépítési kérdések rövid kifejtése is szorosan hozzátartozik. A vizsgált épületekből konkrét adatunk aránylag kevés van, mégis a Belváros kialakulásának e fontos szakaszát megkísérelhetjük felvázolni. A kevés maradványból előre leszögezhetjük, hogy a XIV–XV. századi harántházás típustól eltérő, „lakótornyos” házfajta az, amelyet keresünk és amely a XIII. század végét Sopronban is jellemezné. A beépítésnek ez a módja természetesen csak nyomokban fedezhető fel, részint a későbbi és többszöri átalakítás, részint az ekkor még gyakori faszerkezetek pusztulása miatt.

3273. Ún. púpos kövek a Fő-tér 7. sz. ház tornyának délkeleti armirozásaként (Feltárás közbeni felvétel)

A viszonylag kevés szemmel látható maradvány lehet az oka annak, hogy a „lakótornyos” Sopronról alig-alig írtak ezideig. Pedig az írásos adatokon kívül a Belváros első vezérszint-felméréséből – 1961–62 években készült, műegyetemi hallgatók segítségével – kiszűrhattünk néhány alaprajzi részletet, amely a többiek a „szövetétől” elkülönült és egy részük valóban lakótornynak, ill. korai épületnek minősült. Ilyen volt már annakidején az Új u. 22–24. sz. telkek között álló épületrész, amely megkutatva az ózsinagógának bizonyult, de mi akkor lakótornynak véltük. Ilyen volt továbbá az Új u. 4. számú telken álló, földszinten és emeleten egyaránt vastagabb falaival és négyzetes alaprajzával elkülönülő kubus. Tornyot jelzett egyértelműen a Szent György u. 14. sz. ház hátsó részében felmért alaprajz, amelyből a hetvenes évek

második felében végzett kutatás bizonyította be kétszintű lakótorony jellegét és azt, hogy eredetileg a mai Új u. 9. felől volt a megközelítése. Láttuk a Kolostor u. 7. udvari szárnyában lévő keresztboltozat megmaradt fél szakaszát, amely szintén „idegen” volt a tömb egészét tekintve. Feltűnt az Új u. 18. sz. ház északi traktusában egy vastagabb és a többtől eltérő irányú fal, amelynek magyarázatát az egész épület részletes kutatása adta meg. A vezérszintből nem láttuk viszont a Fő tér 7. sz. épületben megmaradt tornyot, hiszen ennek alsó szintje csak 328 az emeleti alaprajzokból tűnhetett volna elő. Nem fedeztük fel a Belváros eddig ismert legöregebb épületrészét sem, amely a Kolostor u. 13. sz. házon belül tulajdonképpen akkor is látszódtott.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Sedlmayr János: Sopron koragótikus lakótornyai / A városfalban álló és feltételezett tornyok

A városfalban álló és feltételezett tornyok

A Belváros kaputornyain kívül – vagyis az északi, ún. Tűztorony, a déli oldal közepén elpusztult ún. Zöld-torony és a feltehetően XV. századi Hátsókapu tornya mellett jelenleg bizonyosan csak egy XIII. századvégi, de legalább 1300 körüli tornyot ismerünk, azt, amely a *Fő tér 7. sz.* lakóház hátsó szárnyában maradt meg. A kétszintes, négyzet alaprajzú torony az első, kőből épített, két méter vastag középkori városfal vonájában áll, a Tűztoronytól mintegy 45 m távolságban nyugat felé. Földszintje a Belváros nivójához képest az első emeleten van, mert az építményt a koraközépkori ún. vörös sáncba helyezték: mélyre lemenő alapozásra nem volt szükség. A torony teste mindkét oldalon elválás nélkül csatlakozik a XIII. század végére datált városfalhoz, azzal egyidőben épült. Kifelé mintegy egy méterrel áll ki a védőfal síkjából, szabad sarkait ún. „púpos” kövekkel armírozták, ami szintén viszonylag korai időre utal. A kb. 8,0×8,0 m külméretű alaprajzon belül szintenként 4,0×4,0 m-es helyiségek közül a magasabb alsót feltehetően fafödém, esetleg dongaboltozat fedte, amelyet a helyiség későbbi csökkentésével ismét dongává cseréltek. A felső szinten bordás keresztboltozat csekély maradványai arra utalnak, hogy a felső helyiséget a XIV. század végén biztonságosabban fedték. Az első emelet magasságában lévő bejárathoz nyilvánvalóan külső falépcső vezetett fel. A torony város felőli oldalán a középkorban előteret építenek (XV. századi), a torony faltestéből pedig az előtér-konyhában kemencét vájnak ki.

A városfalban álló torony védelmi szerepe elsődleges, mégis feltételezhető, hogy egyben lakótoronyként is szolgált. Ismeretes, hogy a Belváros betelepítése kapcsán szinte megkövetelik azt, hogy a tulajdonosok építsenek (lakó-)tornyokat. Ezt a fertői várnál felével támogatják. A városfal mentén nem is találtak ezideig olyan utat, amely a falat belülről követné és így a falat erősítő tornyok is minden bizonnyal a kiosztott lakótelkekhez és ezek tulajdonosaihoz tartoztak.

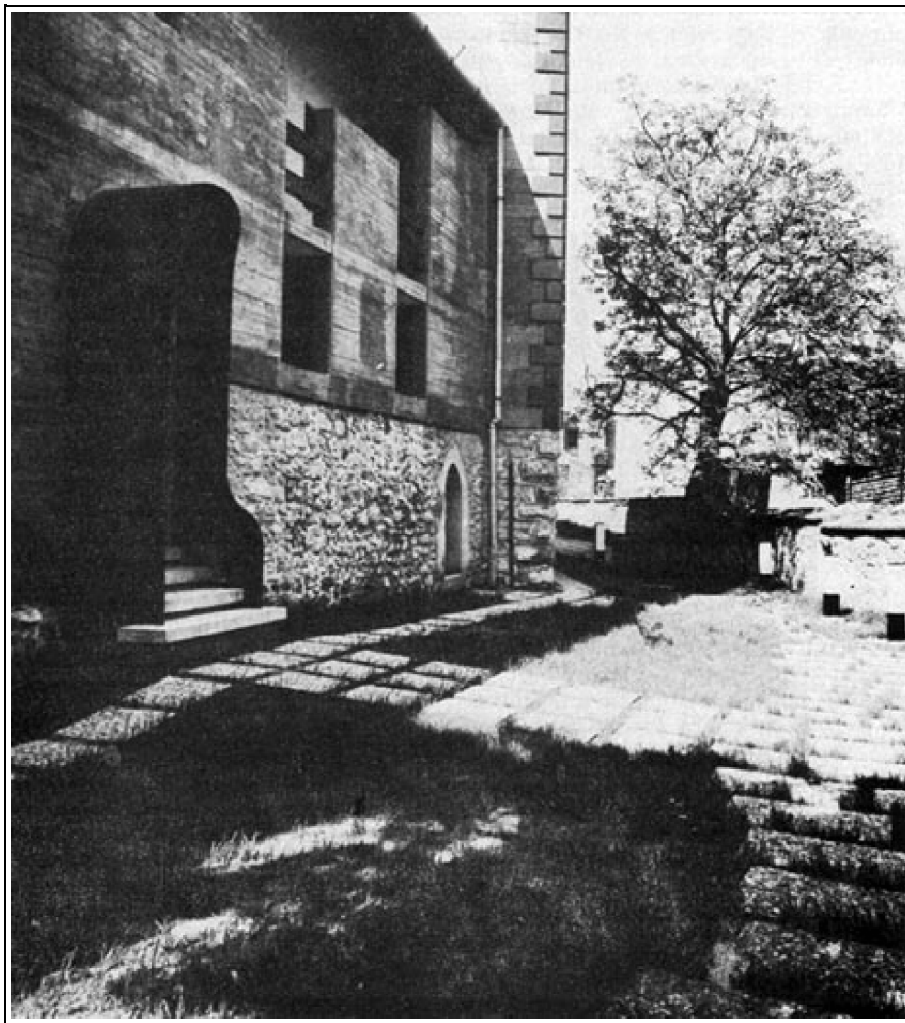
Az első épített városfalban több megszakító védő-, ill. lakótornyot kell feltételeznünk. A Tűztorony és a Fő tér 7. számú torony közötti távolságot az egész falgyűrűre hozzávetőlegesen egyformán rávetítve, valamint a töréspontokat és sarkokat is figyelembe véve elméletileg húsz-huszonkettő torony helyezhető el, a kaputornyokkal együtt. Indokoltnak látszik ezeknek eltűnése: közülük több a belvárosi nagy középületek helyére esik (városháza, megyeháza, ev. templom, Széchenyi gimnázium, Orsolya téri iskola, Szent György templom, Káptalan-ház), mások későbbi jelentős főúri paloták telkén állhattak (pl. Esterházy-palota, ev. paplak, azelőtt Lassberg gróf palotája, Bezerédj-kúria), az egyik a teljesen megújított Lenk-átjáró épületébe esett. Néhány épületen belül pedig a városfal kutatása még nem történt meg, így az Orsolya téri iskolán belül, a Városház utcai Tálós-házban stb. Gyanítom viszont, hogy a Templom u. 12. sz. ház északi oldalán

a várfal síkjából kiugró épületrész egy ilyen, a városfalat megszakító torony helyén épült fel. Talán az is megállapítható, hogy a vörös sánc tetejére készült gyengébb alapozás nem kedvezett a tornyok fennmaradásának.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Sedlmayr János: Sopron koragótikus lakótornyai / Tömbön belüli lakótornyak

Tömbön belüli lakótornyak

Említettük, hogy témánk szempontjából a leglényegesebb maradvány a *Kolostor u. 13.* számú lakóházban mintegy tíz éve megismert lakótorony. Ebből tudunk leginkább következtetni a XIII. század végi többi lakótoronyra is.

3294. Az első középkori városfal kiegészített szakasza és a torony északkeleti sarka, a Fő-tér 7. sz. ház mögött

330A mai Kolostor u. 13.–Új u. 16. számú közös telek északi szárnyának közepén egy kb. 6,0 × 6,0 m-es

alaprajzú torony alsó szakasza és első emeletének kisebb része maradt fenn. A vastag falú toronyalj szintje a mai belvárosi utcánívóhoz képest mintegy 1,20 méterrel mélyebb, azaz valamivel alacsonyabb lehet, mint a város XIII. századi szintje. (A feltöltődés a római időktől kezdve folyamatos.) A toronyaljat bordás keresztboltozat fedte, amelyből a két északi boltváll és a bordaindítás in situ került elő. A boltozatot a XVII. században kődongára cserélték és a koragótikus részletek ebbe beágyazva, ill. felette kerültek elő. Így a toronyalj belső vakolása is, amelyen kváderfalat utánzó mintázat látható. Hasonló ez a kőszegi vár „ötödik belső” toronyhomlokzatán lévő vakoláshoz, amely feltehetően 1300-as évek körül készülhetett. Sajnos, a toronyalj földszinti bejárata már nem kerülhetett elő, mert déli falát később teljesen elbontották. Nyilvánvaló, hogy a toronyaljnak az emeleti szinttel közvetlen kapcsolata nem volt, a keresztboltozaton lépcső nem vezethető át. Az alsó szintet leginkább „védett” és nagyrészt tűzbiztos kamrának lehet elképzelni.

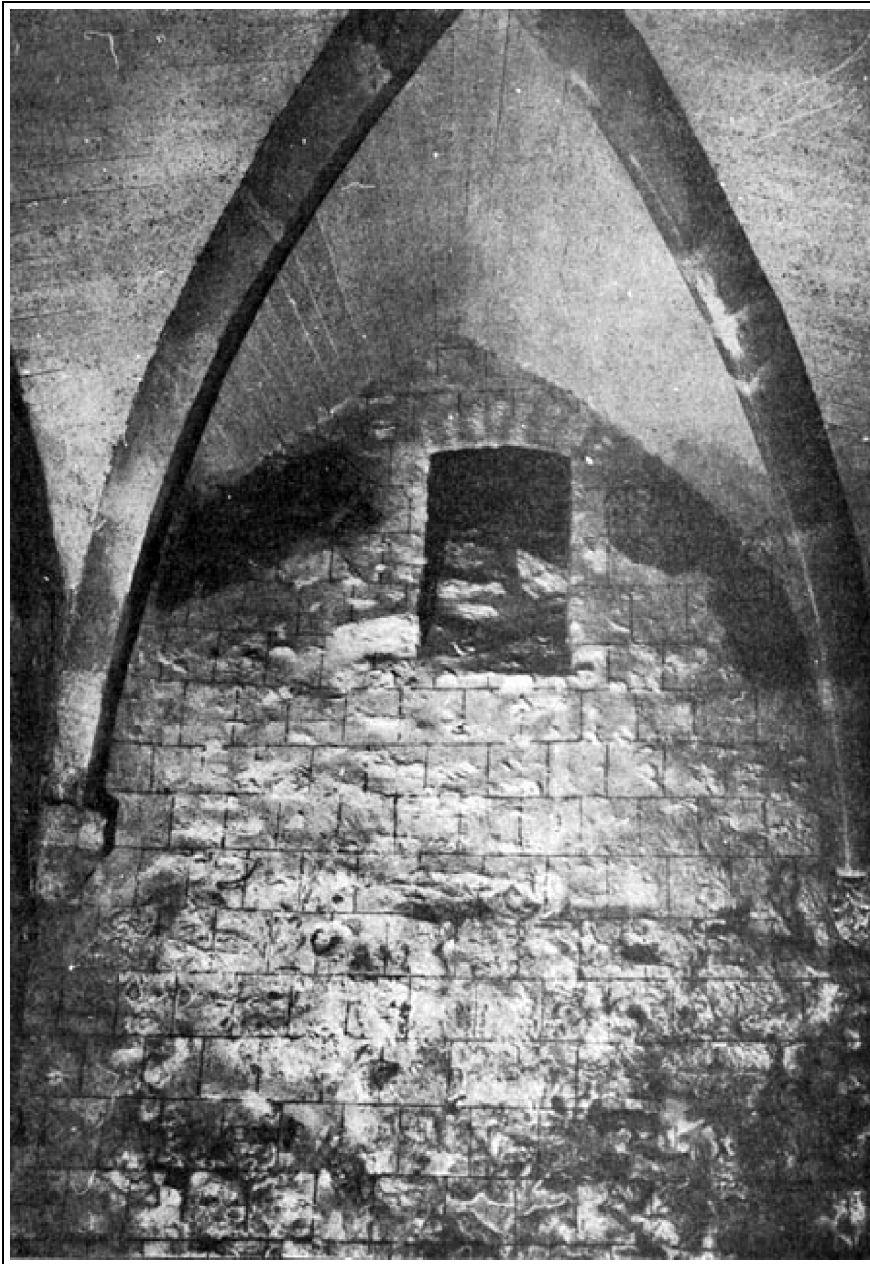
Érdekes a torony első emeleti szintje is, amelynek alaprajzi nagysága a földszinttel azonos. Itt egy nyugat felé néző kis résablakon kívül előkerült a helyiség bejárati ajtókerete, amelynek magassága csupán 145 cm (!). Feltehetően ácsolt lépcső vezethetett az ajtóhoz fel, mert semmiféle szilárd alátámasztó fal, lépcsőszerkezet vagy bekötés nem mutatkozott. A nyíláskeret teljesen egyedi formájú, távol áll a megszokott gótikus ajtókeretől: inkább faszerkezetnek kőből készült változataként fogható fel. A kis alapterületű, kb. 18 m²-es helyiségnek sajnos hiányzik a déli fala, amelyben feltehetően a nyugati résablaknál valamivel nagyobb, vagy legalább kettőt nyitottak. Későbbinek kell tartanunk az emeleti szint északkeleti sarkában előkerült kandalló maradványait (két konzolköve levésve maradt meg), valamint a kandalló tűzteréből nyitott középkori kemencét is. Ez a megoldás a népi építészetben tovább él, ott, ahol a kemence és a szoba fűtőberendezését egyesítették.

Semmiféle nyom nem utal arra, hogy a lakótoronynak volt-e második emeleti szintje? Nem zárható ki legalább egy faszerkezetű tető alatti szint, hiszen ennek megközelítése az első emelet gerendás mennyezetén falétrával könnyen megoldható. Fontos tudnunk, hogy a torony három oldalról szabadon állt, az északi telekhatár menti kerítésfallal viszont egybeépítették: toronysarkok az épületköz (*reichni*) felől nem kerültek elő. Nyilvánvaló azonban, hogy a telken nem ez lehetett az egyetlen épület, noha más kőfalú korai építményt a kutatás nem talált. De aligha valószínű, hogy egy kamra és egy vagy két helyiség kielégítette tulajdonosa igényeit. Ezért joggal feltételezzük, hogy részint a Kolostor utcai oldalon, részint a telek keleti végében egyéb melléképületek, kamrák, istállók is állhattak. Ezek azonban bizonyára fából készültek és a következő, XIV. századi átépítés során elpusztultak. Valószínű, hogy a lakótorony időszakában a présház és a pince nem a városi telken belül, hanem a szőlőben állhatott. Így vélekedik Dávid Ferenc is a XIV. századi harántházás gótikus lakóház ismertetése kapcsán, amikor viszont a városon belüli, lakások alatti pincének és az utcáról nyitott présháznak számtalan példáját ismerjük és ez rövid időn belül általánossá válhatott.

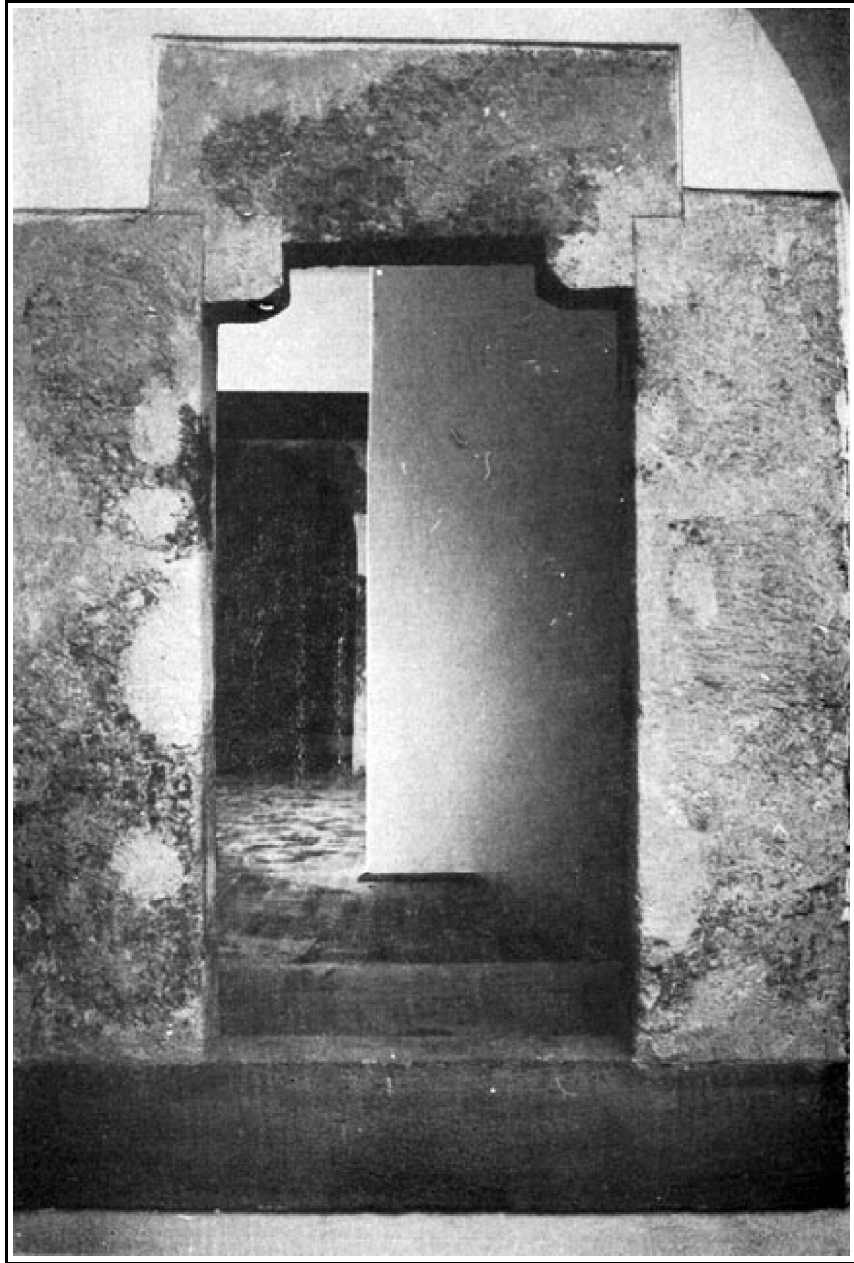
A részletesebben ismertetett Kolostor u. 13. sz. házban előkerült lakótoronyhoz hasonló a vele egy tömbben álló másik kettő, noha helyzetük a beépítést tekintve kissé különböző. Így a telek mélységében áll az Új u. 4. sz. házban megmaradt kétszintes torony, valamint hasonlóképpen az utcafronttól távolabb emelkedett ki a Kolostor u. 7.–Új u. 10. számú telken előkerült toronyalj is. A részletesebben tárgyalt Kolostor u. 13-ban levő az északi határfal mentén áll és így dél felé tájolt, akárcsak e tömbben a legtöbb XIV. századi lakóépület. Ezzel szemben az utóbb említett két lakótorony a déli telekhatár mentén áll, a lakószoba tájolása tehát keleti lehet, földszinti bejáratuk pedig északi.

Az Új u. 4-ben megmaradt lakótorony alapterülete kb. 8×8 méter, földszintjén és emeletén részletes kutatás nélkül műrészlet nem látható. A padlástérbe felnyúló középkori kőfalazata és a beépítésből „kiugró”

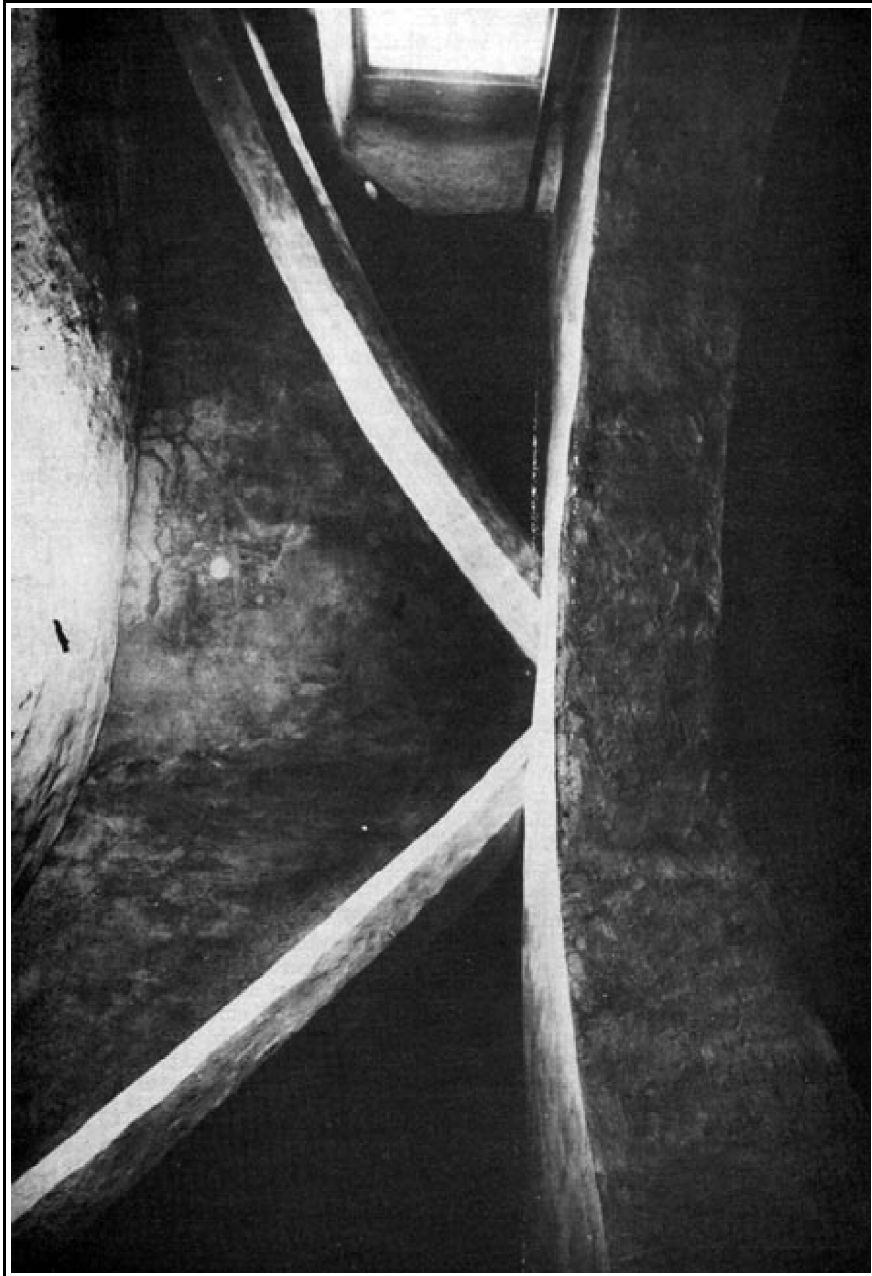
négyzetes alaprajza, sőt a toronynak a későbbi falak irányától eltérő állása egyértelműen csak lakótoronyra utalhat.

3315. A Kolostor u. 13. sz. ház feltárt és helyreállított toronyalja késő román keresztboltozat konzoljaival és kiegészített, kváderutánzó vakolatával

3326. Lakótorony emeleti bejárata a Kolostor u. 13. házban

3337. Kolostor u. 7. az. lakóház: déli szárnyában lévő torony alsó szintjének boltozati bordái, XIX. századi boltívvel kettévágva

334A *Kolostor u. 7.* kutatási beszámolójában Dávid Ferenc a toronyépületről a következőket írja: „...Legkorábbi mag a mai árkádus udvartól délre eső kamra, idomtégglából épített keresztboltozatának fele ép, másik felét a Kolostor u. 7. XIX. század eleji lépcsőház építésekor alakították át. Eredetileg 5,5×5,5 méteres épület, formáival igen korai időkre utal (XIII. sz. vége – XIV. sz. eleje?), pontosabb datáláshoz további kutatás szükséges. „Az épület minden valószínűség szerint önállóan állt.” Emeleti szintje már nem

maradt meg.

A Kolostor u.–Új u. közötti tömbben álló három ismert torony lényegében egy egyenesen fekszik. Ebből azonban valamely városépítési vagy védelmi koncepcióra nem gondolhatunk – inkább arról van szó, hogy mindegyik lakótorony, tulajdonosának és áruinak védelmére, egyformán a telek belsejében épült. Fontosabb megjegyeznünk, hogy elfogadva a három toronynak említett telekhatár menti állását (kettő déli, egy északi határ mentén), úgy a közbenső területrészekben még legalább egy-egy, méginkább két-három lakótoronyt kell feltételeznünk. Ezek szerint a Főtértől a Kolostor utca végéig legalább hét lakótorony állhatott, ugyannyi, ahány telek most e szakaszon található. Ez nem jelent egyenletes elosztást, mert több helyen az északi és déli határ mentén álló lakótoronyok viszonylag közel állhattak, de mindenképpen elválasztotta őket egy keskeny épületköz. Valószínű, hogy a feltételezett közbülső tornyokat az átépítések során teljesen megsemmisítették, különösen azért, mert a két-három szintes toronytestek nem feltétlenül csak kőből épülhettek. A „kastu” jellegű építmények az Őrségben boronafalások, ugyanígy városi elhelyezésben a XIII. század végén még elképzelhetők a faszervezetű lakótoronyok. Favázások lehettek talán egyes tornyok a városfalban is.

**1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Sedlmayr
János: Sopron koragótikus lakótornyai / Egyéb (lakó-)toronyok**

Egyéb (lakó-)toronyok

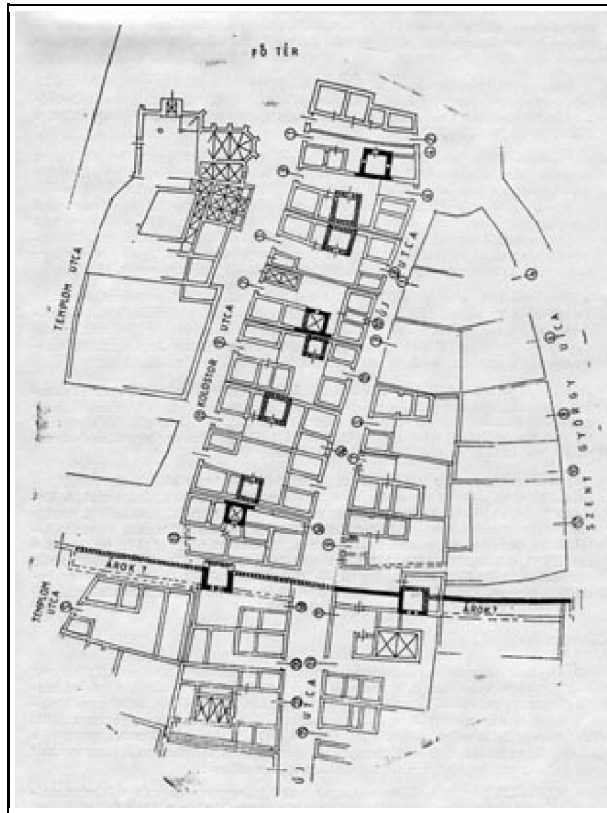
A Belvárosban belül feltűnő, hogy az ismert lakótoronyok az északi félrészben találhatók. Kutatók említik ugyan, hogy a győri püspöknek, illetve a Heiligenkreutz-i cisztercieknek a Sópiacon (ma Orsolya tér) álló házához – amely egyazon épület is lehetett – torony tartozhatott, de ez nem feltétlenül lakótorony jellegű lehetett.

Ismereteink szerint a Belvárosban még két lakótelken álló toronytestről kell szólnunk. Az egyik az *Új u. 18.* sz. telek északi traktusának végében található, és amelyről Dávid Ferenc röviden így számol be a „Gótikus lakóházak Sopronban” című cikkében: „... A kutatások befejező időszakában derült ki, hogy az egész L alakú (vagyis a gótikus XIV. századi) építmény másodlagos a telek végében, az udvari szárny szélességében fekvő kb. 6×5,70 m külső alapterületű épületrészhez viszonyítva ... a falcsatlakozások mindegyike bizonyította különválását.”

A fentemlített kívül közismert még a *Szent György u. 14*-hez tartozó, de eredetileg az *Új u. 9.* sz. felől is megközelíthető nagyobb alapterületű és kissé szabálytalan formájú torony. Földszintje alá később pincét süllyesztettek, földszintjét is egy középpillérre terhelt korabarokk boltozattal fedték le. De az épületen belül követhető volt az eredeti földszinti bejárat nyugat felől, az első emeleti, külső lépcsővel megközelíthető északi bejárat, belül ülőpados ablakfülkék az emeleten. A telek belsejében álló lakótorony déli ablakai az *Új u. 11.* alatti zsinagóga falára néznek. Kérdés, hogy mikor épült ez a torony: alsó részének falai szerint talán már a XIII. század második felében. Mindenesetre ez utóbbi két torony a Belváros alaprajzára vetítve várostörténeti következtetéseket enged meg a XIII. század végi betelepülés és utcahálózat kialakulását tekintve.

**1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Sedlmayr
János: Sopron koragótikus lakótornyai / A XIII. század végi Belváros, utcák és beépítés**

A XIII. század végi Belváros, utcák és beépítés

3358. Meglévő és feltételezett lakótornyok a Kolostor u. –Új u. közötti tömbben, a XIV–XV. századi rekonstruált beépítésben

A mai Belváros betelepülése, védőfallyal való körülkerítése tehát a XIII. század második felében indult el. Ebből az időből ránkmaradt, ma ismert lakótornyok kivétel nélkül az északi félrészben helyezkednek el és a legutóbb említett kettő **336**(Új u. 18. és Új u. 9. sz. ház telkén álló is) a kelet-nyugati középvonal mentén áll. E megállapítás alapján, valamint a városalaprész gondos tanulmányozása és egyéb szempontok hozzákapcsolásával jogosnak tartom a következő elméleti városrekonstrukciót:

– a Belváros falgyűrűjén belül az északi oldal beépítése történt meg előbb: a Fő tér, a ferencesek temploma, ill. kolostora körüli terület, valamint a Szent György u. északi részének fokozatos, de viszonylag gyorsabb beépítése, feltehetően a XIII. század végéig;

– a Belváros teljes területét nemcsak elvben hanem ténylegesen is két részre osztották. Ez az osztóvonal pont a főténgely felére eső merőleges vonalban található meg: a mai evangélikus templom északi oldala – Kolostor u. vége–Új u. 18.–Új u. 9.–Szent György u. 14.–Szent György u. 11. sz. telekhatárok menti vonalban. Ez osztóvonal mentén két torony is található, amelyek a kelet-nyugat irányú hosszú falszakaszt megosztották és egyben erősítették. Nem tudjuk bizonyosan, de joggal feltételezzük, hogy a Templom utcában és a Szent György utca közepén a falban egy-egy „belső kapu” vagy kisebb kaputorony is létesült;

– a Belváros déli része a XIII–XIV. században más jellegű, mint az északi: a Templom u. 5. számú háztól kezdve mészárosok, pékek lakhatták, tehát kézművesek, a Sópiac és környéke a mészárosok kirakodóhelyével nyilvánvalóan alsóbbrendű, mint a Fő tér; leginkább azonban magyarázatot kap a zsidók elhelyezkedése a városon belül, hiszen utcájuk tulajdonképpen zsákutca volt;

– az Új utca (Zsidó utca) két szakaszának összenyitásáról, az utcát elzáró falszakasz elbontásáról egyáltalán nincs adatunk. Bizonyosnak látszik viszont, hogy a két utcaszakasz, illetve a házak homlokzati síkjának korrigálása látszik az Új u. 9. sz. épületen: felső része 1450 körüli, tehát az utca egybenyitása és homlokzat vonalának módosítása előtte megtörtént;

– megemlítem még, hogy a Kolostor u. 13. sz. ház déli határfalát, határvonalát sokáig „fal”-nak (*mörin*) nevezték; ez a Belváros sajátos kettéosztására utal. A Kolostor u. 13. és 15. sz. közti telekhatár vonalában az utcán fal emelkedett, amelynek valamilyen védelmi, várostagolási funkciója lehetett. Hasonló, városon belüli falra nem tudunk példát városainkban, itt viszont négy adat is említi ezt a „mörin”-t (1499, 1503, 1515, 1523). Az első 1499-es adat (Grundbuch 28^r) pedig városfalnak (*der Stat Mörin*) nevezi – írják Lászlay Judit és Dávid Ferenc kutatók a Sopron, Kolostor u. 13. tudományos dokumentációjának jelentésében.

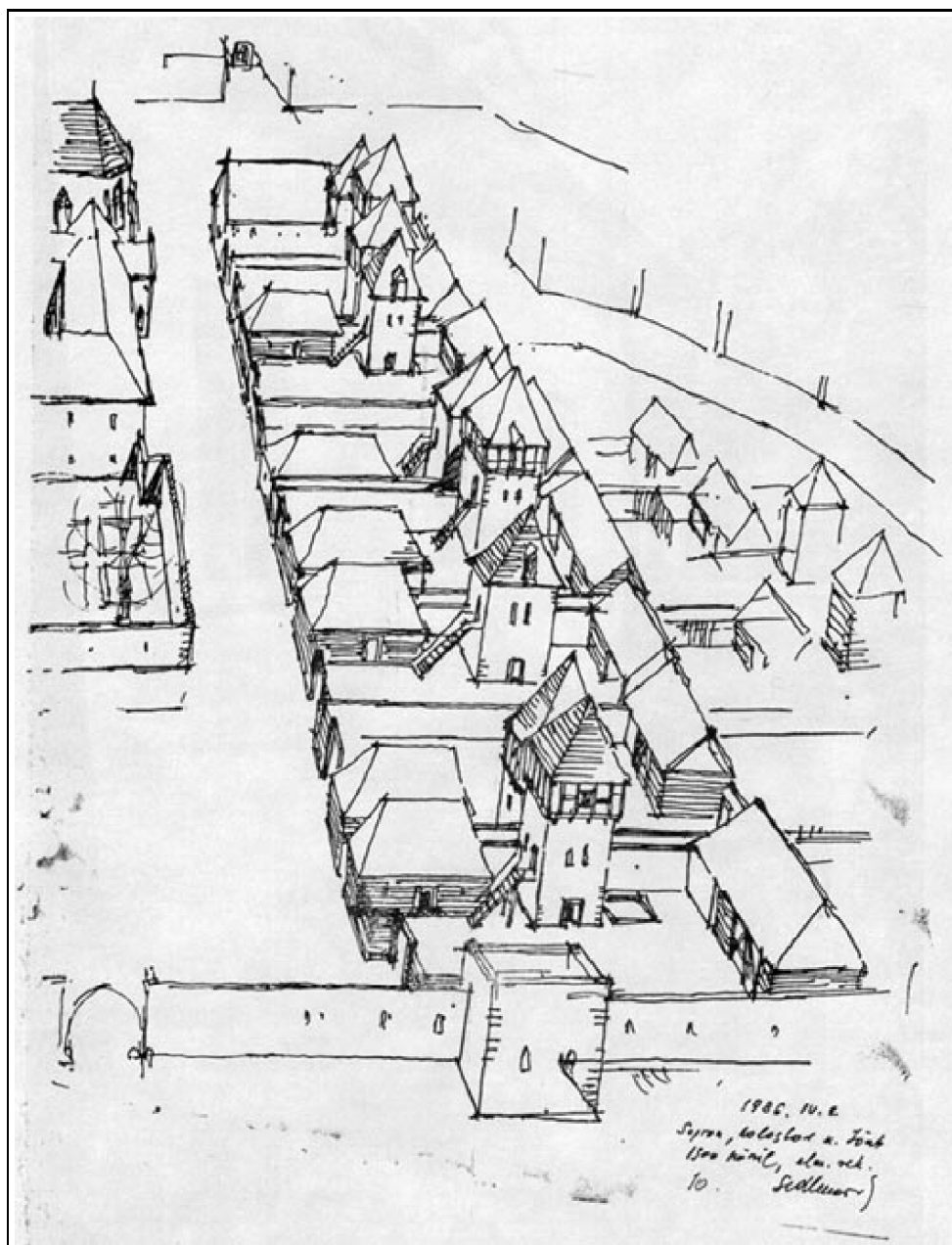
1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Sedlmayr János: Sopron koragótikus lakótornyai / Összefoglalás

Összefoglalás

A szerepét veszített koraközépkori ispáni területnek beépítése a XIII. század második felében kezdődik. A ferencesek és a zsidók betelepülésével, a városi szabadságjogok megadásával a mai Belváros felosztása megtörténik, miközben kialakul a máig is nagyrészt változatlan utcahálózat. A vörös sáncra alapozva a XIII. század végéig feltehetően elkészül az első és legbelső épített városfal, amelyet a városkapuk, valamint több védőtorony osztott meg. Ezek feltehetően lakótoronyként is szolgáltak, mindegyik ugyanis lakótelek végében állhatott.

3379. A Belvárost megosztó védőfal az Új u. 11. sz. alatti zsinagógával szemben. A képen látható tornyot – feltehetően – a XV. században nagyították, felső ablakai késő gótikusak (Helyreállítás utáni kép.)

33810. Lakótornyok a Belváros központi, Kolostor u.–Új u. közötti tömbben. Rekonstrukciós rajz (XIV. század eleje)

A XIII–XIV. századi védett városnak helyi jellegzetessége volt a középvonalban való megosztása, amelyet akár palánk, akár tornyokkal is ellátott fal választott ketté. Ez a szétosztás a város különböző jellegét és utcahálózatát is nagyrészt megszabta: az északi oldalt a Fő tér körül rangosabb polgárok foglalták el, akiknek módjukban volt korszerű lakótornyházakat építeni. A déli oldalon iparosok (mészárosok, pékek), a Sópiac, valamint a zsidók zsákutcája helyezkedett el. Ez utóbbi 339csak 1440-ben kapja az *Új utca* nevet (Mollay: SSz. 1980, 86), talán akkor, amikor a zsákutcát megszüntetve és a város válaszfalát „áttörve”, az utca északi és déli szakaszát egybenyitják.

A XIII. századi utcarendszerben és a felosztott telkeken belül sajátos beépítés alakult ki, amely a XIV. század közepéig általános városi típusként szolgált. Ez a „lakótoronyház” volt, amelynek főépülete – a torony – a telek mélyében és általában az egyik telekhatár mentén épült fel. Megmaradt képviselői szerint a tornyok kőből-téglából épültek, legalább kétszintes formában: alul védett és rendszerint boltozott kamrahelyiséggel, a felső szintet pedig – akárcsak a várak lakótornyainál – külső lépcsővel megközelíthető lakóhelyiség foglalta el. Feltehetően épültek boronafalás lakótornyok is, mint ahogy a telek beépítésében a melléképületek is faszervezetűek lehettek.

Az alacsonyabb, földszintes melléképületek látványában a belső lakótornyok, a városfal menti védő- ill. lakótornyok és középületek kubusaiból olyan kép alakult ki, amelyet utazók valóban „tornyos” városnak írhattak le.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Entz Géza: Városi lakótornyok a középkori Magyarországon

Entz Géza: Városi lakótornyok a középkori Magyarországon

A soproni városrekonstrukció eddigi eredményeit és további távlatait körvonalazza Sedlmayr János tanulmánya, amely Sopron városi lakótornyaival foglalkozik. Fejtegetéseire csatlakozva e témát szeretném országos szinten is megvizsgálni, elsősorban egykorú írott források segítségével. Kezdetként még néhány adalék Sopronhoz.

A XIII. századból két okleveles adat maradt a soproni lakótornyokról. Az egyik 1250-ből való s arról szól, hogy a külvárosban letelepedett johannitáknak a város lakói egy tornyot engednek át a hozzá tartozó telekkel és házakkal, olyan kötelezettségekkel, amelyek az ispáni várban lakó polgárokat terhelik.¹⁽⁸⁰⁾ A másik oklevél 1256-ban kelt. E szerint IV. Béla Péter comes házait és tornyát a tulajdonos túlkapásai miatt tőle elveszi és a baboti várjobbágyoknak adja.²⁽⁸¹⁾ Péter hasonló nevű fia, a Dági, németül Agendorfer család őse a XIV. század elején visszaszerzi az ingatlant, amely a család kihaltáig, a XV. század elejéig tulajdonuk marad.³⁽⁸²⁾ A jánoslovagok tornya egyelőre nem azonosítható, a Dági családé viszont igen. A mostani városház három középkori patrícusház helyét foglalta el. Az Élőkapu tornyától számított harmadik volt a Dági családé; tornyáról a XV. században is szó esik. A XV. század végétől 1892-ig ez a ház szolgált városházául. A lakótorony minden valószínűség szerint ugyanúgy a városfal mellett állt, mint a Tábornok ház (Fő tér 7.) udvarának belső szélén jelenleg is álló, szinte ép lakótorony. A Sedlmayr János tanulmányában szereplő, részben meglévő soproni lakótornyok a fentiekkel azonos elhelyezkedésűek (Új u. 4., 18.; Kolostor u. 7., 13., Szent György u. 14. és Templom u. 12.), tehát telkeik belsejében épültek fel. Lakórészül az első emelet szolgált, amelynek ajtaját külső, elmozdítható lépcsővel lehetett megközelíteni. A lakótornyok e sajátosságait védelmi szerepük indokolhatta.

³⁴⁰Pozsonyban a szóban forgó épületfajta legkorábbi okleveles említései a XIV. század elejéről származnak. 1314-ben Jakab bíró „duas turres infra muros nostros (sc. Psonienses) edificavit et construxit pro restauratione et commodo civitatis.” Az a tény, hogy a tornyokat a városfalon belül építtette, valószínűvé teszi, hogy a két épület lakótorony volt. Egyikük azonos lehet a városház ma is meglévő tornyával. 1324-ben említik „domum sive turrim quondam Hertlini iudicis Psonienis”. Ennek azonosítása eddig nem sikerült. A század végétől a XVI. század elejéig még öt patrícusi toronyról emlékeznek meg az írott források. Közülük négyről biztosra vehető, hogy lakótornyok voltak. 1378-ban Jakab fia Miklós

zálogba adta „domum suam cum antiqua turri cum anteriore et posteriore parte in dicto Posonio iuxta forum et aciem in vicinitate praetorii”. 1387-ben Pál nevű polgár tornyos új házáról esik szó (*nova domus cum turri*), 1456-ban pedig a Lachhuetl-ház kapu melletti kis tornyáról. 1489-ben Mert Gailsam feleségére, Ilonára hagyja „das haus am placz mit dem turm darinn ich wonund pin”. A lakótornyban 1517-ben Turner János unokahúga, Veit Schuster felesége lakott. E két utóbbi adat azért különösen jelentős, mert bizonyítja, hogy a tornyokat még a századfordulón is lakták. 1494-ben Lőrinc pék Dorottya nevű feleségének adja fél házát „derinn derselbigt tail ausgezaigt den thurn hinden biss an die plancken”.

A tornyos házak közül kettőt már Ortway Tivadar, Pozsony város monográfusa is ismert. Újabban Vendelire Jankovič levéltári kutatásai alapján számuk ötre emelkedett. Jankovič ezekből négyet a Fő térre (Április 4. tér 1., 2., 5., 6.) helyezett, egyet pedig a ferenciek templomával szemben álló gótikus házzal azonosított (Diebrovo tér 5.). Ha a helymeghatározások helyesek, úgy a Fő tér keleti, déli és nyugati oldalán álltak e lakótornyok. Közülük csak a városház tornya maradt meg két középkori szintje fölötti barokk kori magasítással. Jankovič szerint erre a toronyra vonatkozik az 1387-i adat. Az 1456-i adatban megnevezett ház azonos a ferences templommal szemben álló, gótikus szegmentíves kapubejárattal rendelkező házzal. A leírás szerint a kapu melletti „turndl” inkább lépcsőtornyra vall mint lakótornyra?⁴⁽⁸³⁾

Mivel eddig tudomásom szerint a pozsonyi lakótornyok helyszíni kutatása a várostorony kivételével nem történt meg, a telkeken belüli elhelyezkedésük sem ismeretes. Jankovič említi, hogy a Brünmben meglévő lakótornyok közül három az utca vonalában, négy a telkek mélyében állt. A pozsonyi városház tornya az előbbi brünni elhelyezkedést követi. Lőrinc pék házának 1494-ből való leírása viszont a telkek belsejében álló toronyra utalhat. A soproni egységes elhelyezkedési rendszerrel szemben tehát Pozsonyban és Brünmben a lakótornyok elhelyezkedésének két megoldása található. Pozsonyban a lakótornyok a Fő teret szegélyezik. Építésükre a XIII–XIV. század fordulóján kerülhetett sor, tehát nagyjából a soproniakkal egyidőben.

A középkori ország nyugati határán még egy városból maradt késői értesítés egy lakótornyról. Zágráb Felsővárosa a Grics hegyen települt. Ennek déli felében szó esik a város fölötti hegyfokon álló Szűz Mária páloskolostor birtokában lévő falazott toronyról, amelyet a szerzetesek az 1487-i oklevél szerint már régen megvettek. A toronyban hosszú ideje nincsenek lakók. A pálosok a városi tanácstól a megnevezett évben engedélyt kapnak a torony helyreállítására, telkén házak és más épületek emelésére, valamint kert létesítésére. A torony pincéjében bort is árusíthatnak.⁵⁽⁸⁴⁾ Minthogy a Felsőváros betelepítésére a korábbi eredetű Káptalan városnál ³⁴¹később került sor, a régtől elhagyott és a pálosoknak eladott torony legkésőbb a XIV. század folyamán épülhetett. Az oklevél az eladót nem nevezi meg. Valószínű, hogy az eredeti tulajdonos gazdag polgár lehetett.

Az ország közepén, Budán és Székesfehérvárott bukkan fel egy-egy lakótorny. A fővárosban Lócsy Erzsébet 1957. évi régészeti kutatásai nyomán az Úri utca 37. számú ház udvarának északkeleti, tehát az Országház utca felé eső végében mintegy 14 m hosszú, alápincézett, emeletes kőház jelentős maradványai kerültek elő. Ennek északkeleti sarkához kissé szabálytalan négyszögű, hosszú oldalán 10 m, rövid oldalán mintegy 7 m kiterjedésű vastag falak által határolt torony csatlakozik. A toronynak mind a négy fala szabadon állt és csak délnyugati sarkán épült egybe a házzal. Ezáltal a vastag, jelenleg kétemeletes torony szinte teljes tömegével az Úri utca 39. számú ház telkére nyúlik át. Délkeleti és északnyugati armirozása tekintélyes magasságban megmaradt. A torony alapozása a sziklára 25–30 cm vastagon hordott, kemény habarcsrétegen nyugszik, amely 175–190 cm-rel van mélyebben a mai udvarszintnél. Az alapozási rétegben feltárt leletek az építés korát a XIV. század elejére valószínűsítik. A házat és a tornyot (*domus et turris*)

1497-ben Kunitzfelder, másképp Farkas Miklós adásvételi oklevele említi.⁶⁽⁸⁵⁾

1339-ben a székesfehérvári belvárosban Miklós fia Mokch polgár kőtornya állt a hozzá tartozó palotával és pincével. A lakótorony helye és esetleges maradványa egyelőre ismeretlen. A tulajdonos az épületegyüttest 50 garasmárkáért zálogosította el. A jelentékeny összeg az ingatlan értékes voltára enged következtetni. Építési ideje a XIII–XIV. század fordulójára tehető s lényegében a budai lakótoronnyal tartható egykorúnak.⁷⁽⁸⁶⁾

A középkori Magyarország nyugati felében tehát öt város közül háromban emlékszerűen, kettőben egykorú írott forrásban mutathatók ki városi lakótoronyok. Valamennyi a XIII. század második és a XIV. század első fele közötti száz év folyamán épült még pedig általában a telkek belsejében (Sopron, Buda, talán Pozsony is), Ezzel szemben a pozsonyi városház tornya a tér vonalában áll. Sopronban a Tábornokház, illetve a Dágiak lakótornya közvetlenül a városfalhoz csatlakozott.

Ez utóbbi elhelyezkedést mutatja az 1479. évszámot, valamint Mátyás király és Beatrix királyné címerét feltüntető, ötszintes, ún. Mátyás-ház Besztercebányán. Földszintje valószínűleg boltozott lehetett, az emeletet egymástól síkfödémek választhatták el. A kőkeretes, későgótikus szögletes ablakok a második szinttől felfelé arra vallanak, hogy mindegyik szint három helyiségből állhatott. A nyugati oldal negyedik szintjén elfalazott ajtó éppúgy a városfal gyilokjárójára vezetett, mint a Dági család soproni lakótornyának 1432-ben említett vasajtaja.⁸⁽⁸⁷⁾ Bár a besztercebányai gondosan épített, kívülről ma is teljesen ép torony az eddigiektől eltérően minden valószínűség szerint királyi építkezés, típusában a városi lakótoronyok minden lényeges jellemzője megtalálható.⁹⁽⁸⁸⁾

A XV. század utolsó negyede és a XVI. század eleje építési tevékenységének reprezentatív emlékei Nagyszébenben maradtak meg. Altemberger Tamás városbíró emelte a városfal nyugati oldala mellett 1472 és 1491 között négyszintes lakótoronyát. A zárt földszint fölötti emeletet a második szintről nyíló északi lépcsőtoronyból lehetett megközelíteni. A két alsó szintet középpillér által tartott négy-négy keresztboltozat fedi. A két nemrég kiegészített felső szintet eredetileg is gerendamennyezet zárta le. A két- és háromosztású ablakok finom keretezése, a vakolt külső festett [342](#)kvádrézése egyaránt tanúskodik az előkelő megrendelő gondos és magas színvonalú építkezéséről. A lakótoronyt és a hozzá U-alakban csatlakozó emeletes palotát a tanács 1549-ben kereken 1920 forintért vette meg városháza céljára. – A Nagypiac délkeleti sarkán állt az ún. Lutsch-ház, amelyet 1830-ban gyökeresen átalakítottak. Eredeti állapotát Neuhäuser 1789-i festménye híven mutatja. E szerint a telk közepén, valamivel a tér vonala mögött emelkedett a pince fölött a valószínűleg három szintes lakótorony. A ház a XVI. század elején szintén az Altemberger család, később Haller Péter tulajdonában volt. A Hallerektől vette meg 1593-ban az épületet névadója, Johann Lutsch. – A Nagypiac déli során álló Haller ház telkének belsejében került sor a háromszintes, belső csigalépcsővel ellátott ma is ép lakótorony emelésére. Négyszögű kőkeretes ablakai a városház tornyához képest szerényebb megrendelőről tanúskodnak. Ez valószínűleg Servatius Holzschuh lehetett, aki 1500 és 1524 közt városi tanácsúrként szerepelt.¹⁰⁽⁸⁹⁾

A nyugati országrésszel szemben Erdélyből és a Felvidékről csak a későgótika idején épített lakótoronyok ismeretesek. Ezek művészi kialakítása természetszerűen elűt a jóval egyszerűbb, korábbi lakótoronyoktól. Elhelyezkedésük a városszerkezetben viszont a két évszázaddal előbbi megoldásokat követi. Méretnövekedésük (4–5 színt a korábbi 2–3 színttel szemben) ugyancsak elősegíti művészi igénytel kialakított reprezentációs megjelenésüket. A túlnyomóan patríciusok által emelt városi lakótoronyok középkori kialakulása és fejlődése mindenesetre újabb bizonyítéka arra, hogy a középkori Magyarország városaiban az európaiakhoz hasonló igények merültek fel s ha azok kielégítése – egyes esetektől eltekintve

– szerényebb módon valósult is meg, városaink szerves beilleszkedése Európa középkori városszerkezetébe aligha lehet kétséges.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

**1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Király Tibor: Sopron a filatéliában
(Kilencedik közlemény)**

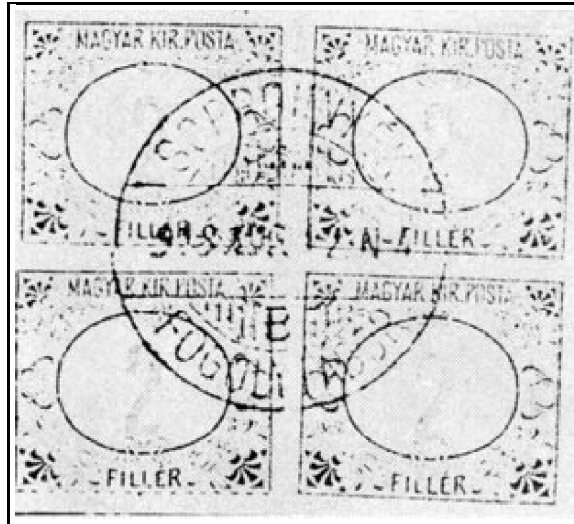
**Király Tibor: Sopron a filatéliában
(*Kilencedik közlemény*)**

**1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Király Tibor: Sopron a filatéliában
(Kilencedik közlemény) / Az I. világháború alatti és utáni időszak bélyegzései**

Az I. világháború alatti és utáni időszak bélyegzései

3431-3. Tábori posta

3444. Hadifogolytábor bélyegzése

PORTÓMENTES LEVELEZŐLAP.

A Magyar Vöröskereszt Egylet Tudósító Irodája.

Budapest, IV., Váci-utca 33.

Nyomozási szám: *124588*

A kértezett neve:

Kremser Léné

Kremser Károly

Tudósítás sebesült, vagy beteg katonáról.

Portómentes

a 61.265/1914. sz. ministeri rendelet alapján.

Sopron

megye, u. p.

Várkerület 99

M. kir. Állami nyomda. Budapest, 1915.

PO. ВОЕННАЯ ЦЕНЗУРА
ПЕНЗА
№ 104.

ТÁBÓRI POSTAI LEVELEZŐLAP.

A feladó: *Eng. Ercini.*
neve: *Augen Kremser*
címe: *Wrioygcsingonot*
Rudolstadt

Czím: *Hohlg. Frau*
Hilwe Kremser

Ungarn
Sopron
Várkerület 99.

Ára 1 fillér.

M. kir. Állami nyomda. Budapest.

Tabori posta. *W*

ABTENSCHENBURG
WITENBURG
WITENBURG
WITENBURG

345-6. Hadifogoly levelezése

3467-8. Hadifogoly levelezése

3479. Hadifogolytábor pénzei

34810. Hadifoglyoknak nyírfakéregből készült lapja

34911–12. Tanácsköztársasági levelek

Háború esetén a polgári lakosság egymással és a harctéren lévő hozzátartozókkal fokozottabb mértékben vált levelet. Most csak a harctéren levőkkel folytatott levelezéssel kívánok foglalkozni. Háborúban az ellenség megtévesztésére a postai küldemények bélyegzései, a címzettek egy „Tábori Postahivatal” feliratú bélyegző (és egy szám) mögé rejtőznek (1–2. kép). Erre az időszakra ezen kívül még a különböző – nem postai – főleg katonai célzatú bélyegzőkkel találkozhatunk. Azonban ezek sem jelzik a tartózkodási helyet, hanem csak utalnak rá. Legjobb példa erre a „Von der Armee im Felde” („A hadrakelt seregtől”) című bélyegző (3. kép). A nem postai jellegű bélyegzők közül erre az időszakra a legjellemzőbbek a cenzúra- és a katona esetleges sebesülésével kapcsolatos értesítéseken, leveleiken alkalmazott bélyegzések (pl. „Katonai ápolás ügy”). A háborúk velejárója a hadifogolytáborok intézménye (4. kép). A táborok szigorú rendje nem teszi lehetővé a fogságba esett katonák túlzott levelezését, ezért az ilyen küldemények viszonylag 350 ritkábbak. A fogságba esettek, eltűntek felkutatásához nagy segítséget adott a Vöröskereszt. Egy az első világháborúban a család által eltűntnek ítélt soproni katona utáni nyomozást, majd megtalálása utáni levélváltást szeretném bemutatni négy filatéliai objektumon. Az első – kutató – írástól kezdve az otthonhoz való egyre közelebb kerülésig. A négy levél, levelezőlap négy évi időszakot és több fogolytáborban való tartózkodást ölel fel (5–8. kép).

Sopron környékén több fogolytábor is működött (Sopronnyék, Boldogasszony, Ostffyasszonyfa) s ezek a táboron belül saját pénzt használtak (9. kép).

A családtól távollévő apák, fiúk, testvérek sokszor levelezőlap, levélpapír hiányában szenvedtek, ezért jó ötlettel felhasználtak ezek pótlására minden lehetséges anyagot. Ennek illusztrálására bemutatok egy családi ereklyét. Édesapám készítette nyírfakéregből és küldte el nővéremnek névnapra üdvözlőtül a harctérről (10. kép). A világháború 1918-ban véget ért, a történelmi körülmények ismertek. Az utána bekövetkező hazai események a magyar munkásmozgalom kiemelkedő időszakát fémjelzik. A Köztársaság, Tanácsköztársaság kikiáltása majd sajnos elbukása történelmi tény. A Tanácsköztársaság rövid fennállásának időszakából bemutatok egy Sopronból Letenyére feladott és egy Kecskemétről Sopronba szülő levelet. Ez utóbbit eszperantóul írták. (11–12. kép).

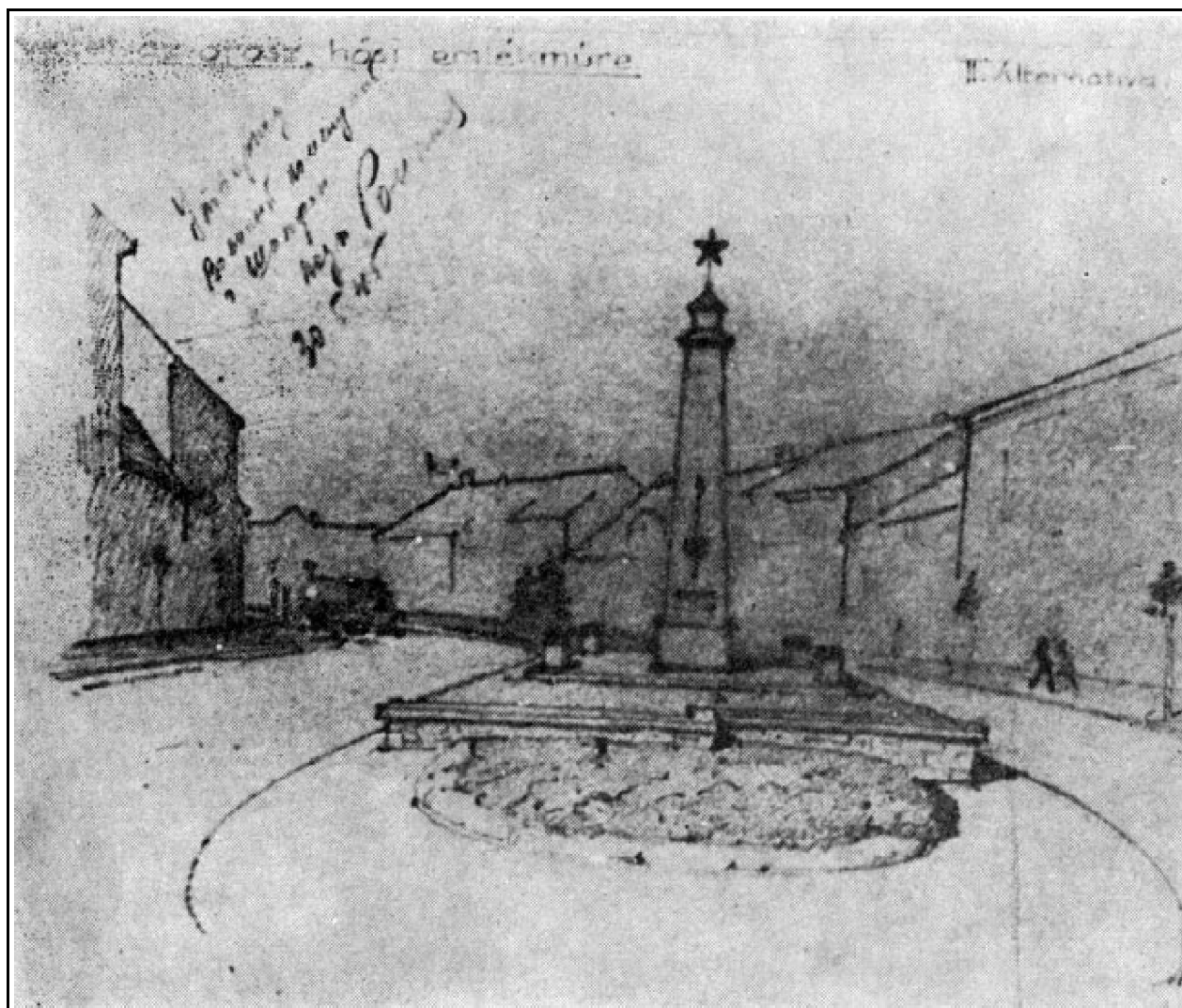
1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Szita Szabolcs: A Vörös Hadsereg és harcosai emléke Sopronban

Szita Szabolcs: A Vörös Hadsereg és harcosai emléke Sopronban

1945 márciusának utolsó napjaiban, a bécsi támadó hadművelet részeként zajlottak azok a harci események, melyek Sopron megye felszabadulását hozták magukkal. A német és a vele harcoló, felbomlóban levő magyar haderő a megye területén tartós védelmet nem volt már képes megvalósítani. A Vörös Hadsereg III. Ukrán Frontjának csapatai napok alatt áthaladtak Csornán, Kapuvárott és Sopronon. A szovjet támadó ékek feltartóztatása kapcsán kisebb ellenlökések és csatározások zajlottak, melyek mindkét féltől áldozatokat követeltek. Az összecsapásokban elesetteket gyakran a helyszínen, az utak, terek mentén hantolták el.

A német és nyilas terrortól szabadultan, a bombázások kiváltotta sokk hatásának eloszlásával Sopronban hamarosan felmerült, hogy a sorsforduló emlékét, a város hálájának kifejezésül szovjet hősi emlékmű állításával örökítse meg. Az 1945. május 1-i ünnepek megnyitásaként (ekkor a város felszabadulása egy hónappal korábbi eseményeit is méltatták) a demokratikus pártok és a közigazgatási hatóságok képvisellete megkoszorúzta a város területén elhantolt szovjet katonák sírjait is. Ezek egy része a belvárosban (pl. a Széchenyi téren), másik része a régi, ill. új Szt. Mihály temetőben volt. E sírok ápolását a következőkben a demokratikus ifjúsági szervezetek tagjai vállalták magukra.¹⁽⁹⁰⁾

Az 1945. május 1-i nagygyűlés a Széchenyi téren zajlott le. Majd a résztvevők a vármegyeház elé vonultak, ahol dr. Kamenszky Árpád, a város polgármestere köszöntötte a felszabadító haderő városparancsnokságát. A feldíszített téren (ma Fő tér) a szovjet válaszbeszédben elhangzott, hogy a parancsnokság „a szép örömmünnepet a szovjet és a magyar nép közti ... közeledés biztató lépéseként” értékeli.²⁽⁹¹⁾ Az ünnep befejezéseként dr. Hám Tibor, Sopron város és vármegye főispánja adott vacsorát a szovjet városparancsnok, Naum A. Romanov alezredes és Georgij F. Turik őrnagy, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Sopron megyei képviselőjének vezetője tiszteletére. Az Új Sopron szerint az est „az orosz–magyar barátság jegyében ³⁵¹zajlott le”. A kölcsönös megismerést szorgalmazó, a további együttműködést építő köszöntőkben arról is szó esett, hogy „az itt eltemetett orosz katonáknak a város méltó emléket állít”.

1. A szovjet hősi emlékmű egyik tervrajza (1945. május). Repr. Németh Ferenc

Egy hónap múlva, június 2-án a soproni napilap közzétette, hogy a soproni szovjet hősi emlékmű³⁽⁹²⁾ tervrajzát bemutatták Fábján Lajos polgármesternek. Másnap az emlékmű tervezője, Hárs György építésmérnök,⁴⁽⁹³⁾ az SZDP soproni szervezete egyik vezetője nyilatkozott az emlékműről.⁵⁽⁹⁴⁾ A készült tervvariációk közül rövidesen megindult a II. sz. változat kivitelezése, mellyel Romanov városparancsnok is egyetértett. Az emlékmű helyét az ún. Kis Várkerületen, a Várkerület (ma Lenin körút) 30–32. sz. és a velük szemben levő 33–37. sz. házak közötti térségben jelölték ³⁵²ki. A kivitelezési munkákat Baumann Béla kőfaragómester végezte.⁶⁽⁹⁵⁾ Az emlékmű törzsén a Szovjetunió állami címerével ékesített, csúcsán ötágú csillaggal ellátott obeliszk július derekára el is készült. Bal oldalára orosz nyelvű feliratot véstek „Örök dicsőség a szovjet haza és az európai népek szabadságáért és függetlenségéért vívott harcokban elesett hősöknek” szöveggel.

2. 1946. április 4. Az evangélikus teológiától (ma Kellner Sándor iskola, Május 1. tér) indított kegyeleti staféta fogadása. A szovjet hősi emlékműnél Grichics Károly beszélt

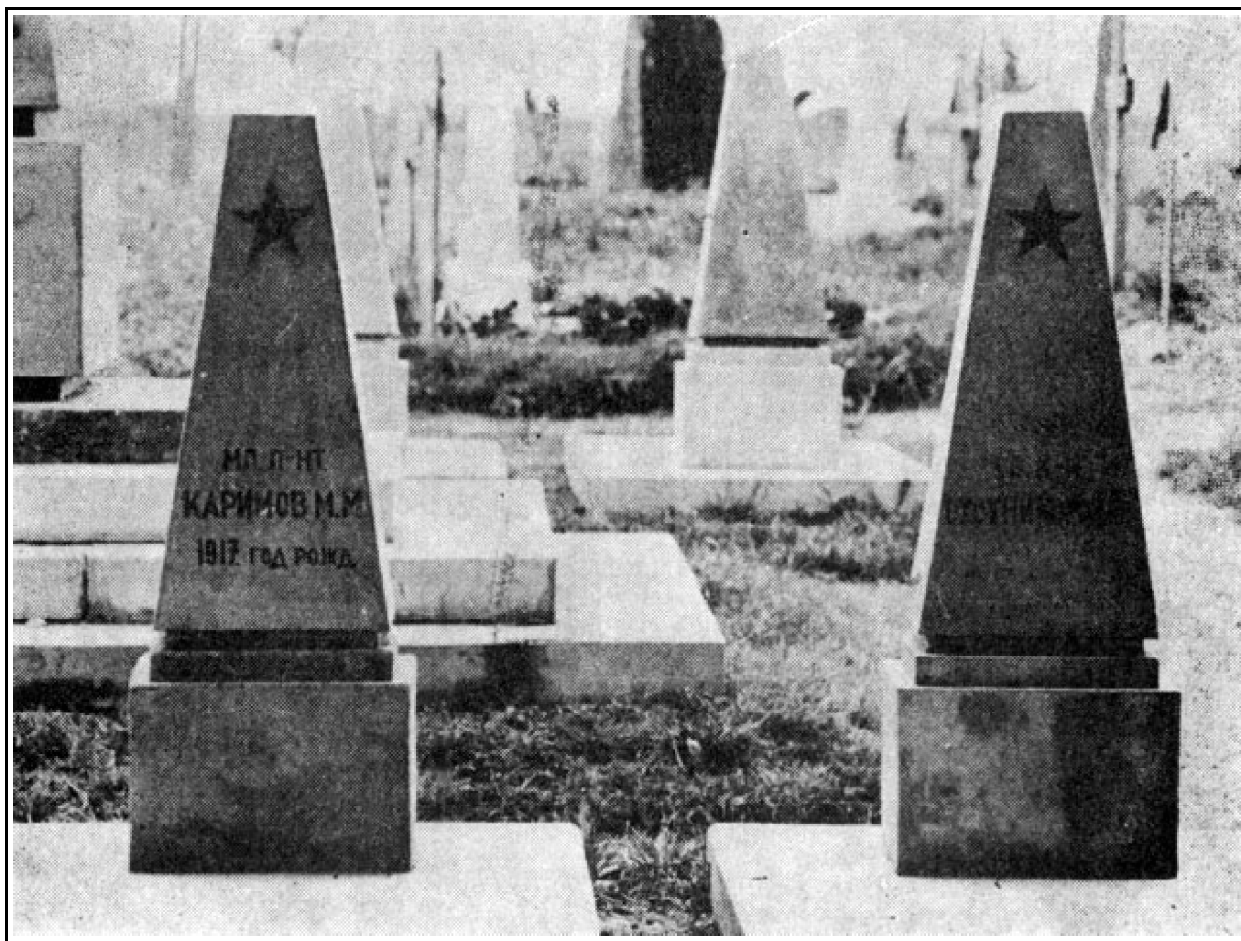
Alig négy hónappal⁷⁽⁹⁶⁾ azután, hogy „egy friss tavaszi reggelen a soproni utcákról eltűntek az SS legények és a formaruhás nyilas suhancok”, 1945. július 22-én került sor az emlékmű avatására.⁸⁽⁹⁷⁾ A demokratikus pártok sajtójának méltatása szerint ³⁵³a szovjetemlékmű szimbóluma,⁹⁽⁹⁸⁾ amely „a pártok és a város egységes akaratát fejezi ki az orosz nép iránt”. Az avató ünnepségen a SOTEX gyár fúvószenekara játszott Szamszonov Love Izakovics szovjet karmester vezényletével. A Soproni Nemzeti Bizottság elnöke, dr. Takács Kálmán beszéde után Boriszonov alezredes, majd Turik őrnagy méltatta Sopron város társadalmának kezdeményezését. A felszabadítók emlékének megőrzésére a főispán, ill. a polgármester is ígéretet tett.¹⁰⁽⁹⁹⁾ Az avatás koszorúzással zárult. A Vörös Hadsereg városparancsnoksága, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a Vörös Hadsereg Sopronban állomásozó alakulatai után 25 soproni szervezet és közéleti személyiség, a pártok és a szakszervezetek képviselete vonult el tisztelegve az emlékmű előtt.

3. 1946. április 4. A stafétafutáson résztvevő csapatok tiszteletadása az emlékműnél, A soproni sportolók koszorúját a kereskedelmi iskola győztes csapata helyezte el (Új Sopron, 1946. április 6.)

A szovjet hősi emlékmű mögötti térségben négy egyéni sírt is kialakítottak. Az emlékműtől indulva – az első sírban a Vörös Hadsereg egy ismeretlen nevű gárda sorkatonája¹¹⁽¹⁰⁰⁾ nyugszik. A másodikba Mihail Erofejevics Djakov, érdemrenddel kétszeresen kitüntetett, 30 évet élt gárdaőrnagy,¹²⁽¹⁰¹⁾ a harmadikba Vaszilij ³⁵⁴Nyikitovics Momot, 19 évet élt őrzető,¹³⁽¹⁰²⁾ a negyedikbe pedig N. N. Mazin, 48 évet élt gárda sorkatona hamvait temették.¹⁴⁽¹⁰³⁾

Az emlékműhöz tartozó szovjet sírokat is figyelembe véve Sopron város területén négy különböző helyen, csoportosan alakították ki a szovjet hősi halottak sírjait.¹⁵⁽¹⁰⁴⁾ A 115 egyes sír és a 8 bajtársi sír mindegyikére beton obeliszket helyeztek. Az obeliszkerekre felvésték, vagy fémtáblára írva feltüntették a sírokban nyugvók nevét és ismert adatait. A régi Szt. Mihály temetőben, a Szent Jakab temetőkápolna körüli előkertben (a 1169. hrsz. telek egy részén) 1945. április 3-a és 1946. november 8-a között 124 szovjet katona és tiszt került egy közös és 81 egyéni sírba. Közöttük egy törzstiszt, 11 tiszt, 94 tiszthelyettes és sorkatona, egy ismeretlen rendfokozatú és tizenhét ismeretlen nevű katona volt.

4. M. M. Karimov alhadnagy és I. M. Ohotnyikov gárda-százados sírja az új Szt. Mihály temetőben

Az új Szt. Mihály temetőben két különböző helyen vannak szovjet katonasírok. A temető ravatalozója mellett (a 12001/1. hrsz. telek egy részén) 1945. április 2-á és december 17-e között két közös és 16 egyéni sírba temettek. Itt összesen 99 fő nyugszik; 15 tiszt, 83 tiszthelyettes és katona, valamint egy ismeretlen rendfokozatú katona. A temető észak-nyugati oldalán (a 12001/2. hrsz. telek egy részén) öt közös és 14 egyéni sír őrzi 121 hősi halott hamvait. 1945. április 3-á és október 10-e között 14 tisztet, 106 tiszthelyettest és sorkatonát, továbbá egy, a Vörös Hadsereg kötelékében harcolt francia katonát temettek ide.

Sopron megye és székhelye felszabadítása idején, ill. a továbbiakban itt működött szovjet hadikórházakban ápolts sebesültek¹⁶⁽¹⁰⁵⁾ közül a Vörös Hadsereg közel 350 tagja fejezte be fiatal életét Sopronban.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE / Szabó Jenő: Sterbenz Károly kiállítása

Szabó Jenő: Sterbenz Károly kiállítása

Próbálták elcsábítani Sopronból, többször is. Hívták Budapestre és ezévb, nyolcvanhatodik esztendejében meghívást kapott, települjön át Bécsbe, megrendelésekkel bőségesen ellátják. Sterbenz Károly azonban ittmarad. Ezért aztán a megrendelők jönnek hozzá nemcsak az ország minden tájáról, hanem külföldről is, mint legutóbb Mr. Gershon Weiler – Tel Avivból.

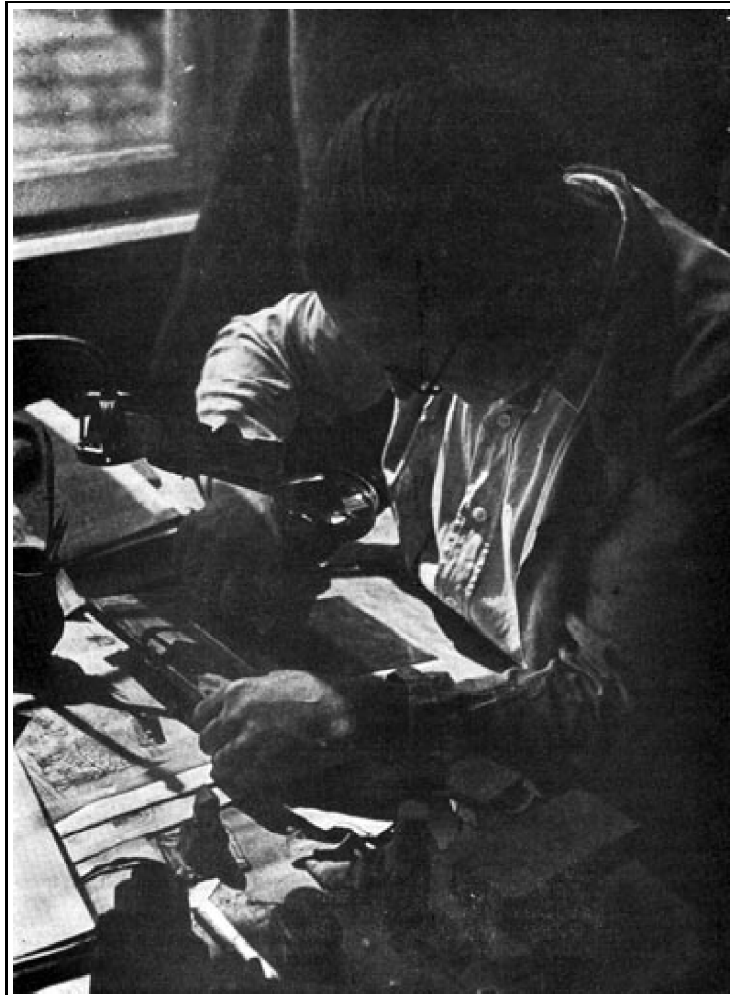
Nem szereti, ha (persze csak baráti tréfálkozással) „ősz mester”-nek szólítom, mert még „nem is egészen ősz” és mert arról igazán nem tehet, hogy születési adottságánál fogva „együtt öregszik a századdal”. Tudom, még kevésbé van kedvére, hogy le merem írni, visszavonultsága ellenére „még ma is ott van az élet sűrűjében”. Ennek ellenére a közhely – valóság. Ha éppen nem dolgozik, – mert ma is rendszeresen fest, rajzol, sőt fába, linóleumba metsz, lemezt karcol – akkor többnyire a Ferenczi János utcai atyai ház teraszán álló hollywoodi hintapadon pihen, ahonnan nemcsak az autóbusz-pályaudvarra avanszált Krautäcker-dűlő nyüzsgésébe van ki-, helyesebben lelátása, hanem műtermének ablakán át a Jereván-városrészre is, ahol panelházak sorakoznak abban a félkaréjban, ahová valamikor Heimler Károly szélfogó jegenyest készült ültetni. Nem akarta otthagyni a szülőváros meghitt környezetét és az új Sopron települt oda köréje. Már megbékült ezzel a „közelébe tolakodott” városrészrel. Néha elsétál az ott lévő kis tóhoz és az arról készült vázlatai bizonyítják, hogy a vérbeli művész a betontömbök között is megtalálja a megörökítésre érdemest.

Hogy pedig Sterbenz Károly valóságosan benne él művészeti életünk vérkeringésében, azt nemcsak a hazai, hanem a burgenlandi kiadványok illusztrációin lépten-nyomon felbukkanó „SK” szignó jelzi, hanem bizonyítja a pápai-veszprémi Kisgrafikai Galéria negyedik füzeté, amelyben a nemrég elhunyt soproni költő-író, Erdélyi Tibor Sterbenz Károly ötszáztizennégy kisgrafikáját katalogizálta (1976-ig), de igazolja a Kisgrafika ezévi első száma is, amely a művészt köszöntő cikkében arról is hírt ad, hogy a Magyar Mezőgazdasági Múzeum további félszáz Sterbenz-grafikát őriz. Leginkább bizonyítja azonban a Lábasházban, ezévi első felében megrendezett életmű-kiállítása.

A kiállítás létrejötté a Liszt Ferenc Múzeumnak köszönhető. A hat évtizedes alkotói időszakból műgonddal, hozzáértéssel összegyűjtött grafikák, festmények, tájékoztató dokumentumok egyben bizonyítják azt is, hogy a Múzeum helyesen méri fel Sterbenz Károly helyét a soproni művészetben és jól szolgálja a vizuális kultúrára, a művészetre nevelést, amikor időközönként a nyilvánosság elé tárja alkotásait.

A kiállítás anyagából ismét az a szembetűnő, hogy Sterbenz Károly elsősorban grafikus és azon belül a kisgrafika művelője. (Ezt jól aláhúzza a kiállítási meghívó előlapját díszítő „Ex libris Soproniensibus” feliratú rajza is.) Az ex libris, amely Sterbenz Károly kisgrafikai munkásságának zömét teszi, szinte azt

mondhatnánk „kétszemélyes műfaj” s jóval több az alkotó és a megrendelő közötti gazdasági kapcsolatnál, emberi, érzelmi összefüggéseket is feltételez. A grafikusnak eleve számolnia kell azzal, hogy műve nem a nagy nyilvánosságnak, hanem egy intim közösségnek készül. Témái pedig többnyire szimbolikus jelzések, képi utalások, amelyek a szellemi érdeklődés, a nosztalgia irányát mutatják.

Nehéz műfaj, mert a művész fantáziáját kívánságok, megrendelői elképzelések kötik meg, főképpen a megrendelő ízlése, amely egy Sterbenz Károlynál határozatlanabb [357](#) művészt könnyen a giccs irányában való megalkuvásra csábíthat. Sterbenz dicséretére legyen mondva, sohasem adta meg magát az ilyen csábításoknak.

A Sterbenz-féle ex libriseket invenció, ötlet, mesterségbeli biztos tudás jellemzi. Nyoma sincs rajtuk a korlátok közé kényszeredett fantázia szürkeségének, kedvetlenségének. A friss lendület, amely első pillantásra megragadja a nézőt, a humor minduntalan megcsillanó szikrája, a témák változatossága, a képi megoldások eredetisége Walt Disney rajzfilmjeinek sziporkázó ötletgazdagságára emlékeztet. Kár, hogy Sterbenz Károly sohasem készített rajzfilmet, mert ha belevág, bizonyosan megrajzolja Becht Rezső líraian szép „Soproni akvarellek”-jeit, amelyekben a Tűztorony barokk sisakja olyan jellemzően „sopronosan”

ciklámenszirmokká bomlik szét.

Sterbenz Károly egész életén végigvonuló meggyőződése, hogy a művészet alapja a tudás. Ex libriseinek kedveltségét talán éppen alapos tudásának köszönheti, amellyel nem csupán megtervezi, megrajzolja, hanem kivitelez is őket, fába, linóba metszve, lemezre karcolva. Alkotó, megrendelő, alkotás és befogadója a könyv így láthatatlan szellemi közösséggé lesz. Ez különösen akkor érződik, amikor – mint éppen ezen a kiállításon – ex librisek sorai sorakoznak egymás fölé és alá, a néző pedig úgy érzi, mintha ismeretlen szellemi családok életébe nyerne bepillantást.

Talán nem túlzóan lokálpatriotizmus, ha megkockáztatom az állítást, hogy az ex libris a soproni emberhez igen közelálló műfaj. Nem csupán azért, mert témája gyakran a város vagy környékének valamelyik jellegzetes részlete, hanem mert a városban évszázados hagyományai vannak az ex librisnek. Még ma is lehet minden nehézség nélkül levonatot készíteni arról a tizenhetedik század eleji ex libris-rézlemeztől, amelyet Lackner Kristóf, a város neves polgármestere metszett, talán éppen ikvaparti füzesének kerti házikójában, amely a mai Lackner utca környékén lehetett, ott ahová a hollywoodi hintapadján pihengető Sterbenz Károly elgondolkozó pillantása annyiszor téved.

Tudom, hogy Sterbenz Károly kisgrafikáit dicsérve, méltatlanul elhanyagoltam festői munkásságát, de nem mentegetőzöm: én a rajzait szeretem. Az azonban vitathatatlan, hogy Sterbenz Károly művészi munkásságának átfogó értékelését az ilyen kiállítások egyre sürgetőbbé teszik.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK

MEGEMLÉKEZÉSEK

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Szabó Jenő: Tíz éve halt meg Becht Rezső

Szabó Jenő: Tíz éve halt meg Becht Rezső

„A költő megindult a feledés ködei felé, amelyeket ez a megkésített nekrológus szeretne fellibbenteni” írta Becht Rezső a költő-barát Dorosmai János halálának ötödik évfordulóján (SSz. 1971, 285.).

Idén volt tizedik évfordulója annak a kánikulai júliusi napnak, amelynek késő délutánján Becht Rezső lövérebe készült, hogy megitassa szomjas madarait. A tikkadt madársereg azonban hiába várta, mert Becht Rezső aznap maga is elindult a „feledés ködei felé”.

A feledés ködei azonban Becht Rezső körül a múltó évekkal nem sűrűsödnek, ahogy ez az idő törvénye szerint várható volna, hanem inkább ritkulnak. Becht Rezsőnek a halála óta eltelt évtizedben több írása jelent meg, mint életének ama szakaszaiban, amikor a hozzá nem értés és kicsinyes intrika évszámra némaságra [358](#)kényszerítette és a Soproni Szemlében megjelent kisebb írásain kívül szépirodalmi vonatkozású munkája nem látott nyomdafestéket.

Mintha halála feloldotta volna az írásait megbénító zárlatot. Már halála évében bőséges válogatást hoz írásából a Soproni Írók Antológiája, azután a Soproni Füzetek sorozatosan közlik az általa „felesleges töprengések”-nek ítélt posztumusz kézírataiból a „Séták a múltban” címűt, majd a negyvenes évek elején a Frankenburg Irodalmi Kör estjén nagy sikert aratott novelláját, „Az erdő”-t s ugyancsak ott jelent meg a „Kopás” című írása. Még a felszabadulás előtt a rádióban elhangzott hangulatos „Virágportrék” közül a megyei lap közöl válogatást. Rendezvényeken, iskolai ünnepélyeken lépten-nyomon tűnnek fel írásai, különösen a város hangulatait költői szépséggel festő „Soproni évszakok” című könyvéből és a „ciklámenillatú” Soproni Akvarellek című versciklusából idéznek gyakran. Közeljövőben a Műhely című megyei folyóirat ad közre a „Levelek Európából” című kéziratban maradt írásából két érdekes részletet. A Kisalföld 1986. június 17-i számában „Művek letétben” című cikkében Kloss Andor figyelmeztet Becht Rezső még kiadatlan írásaira.

Halálának tizedik évfordulójára, mintegy munkássága betetőzéseként jelent meg a nevezetes polihisztor, Georgius Agricola „De re metallica libri XII.” című munkájának fordítása. Becht Rezső erre a szépirodalmi munkásságától eltérő különleges feladatra gondosan felkészült. Összeállította a Franz Anton Schmidt szerkesztette, az Osztrák–Magyar Monarchia német és latin nyelvű, huszonöt kötetes törvény- és rendeletgyűjteményének tartalmi kivonatát, név- és helymutatóját, majd folytatta Schmidt másik nagyszabású munkájának, a cseh királyság, morva őrgrófság és sziléziai hercegség bányatörvényeire vonatkozó művének jegyzetes feldolgozását. De tanulmányozta Agricola életét és korát is, amit „Agricola élete és művei – Tanulmány a 'De re metallica' fordítása el” kéziratban maradt írása jelez (A kézirat a soproni Központi Bányászati Múzeumban 24/1974. szám alatt).

Csak ezek után kezdett bele a német és latin szövegek összevetésével a fordítás négy évig tartó nagy munkájába. A fordítást nagy kedvvel, végtelen gondossággal végezte. A munka valósággal betöltötte akkori életét, ezt abból is láttam, hogy alig volt találkozásunk, amelyen ne tett volna említést kedvelt „Agricolájáról”. Nem is csodálható, hogy ez a határtalan műgonddal és lelkiismeretességgel készült szöveg harminc évvel később szinte változatlanul került kinyomtatásra.

A „feledés ködei” még ma sem sűrűsödnek Becht Rezső körül, ez nem csupán írásai újból felfedezett értékeinek köszönhető, hanem az író máig elevenen ható emberi értékeinek. Kevés soproniról őriznek kortársai olyan egyöntetűen elismerő véleményt, mint róla. Igaz viszont, arra sem tudok példát, hogy valaha is hallottam volna Becht Rezső szájából bántó élű, vagy rosszindulatú megjegyzést. Máig is elképzelhetetlen számomra Becht Rezsőről akárcsak a legkisebb inkorrektiséget még feltételezni is.

Ezért váltott ki városszerte egyöntetű felháborodást az a házkutatás, amelyet az ötvenes évek elején tartott lakásán a rendőrség. Egy névtelen levél írójának kilétét nyomozták, aki a Vasárugyár vezető tisztviselőit alpári hangú levelekben rágalmazta meg.

Becht Rezső egy irodalmi est szünetében mondta el nekem a házkutatás lefolyását. Annak ellenére, hogy az eset hetekkel korábban történt, még mindig érezhető volt rajta, mennyire bántja a lealázó gyanú. Jellemző, hogy a beszámoló során egyetlen gúnyos vagy elmarasztaló megjegyzést sem tett a rendőrségre és nem reagált arra sem, amikor elmondtam neki, milyen megütközést keltett a gyanúsítás (hiszen még Molnár Józsefet, a polgármesterhelyettes-író is kihallgatták az ügyben) és a házkutatás, főképpen azonban a naivsággal határos feltételezés, hogy névtelen levél írója csak író lehet.

Talán ennek az epés megjegyzésemnek következménye volt, hogy hetekkel később, amikor már kiderült a névtelen levélíró személye és köztudottá vált, hogy Becht Rezsőre azért hárult a gyanú, mert a tettes

kézírása történetesen hasonlított **359**az övére, megint visszatért a házkutatás ügyére. Egy utcai találkozásunkon azért állított meg, hogy pótlólag elmondja azt az epizódot, amikor a házkutatást vezető rendőrtiszt a könyvek között megtalálta Gorkij és Solohov munkáit. Az ennek nyomán keletkezett „nem hivatalos” beszélgetés során Becht Rezső említést tett a Szovjetunióban tett látogatásáról és az erről beszámoló könyvéről. Ettől fogva a rendőrtiszt viselkedése megváltozott és a házkutatás hamarosan be is fejeződött.

A végtelenül korrekt Becht Rezső szükségesnek tartotta az elbeszéléséből kimaradt részlet utólagos közlését. Ez a nagyfokú becsületesség érződik minden írásából és ez adja maradandó költői és emberi hitelüket.

Írásainak értéke és a belőlük sugárzó páratlan emberi etika mindig is át fog fényleni a „feledés ködein”.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Környei Attila: Faragó Sándor (1924–1985)

****360**Környei Attila: Faragó Sándor
(1924–1985)**

Elment az alapító. Színes egyénisége sokféleképpen fog élni az őt szeretők és tisztelők – azaz valamennyi ismerőse – emlékezetében, a késő jövő nemzedékei azonban úgy fogják ismerni, és mindig is ismerik majd,

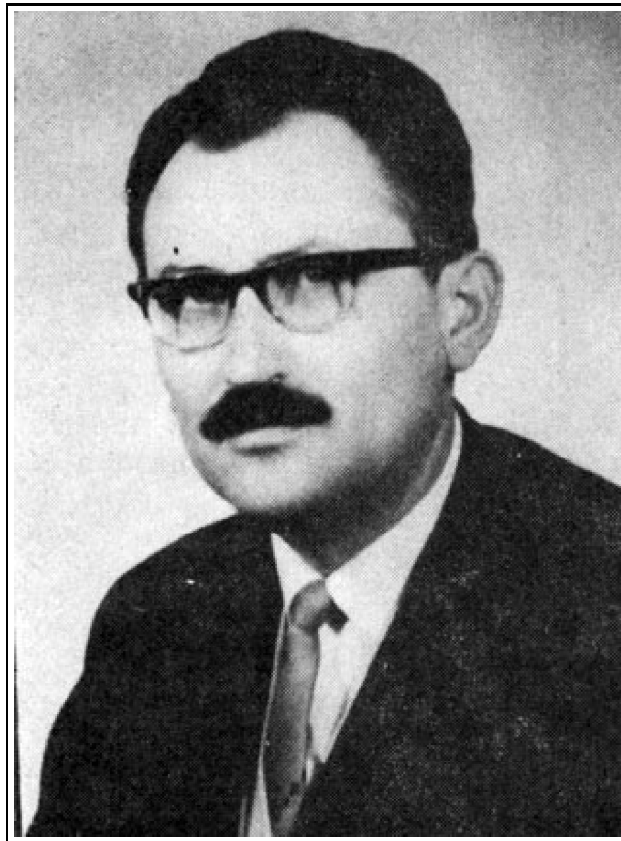
mint a kapuvári Rábaközi Múzeum alapítóját. Kapuvár híres arról, hogy sok derék fia és neveltje helyben és távol a szülőhelyétől egyaránt hűen szolgálja szeretett városa érdekeit és öregbíti jó nevét. A lokálpatriotizmusnak arra a fokára azonban, amely egy teljes életműben testesül meg, amely irányt szab a jelen és jövő nemzedék városszeretetének, eddig csak egyetlen kapuvári fi emelkedett: Faragó Sándor egész életével, egyéniségével, hat évtizedes jó értelemben vett szerepjátszásával és életművével a Rábaközi Múzeummal.

Faragó Sándor tanító és Szabados Mária gyermekeként Kapuvárott 1924. szeptember 23-án született. Szokványos fordulattal mondhatjuk – és valóban így is volt – hogy már gyermekként, a szülői házban indítást kapott, elsősorban atyja példájából a szűkebb haza és a szülőföld népének szolgálatára. És az is szokványos fordulat, hisz sokezer kortársának életútja példázza, hogy igen hányatott, fordultatos életutat kellett bejárnia, míg végre a sorstól lehetőséget kapott a szolgálat képességeinek és hajlamának legjobban megfelelő betöltésére az irigylésre méltóan harmonikus és hasznos élet megvalósítására. Az atyát tizenkét évesen elvesztett gyermek Kapuvárott, Győrött és Kecskeméten – ez utóbbi helyen a tanítóórák intézetének lakójaként a piarista gimnáziumban – kitűnő tanulóként végezte el alsó- és középfokú tanulmányait. A később valódi életcélként teljesedett hajlam már itt megmutatkozott, amennyiben a történelmet, a latin és görög nyelvet különösen magas fokon sajátította el, s egy történelmi dolgozatával országos első díjat nyert. Az érettségi után mégis – édesanyja kívánságának engedve – a pesti egyetem orvosi karára iratkozott be. Tanulmányait a háború szakította meg, majd azokat még Pécsen folytatta. A pécsi egyetemet öt félév teljesítése után hagyta ott családjának rossz anyagi helyzete miatt.

Saját vallomása szerint, bár valójában sohasem akart orvos lenni, a kényszerű pályamódosítás, a mindennapi kenyérharc vállalása nem volt egyszerű döntés számára. Ezután különféle munkahelyeken dolgozott. 1952-ben megnősült, családot alapított. 1953-tól Komlón dolgozott a szénbányánál. Anyagi értelemben révbe jutott: az akkori viszonyok között kiemelkedően jól keresett, szép lakást kapott – 1953-ban megszületett első gyermeke: Sándor – s kiváló munkájáért és társadalmi szerepléséért 1954-ben kitüntetést is kapott: a Komló Építéséért emlékérmét. Mindez azonban Komlón adatott meg neki, a szülőhelytől távol s igazi hajlama a szülőföld szolgálatára hívta őt. 1956 elején a biztos egzisztenciát otthagya hazaköltözött szülőföldjére. A hazaköltözés után született második fia: Zsolt. Az így teljessé vált család megélhetését a komlói alacsonyabb szinten, változó munkahelyeken teremtette elő a családfő. De életcélját itt és ekkor találta meg.

Hazaérkezése után azonnal hozzálátott a néprajzi tárgyak gyűjtéséhez és a történelmi kutatáshoz. Mind világosabban állt előtte, hogy életének vezérfonala ezután csak egyetlen dolog lehet: Kapuvár történetét megismerni, másokkal megismertetni s a történelem tárgyi emlékeit összegyűjteni, az utókornak megőrizni. A megszállottak buzgalmaival és konokságával látott hozzá a mindennapos gyűjtő és meggyőző munkához, a kapuvári nép és minden illetékese megnyeréséhez a múzeumalapítás ügyének. A Faragó-lakást igen hamar kinőtte az így összehozott gyűjtemény és már 1958-ban alkalmas volt arra, hogy kiállításon a közönség előtt szerepeljen. Ekkor már hivatásához közeli munkahelyen, a községi kultúrházban dolgozott. Faragó Sándor nem mindennapi tudatossággal végezte a múzeumalapítás munkáját. Már 1958-ban tudományos közleményt jelentetett meg a Soproni Szemlében Kapuvár történetéből s ugyanekkor a még nem létező múzeum, valójában [361](#) még csak magángyűjtemény darabjait szakszerűen leltározta. – Ide kívánczok a szaktárs megjegyzése: Faragó Sándor később is szakszerűen és naprakészen leltározta a múzeum tárgyait és példás rendben tartotta a múzeum gyűjteményeit, szerintem legjobban és egyedül az egész országban. – A szívósságnak és a tudatosságnak viszonylag hamar meglett az eredménye: 1960-ban jogilag is megszületett a Kapuvári Helytörténeti Gyűjtemény, amely 1963-ban, most már a megyei

múzeumi szervezet tagjaként, hivatalosan is felvehette a Rábaközi Múzeum nevet.

Ezzel új fejezet kezdődött Faragó Sándor életében; méltán hihetjük és joggal állíthatjuk, Kapuvár kultúrtörténetében is. Az egyszemélyes kis múzeumok között csodálatos karriert futott be a kapuvári múzeum. Gyűjteménye rohamosan gyarapodott, közművelődési tevékenysége egyre terebélyesedett. Faragó Sándor egyszemélyben minden múzeumi szakmával foglalkozott és emellett – és a már említett példás nyilvántartási rend mellett – igen szerteágazó és terebélyes közművelődési munkára is futotta erejéből. Negyedszázados múzeumi munkája alatt Faragó Sándor csaknem 100 múzeumi kiállítást rendezett, többek között a Pátzay Pál állandó kiállítást és a kiállításokat sokoldalúan hasznosította Kapuvár és a környék társadalmának minden rétegében. Több tudományos dolgozatot írt és jelentetett meg s eközben, mintegy mellékesen a már nem fiatal ember 3 év alatt kitűnő eredménnyel elvégezte a történelem szakot és summa cum laude minősítéssel doktorált „Fejezetek Kapuvár történetéből 1552-ig című dolgozatával (1968.).

E szakmai munkák mellett igen sok társadalmi munkára is futotta a múzeumigazgató erejéből: valójában ő volt Kapuvár kulturális életének mindenese. Számos társadalmi megbízatása (tanács, HNF, TIT, Városszépítő Egyesület, városi, járási és megyei vezető funkciói stb.) a rábízott munka pontos elvégzése mellett arra is alkalom volt neki, hogy állandóan mozgósítson a város múltjának megbecsülésére, jelenlegi kultúreletének formálására. A MKP-nak 1945-től, az MSZMP-nek 1967-től volt tagja s előadó volt a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetemen. Szülővárosa, de az egész megye kulturális életének, főként honismereti mozgalmának meghatározó egyénisége volt.

Munkájának elismerése elsősorban a siker: az, hogy láthatta, nem hiába volt szorgalmas és lelkes, hogy munkája hatással tud kenni a város társadalmára. Emellett 362 számos hivatalos elismerésben is részesült: az említett mellett „Tűzrendészeti Érem” ezüst fokozata (1963), Szocialista Kultúráért (1981), Kiváló Társadalmi Munkáért (1983), Munka Érdemrend arany fokozata (1983), TIT Aranykoszorús Jelvény (1984). E kitüntetések mind tisztelettel és jó érzéssel fogadta Faragó Sándor, de számára a legnagyobb kitüntetés az volt, hogy az egész város és a fél megye szerette őt, barátjának fogadta és elismerte eredményeit. A sok barát talán megérti, hogy megemlékezésem végén miért nem írok Faragó Sándor egyéniségéről. Az ő színes egyéniségének megragadásához és megjelenítéséhez avatott szépíró tollára lenne szükség. Tény azonban, hogy amíg a mi nemzedékünk él, Faragó Sándor nem lesz csupán történelmi alak, mindnyájan a tudós, a közművelő, a múzeumigazgató mellett a teljes emberre fogunk emlékezni – és néhány Faragó-anekdota bennünket is túl fog élni.

S végül: a szomorú tények. 1979-ben és 1983-ban súlyos betegségeken esett át. A mindig dolgozó és mindig vidám ember talán nem tudta, de semmiképpen sem mutatta, hogy egészsége már nem teljes. 1985. május 1-én nyugalomba vonult, de a tevékeny nyugdíjas élet nem adatott meg neki. Több irodalmi munkát fogalmazott meg ekkor – kettőt be is fejezett e rövid idő alatt – a múzeum további támogatása mellett és ki tudja, hány történelmi dolgozatot, milyen terveket vitt magával a sírba. 1985. november 24-én ismét kórházba került és december 5-én elhunyt. Igen nagy részvételt temették el Kapuvárott december 10-én a város egyik leghűségesebb fiát. Kapuvár város és a megyei múzeumi szervezet saját halottjának tekintette. Felesége, a hozzá hasonlóan közszeretetet bíró Zsuzsa asszony s az általa forrón és büszkén szeretett fiai, menyei és unokái mellett többszáz gyászoló állta körül a sírt, amely örökre magába fogadta az alapítót, a jó barátot, az igazi kapuvári polgárt.

Faragó Sándor irodalmi munkássága

I. Önállóan megjelent munkák:

1. 75 éves a kapuvári kórház, Kapuvár, 1962.
2. A kapuvári Rábaközi Múzeum és kiállítása. Győr, 1966.
3. Mi lehet az igazság Hany Istók körül? Bp., 1971.
4. 100 év az önkéntes tűzoltás szolgálatában Kapuvárott. Sopron, 1974.
5. Kapuvárról írásban és képben. Sopron, 1975 (szerk.).
6. Pátzay Pál. Győr, 1980.
7. Kapuvár munkásmozgalma 1919–1945. Győr, 1981.
8. Kapuvári képeskönyv. Győr, 1983.

II. Folyóiratokban megjelent dolgozatok:

1. Adalék az 1826. évi kapuvári parasztmozgalom történetéhez. SSz. 1958, 361–362.
2. Tolnai Antal feljegyzései Széchenyi haláláról s a régi és új nagycenki templomról. SSz. 1960, 185–188.
3. Ismeretlen barokk szobor Kapuvár határában. SSz. 1962, 363–364.
4. A kapui vár. Arrabona, 1962.
5. Varga Tibor. In.: Kioltott fáklyák. Bp., 1963.
6. Adat Kapuvár régi színészetéről. SSz. 1963, 360.
7. Jelentés a Csorna-hosszúdombi leletmentésről. Archaeológiai Értesítő, 1964.
8. Leletmentés Farád Káva-dűlőben. Arch. Ért., 1964.
9. Adatok a kapuvári temetők történetéhez. SSz. 1964, 268–270.

10. A Rábaközi Múzeum helytörténeti munkája. Múzeumi Közlemények 1969/2.
11. Forradalom Kapuvárott 1918–1919-ben. I.n.: Forradalmi évek tüzeiben. Győr, 1969.
12. Buti László beledi paraszt feljegyzései 1N9–1875. SSz. 1971, 78–81.
- 363 13. Hol volt a hagyomány szerint a középkorban Szent András pusztja? Arrabona, 1971, 223–229.
14. A Rábaközi Múzeum alapítása és első 10 éve. SSz. 1973, 219–237.
15. Művelődési lehetőségek és törekvések Kapuvárott. Társadalmi Szemle, 1976/2. sz.
16. A Rábaközi Múzeum második évtizede (1971–1980). SSz. 1981, 266–275.
17. Lukácsy Lajos élete és művészi munkássága (1876–1927). SSz. 1982, 73–90.
18. Áldozó József (1892–1983). SSz. 1983, 363–366.
19. Jelentés a Rábaközi Múzeum 1981/82. évi tevékenységéről. SSz. 1983, 279–281.
20. Jelentés a Rábaközi Múzeum 1983. évi munkájáról. SSz. 1984, 358–359.
21. Egyetemista, főiskolás tábor. Honismeret, 1985, 43.
22. Jelentés a Rábaközi Múzeum 1984. évi munkájáról. SSz. 1985, 351–352.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Domonkos Ottó: Csatkai-emléktábla Darufalván

Domonkos Ottó: Csatkai-emléktábla Darufalván

A soproni múzeum 1985 első felében kezdeményezte, hogy a szülőfaluval közösen egy emléktábla kerüljön Csatkai Endre darufalvi (Drassburg-Burgenland) szülőházára születésének 90. évfordulóján, 1986. augusztus 13-án. A javaslatot Sopron Város Tanácsa elfogadta, majd a múzeum igazgatójának személyes megbeszélései után a szülőfalu is készséggel egyetértett azzal. A szükséges hivatalos engedélyezések után Sopron Város Tanácsa egy márványtábla elkészítésével bízta meg Károlyi Gyula Pál kőfaragót. Karrarai márványba véste a magyar és német nyelvű szöveget. – A szülőház mai tulajdonosa az ünnepélyes alkalomra a nem régen tatarozott épület homlokzatát, kapualját ismét átfestette. Az emléktáblát 1986. augusztus 13-án elhelyeztük a Baumgartnerstrasse 10. számú házon, annak ellenére, hogy a hivatalos leleplezésre csak szeptember 11-én került sor ünnepélyes külsőségek között.

A nagyszámban megjelent helybeliek mellett, Sopronból tizenöt fős küldöttség vett részt az emléktábla leleplezésén. A Burgenländisches Landesmuseumot Dr. Hanns Schmitt, a Landesarchivumot Dr. Herald Prickler képviselte. Csatkai Endre Burgenlandban élő egykori barátai, valamint a Burgenlandi Magyarok Egyesülete vezetői szintén jelen voltak az ünnepségen. A magyar külképviselet kultúr tanácsosa és a Collegium Hungaricum igazgatóhelyettese szép virágcsokrot hozott az avatásra. Az egybegyűlteket Rudolf Ivancsits polgármester köszöntötte a község nevében, majd Markó József tanácselnök mondott ünnepi beszédet. Ismertette a Soproni Szemle volt főszerkesztőjének, Csatkai Endrének életét, munkásságát, Sopron megyében–Burgenlandban végzett kutatásainak fontosságát, amely ma is összekötő kapocs és példa a határ két oldalán ma élő népek, kutatók számára. – A burgenlandi Landesregierung nevében Hans Sipötz Landes-Kulturreferent méltatta Csatkai Endre munkásságának nagyszerűségét, az 1930-as években előremutató jelentőségét a közös múlt kutatásának elfogulatlanságára, napjaink együttműködésének előfutáraként. – Ezt követően a két szónok közösen leplezte le az emléktáblát. A falu nevében Ivancsits polgármester, Sopron Tanácsa képviselőjében Markó József tanácselnök, a soproni Liszt Ferenc Múzeum nevében Dr. Domonkos Ottó, a Magyar Követség bécsi kultúr tanácsosa, a soproni egyetem részéről Dr. Hiller István, a soproni IBUSZ Csatkai Endre Szocialista Brigádja nevében pedig Bokán László helyezett

el koszorút az emléktáblánál. – Csatkai Endre munkásságát a soproni múzeum kamarakiállításán mutatta be a szülőházban, amely szeptember 11–14 között volt látogatható. – Az ünnepség hangulatát emelte az ifjúsági fúvószenekar szép játéka.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1985. évre

Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1985. évre

A bibliográfiában szereplő rövidítésekre nézve vö. Soproni Szemle 1978, 268; 1979, 362.

Agócs József: Optimista erdészek múzeuma. SE. 1985, 5–6. sz. 18.

Alpárné Szála Erzsébet: Nyári zenei események a Központi Bányászati Múzeumban. BKL-B. 118, 1985, 67.

A(lpárné) Szála Erzsébet: Sopron régi tudósvilága. In: Évfordulóink a műszaki és természettudományokban 1986. Bp., 1985, 34–35.

Ambrus, Sándor: Ferienlager mit jungen Ungarn und Österreichern. Umweltschützer am Neusiedler See. BR. 19, 1985. aug. 12.

Ambrus Sándor: Környezetvédők a Fertő tónál. NSz. 43, 1985. júl. 20.

Auböck, Maria: Kunst-Landschaft in Österreich. Garten+Landschaft 95, 1985, 8. sz. 29–32.

Ausstellungen. NZ. 29, 1985. aug. 10.

Around the World. Hungary. The Commonwealth Forestry Review 64, 1985, 198 sz. 15–16.

Awecker, Maria: Neues Theaterprojekt im Burgenland. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 26–27.

Ádám László: Sopron környékének kialakulása és felszínalaktana. Magyarázó Sopron környékének 1:100 000-es méretarányú geomorfológiai térképéhez. FÉrt. 34, 1985, 25–46.

B. J.: Bánfalvi séták. DN. 42, 1985. márc. 15.

Bakó Dorottya–Heltai János: A magyar könyv-, nyomda- és sajtótörténeti szakirodalom 1983-ban. MKSz. 100, 1985, 381–390.

B(akó) K(ároly): Formázástechnológiai szakmai nap a Soproni Vasöntödében. BKL-K. 118, 1985, 13–14.

Bakó Károly–Benyovszky Móric–Gandi Imre: A betonitszuszpenzióval történő frissítés előkészítése a Soproni Vasöntödében. BKL-K. 118, 1985, 175–178.

Balázs György: Római katolikus templom sekrestyéje Bük. MÉP. 44–45.

- Banny, Leopold: Das Kriegsende im Burgenland. Volk und Heimat 40, 1985, 2. sz. 22–24.
- Banny, Leopold: Schild im Osten. Der Südostwall zwischen Donau und Untersteiermark 1944/45. Lackenbach, 1985, 177.
- Banny, Leopold: Der Südostwall im Bereich des Burgenlandes 1944/45. Volk und Heimat 41, 1985, 2. sz. 5–8.
- Barabás Mihály: Az Oroszlányi Szénbányák közethorgonyzási eredményei és tapasztalatai. BKL-B. 118, 1985, 231–235.
- Barabits Elemér: Tél után tél előtt. Kertbarát Magazin 1985, ősz–tél (szeptember). 8–12.
- Baranyai József: Korszerűsödő szőlőtermelés Fertőszentmiklóson. Gazdálkodás 29, 1985, 3. sz. 56–59.
- Baranyai Ferenc: Szakcsoporti szőlőtelepítés. Kertgazdaság 1985, 3. sz. 87–90.
- Baranyi Sándor–Domonkos Miklós: A Fertő-tó vízszintszabályozás-fejlesztésének lehetőségei. Vízügyi Közlemények 67, 1985, 407–416.
- Bálint Imre: „Az év lakóháza 84” pályázat (Sopron, Gesztenyés u. 15.) MűT. 25, 1985, 10–11. sz. 1–12.
- Bárdosi János: Nádasok, tavak, vízi utak. MH. 8, 1985, 3. sz. 30–36.
- Bársony Lajos: Felhívás. EF. 39, 1985, 7. sz. 18–19.
- Bársony Lajos (szerk.): A Roth Gyula Erdőgazdasági és Elsődleges Faipari Szakközépiskola centenáriumi évkönyve. Szombathely, 1985, 151.
- Bársony Lajos: Vadászerdő–Tata–Esztergom–Sopron. Er. 34, 1985, 532–534.
- Becher, Ferdinand: Barbara-Feier in Brennborg. NZ. 29, 1985. nov. 30.
- 366 Becher, Ferdinand: 50 Jahre Bergmannsehe. NZ. 29, 1985. márc. 16.
- Becher, Ferdinand: Des Kräuterdoktors Berggeist. NZ. 29, 1985. jún. 15.
- Becht Rezső: Kopás. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 33–35.
- Becht Rezső: Soproni figurák. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 16–20.
- Bedécs Gyula: A Győr-Sopron megyei honismereti munkáról. Nemzetközi anyanyelvi tábor. H. 13, 1985, 1. sz. 40–42.
- Bellér Béla: Az osztrák–magyar viszony és a burgenlandi kérdés (1927–1929). Sz. 119, 1985, 42–96.
- Benkő Lázár: A Sopron, Május 1. téri vasolvasztó kemence TL vizsgálata. In: Gömöri János (szerk.): Iparrégészet 1984, 139–140.
- Berecz Dezső: Elvett utakon. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 114–119.
- Békési István: Jövőre nyit a Storno-ház. Kéményseprő, kezében körzővel. MSz. 43, 1985. dec. 24. .

Biersalon in Sopron. BR. 19, 1985, dec. 16.

Bognár Dezső: A Soproni Városszépítő Egyesület 115. évfordulóján rendezett ünnepi közgyűlés elnöki emlékbeszéde (1984. szept. 28.). SSz. 39, 1985, 156–164.

Bolla Sándor: Erdőgazdálkodási integrációk Győr-Sopron megyében. Er. 34, 1985. 68–72.

Borbély József: Bajcsy-Zsilinszky Endre, a magyar szabadság vértanúja. SE. 1985, 5–6. sz. 30–31.

Borbély, József: Horpács bei Sopron. Mittelalterliche Kirche und Herrenhaus der Széchenyis. BR. 19, 1985. szept. 23.

Borbély, József: Neusiedler See. Ein See in zwei Ländern. BR. 19, 1985. szept. 30.

(Borbély) József: Privatsammlung in Sopron. Schätze im Zettl-Langer-Haus. BR. 19, 1985. szept. 2.

Borbély, József: Sopron. Die alte Synagoge. BR. 19, 1985. aug. 5.

Borbély, József: Sopron „Pro Urbe”. BR. 19, 1985. máj. 13.

Borbély József: A soproni és Sopron-környéki németek áttelepítése 1946-ban. In: Hiller István (szerk.): Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülészsaka.... 57–62.

Borosy András: Hadi érmek Magyarországon a XIII. században. HK. 32, 1985. 507–540.

Bősze Balázs: Lipták Gábor: A soproni ötvös. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 286–287.

Breuer, Heide: Die Tage in St. Margarethen. Aufzeichnungen einer Keramikerin. P. 13, 1985, 3–4. sz. 86–88.

Bucsay Mihály: A protestantizmus története Magyarországon 1521–1945. Bp., 1985, 293.

Chmelar, Hans: Kulturpreise 1984. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 4.

Csekő Árpád: Események. Az 1985. évi Eötvös-verseny. Mikola-díjasok. Fizikai Szemle 35, 1985, 76–77.

Cseri Rezső: Sikamlós tervek. Hóágyú tájvédelmi körzetben? B. 40, 1985, 208–209.

Csínytevések Selmecen és Sopronban. A mi egyetemünk 33, 1985. szept. 2.

Csonkaréti Károly: Kovácsoltvas emlékeink. DN. 42, 1985. máj 17.

Csonkaréti Károly: Régi országgyűlések Sopronban. DN. 42. 1985. szept. 3.

Csupor Károly: Férfiak. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 120–122.

Czencz Sándor: Az 1956-os soproni bélyegkiadás. SSz. 39, 1985. 337–351.

Czibula Miklós: Sport. In: Mollay Károly: szerk.: Sopron 1945–1985, 125–131.

Dalos Margit: Gyógyhely. Jelenkor 28, 1985, 331–336.

Damó Csilla–Viniczai István (összeáll.): Az 1983. évi magyar hadtörténelmi irodalom bibliográfiája. HK.

32, 1985, 182–220.

Deák A. András: Széchenyi-emlékek a Magyar Vízügyi Múzeumban. MV. 1985, 8. sz. 20–21.

Domonkos Ottó: A szülőföld kutatója. MH. 8, 1985, 3. sz. 28–29.

Duka Zólyomi Norbert: A magyarországi gyógyszerügyi vizsgálatok alapvető reformjai a 18. században. OK. 97–99, 1982(1985), 151–154.

Duna László: Kis Horváth Domonkos 1932–1984. BKL-B. 118, 1985, 499–450.

Egerer Frigyes: Dr. Pojják Tibor 1920–1983. FK. 115, 1985, 208–210.

Egy kedvelt fürdőhely: Bük. DN. 42, 1985. aug. 30.

Az egyetemtörténeti anyagok gondozásának helyzete az agrárágazatban. MÉIK. 1985, 3–4. sz. 14–23.

H. Elek Mária: Kópháza, 1944 vége. SSz. 39, 1985, 256–262.

367Ember Győző: Magyarország közigazgatása 1711–1765. Levéltári Közlemények 54, 1983(1985), 1–100.

Emlékezés Pataky Istvánra. N. 32, 1985, 2. sz. 44.

Endrei Walter–Gazda István–Palló Gábor–Sipka László (szerk.): Évfordulóink a műszaki és természettudományokban 1986. Bp., 1985, 108.

Erfurter Kunstgewerblerin in Sopron. BR. 19, 1985. ápr. 29.

F. I.: Túljutottak a nehézségeken. EF. 39, 1985, 8–9. sz. 19–20.

F. Sz.: Ausflugsziel Fertőrákos. BR. 19, 1985. máj. 6.

F. Sz.: 20–31. März. Frühlingfestival auch in Sopron. BR. 19, 1985. márc. 18.

F. Sz.: 21. 6.–21. 7. Soproner Festwochen. BR. 19, 1985. jún. 10.

Falus Gábor: Nyitás: július elsején. Új határátkelőhely Kópházán. NSz. 43, 1985. jún. 28.

Faragó Sándor: Egyetemista-főiskolás tábor. H. 13, 1985, 1. sz. 43–44.

Faragó Sándor: Jelentés a Rábaközi Múzeum 1984. évi munkájáról. SSz. 39, 1985, 351–352.

Faragó Sándor: Még egyszer Hany Istókról. SSz. 39, 1985, 246–256.

Faragó Sándor: Soproni szarvasok. Ni. 105, 1985, 445.

Faragó Sándor: Az üregi nyúl (*Oryctolagus cuniculus* L. 1758) Magyarországon. Ni. Nimród Fórum 105, 1985, 6. sz. 5–12.

Farkas Imre: Múlt idők tanúja. V. 11, 1985, 10. sz. 2.

Farkas Zoltán: Az első modern mélyfúrás Magyarországon. FÉ. 20, 1985, 114–115.

- Fazekas Árpád: A magyar nyelvű herbárium irodalomról. OK. 97–99, 1982(1985), 43–64.
- Fazokas, Franz–Folger, Eva Maria: Die kroatischen Kalender im burgenländisch-westungarischen Raum. BHBl. 47, 1985, 106–123.
- Fejes Mária: Az 1984. évi „Építészeti Nívódíj”. MűT. 25, 1985, 3. sz. 1–2.
- Fekete Zoltán: Hétvégi házak előregyártása Magyarországon. MÉPI. 34, 1985, 169–173.
- Felkai László: A tanonciskola előzményei és kötelezővé tétele. Pedagógiai Szemle 35, 1985, 36–43.
- Fényes Miklós: Az egyetemi könyvtárak ellátottsága. KF. 31, 1985, 486–498.
- Fényes Miklós: Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának működése 1955–1983. (Kronológia). KF. 31, 1985, 522–532.
- Firbás Oszkár: A középfokú erdészeti tankönyvekről. Er. 34, 1985, 537–540.
- Firbás Oszkár: A soproni Erdészeti és Faipari Szakközépiskola gyakorlati tevékenységéről. Er. 34, 1985, 562–565.
- Firbás Oszkár: Tanárainkról. Er. 34, 1985, 550–557.
- Floiger, Michael: Flucht und Vertreibung 1945/46. Volk und Heimat 40, 1985, 2. sz. 10–11.
- Fogarassy László: 60 Jahre Burgenland – Eine Dokumentation. Herausgeber: Walter Göhring, Werner Pfeiffenberger. Mattersburg 1981. 120 lap. SSz. 39, 185, 382.
- Folcz Tóbiás: Új technikusképzési forma. Er. 34, 1985, 543–547.
- Folger, Eva Maria: Burgenländische Landesbibliothek. Neuerwerbungen 1982, 1983, 1984, BHBl. 47, 1985. 31–41, 80–89, 129–138.
- Fonyó Istvánné: A Műszaki Egyetemi Könyvtárak V. Szakmai Szemináriuma 1985. szeptember 26–27. Mü. 22, 1985, 2. sz. 10–13.
- Forschungsbericht 1981–1984. Mattersburg, 1985, 632.
- A főiskola Sopronban. A mi Egyetemünk 33, 1985. szept. 2.
- Franciscy Pál 1912–1985. EF. 39, 1985, 7. sz. 15.
- Frank Róza: Az irodalomkutatás oktatásának helyzete a magyar műszaki egyetemeken és főiskolákon. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 32, 1985, 211–217.
- Fráter Zoltán: A történetíró emlékei. MH. 8, 1985, 5. sz. 67–69.
- Freész Károly: Soproni sorsforduló. Igaz szó 30, 1985, 4. sz. 8–9.
- Friss Róbert: Soproni hívők hétköznapjai. NSz. 43, 1985. aug. 18.
- Frühlingsfestival ging zu Ende. Besucherrekord in Sopron und Szentendre. BR. 19, 1985. ápr. 8.

- Fülöp László: Galgóczi Erzsébet: Vidravas. *Alföld* 36, 1985, 3. sz. 77–80.
- Für Lajos–Pintér János: Agrártörténeti életrajzok. Bp. 1985. 711.
- Gabnai Gábor: A történet. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 123–124.
- Garád Róbert: Pichler János (1899–1984). *SSz.* 39, 1985, 184–185.
- 368 Gazdag István: Nagycenk múltja és jelene. *H.* 13, 1985, 4. sz. 60–61.
- Gáborján Alice: *Ungarische Volkstrachten*. Bp., 1985. 74+26+32.
- Gál János: Az Erdészeti és Faipari Egyetem 40 éve. In: Hiller István (szerk.): *Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülészaka...* 14–17.
- Gál János: Szakjaink összefogásának szép példája. *SE.* 1985, 5–6. sz. 8.
- Gállos Orsolya: „Életem legtermékenyebb éveit töltöttem Pécsen”. Találkozás Takács Jenő zeneszerzővel. Eleven kapcsolatban a hazai zenei élettel. *DN.* 42, 1985. szept. 28.
- Gerencsér Miklós: Széchenyit idézve. *NSz.* 43, 1985. szept. 23.
- Gerencsér Miklós: *Symbole gemeinsamer Arbeit. Möwen über dem Fertő-See*. *BR.* 19, 1985. jan. 7.
- Gergely András: Széchenyi a polgár. *História* 7, 1985, 2. sz. 6–8.
- Gergely Jenő: Akiket üldöztek az igazságért. Egyházak, ellenállás. *MN.* 48, 1985. aug. 16.
- Gerő Gyula (összeáll.): *Események, krónika 1984...* Kö. 3, 1985, 419–428.
- Gerő László: Magyar Műemlékvédelem. Az Országos Műemléki Felügyelőség Évkönyve IX. Bp., 1984, 595; *M.* 29, 1985, 153–156.
- Göring Walter: *Leitlinien zur politischen Entwicklung des Burgenlandes*. *BL.* 36, 1985, 4. sz. 4–8.
- Gömöri János (szerk.): *Iparrégészet. Industrial archeology II*. Veszprém 1982. aug. 9–11. Veszprém, 1984(1985), 312.
- Gömöri János: Középkori mészégető kemence Sopronban. In: Gömöri János (szerk.): *Iparrégészet* 249–262.
- Gömöri János: *Scarbantia fazekastelepe és a város melletti római kori tégláégető kemencék*. In: Gömöri János (szerk.): *Iparrégészet* 111–137.
- Gömöri János: *Scarbantia foruma*: *SSz.* 39, 1985, 1–24, 97–118, 193–212, 289–301; különnyomatban Sopron, 1985.
- Gömöri János: Újabb dorongútmaradványok Sopronban és Kőszegen. *SSz.* 39, 1985, 170–177.
- Gömöri János–Wallner Ákos: Geofizikai mérések a szakonyi Árpád-kori vasolvasztó műhelyek feltárásánál. In: Gömöri János (szerk.): *Iparrégészet* 227–242.
- Greger, Ottomar: *Forstwissenschaftliche Zusammenarbeit zwischen Göttingen und Sopron*. *Der Forst- und*

Holzwirt 40, 1985, febr. 10. 3. sz. 69.

Grubits Ferenc: Jubileum Kópházán. SSz. 39, 1985, 77–80.

Gunda Mihály: Felszabadulásunk első pillanatai az egyetemen. In: Hiller István (szerk.): Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülészaka.... 11–13.

Gustav Manninger vor 75 Jahren geboren. NZ. 29, 1985. máj. 25.

Gy. V.: Allerlei aus Schilfrohr vom Neusiedler See. NZ. 29, 1985. máj. 11.

Gyarmati György: A „sorsforduló” (1944. október–1945. október) történeti irodalmának válogatott bibliográfiája. TSz. 28, 1985, 191–222.

Hargitai László: A felsőfokú faipari szakemberképzés múltja, jelene, jövője. SE. Különkiadás a montanisztikum hazai oktatásának megkezdése 250. évfordulóján 1985. szept. 11. 5–6.

Hary, Norbert: Analyse von Flächenwidmungsplänen. Überprüfung auf ihre Übereinstimmung mit den regionalen Entwicklungsprogrammen. Raumplanung Burgenland. Eisenstadt, 1985, 69.

Hauber Károly: A történelem szorításában: Galgóczi Erzsébet: Vidravas. É. 22, 1985, 377–380.

Hála, József (szerk.) : Neogene Mineral Resources in the Carpathian Basin–Budapest. 1985 VIIIth RCMNS Congress-Hungary. Bp., 1985.

Hárs József: Csík Ferenc (1894–1984). SSz. 39, 1985, 362–364.

Hárs József: Kiegészítések „A Soproni Ünnepi Hetek előzményei”-hez. SSz. 39, 1985, 168–169.

Hegedüs Attila: Névtudomány és tisztelettörténet (Nepomuki Szent János). MNy. 81, 1985, 213–216.

Hegyí Ferenc: Teréz. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 125–129.

Hegyí Imre: Chapters from the ethnography of mining. In: Hála, József (szerk.): Neogene Mineral Resources in the Carpathian Basin-Budapest... 625–648.

Heinek, Otto: Im Bäcker-Leckereimuseum zu Ödenburg. NZ. 29, 1985. márc. 30.

Heitler László: Lehetőség és valóság. Jegyzetek a V. Dunántúli Tárlatról. MN. 8, 1985, 5. sz. 59–66.

[369](#)Heksch László: Sopron-Siegenderf (1945. jan. 14–márc. 30.). SSz. 39, 1985, 262–263 .

Herber, Otto: 175 rokov Vysokej Skoly Lesnicko-Geodetickej v Soprone. Spravodaj, 1985, 2. sz. 25.

Herbszt Zoltán: Kiállítás. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 173–196.

Hetényi Varga Károly: Kelemen Krizosztom és a pannonhalmi menedék. Vi. 50 1985, 299–305.

Hicke, Wilfried: Frühchristliches Burgenland – eine Zusammenfassung archäologischer Quellen vom Anfang des 4. bis zum Anfang des 6. Jahrhunderts n. Chr. BHBl. 47, 1985, 145–186.

Hiller István: Anne Braun: Historische Zielscheiben. Leipzig 1981, SSz. 39, 1985, 189–190.

- Hiller István: Egy fejezet 250 év történetéből. SE. 1985. október 13–15, november–december 3–6.
- Hiller István: Az egyetemi könyvtárak egyetemtörténeti gyűjteményeiről. KF. 31, 1985, 508–513.
- Hiller István: Az egyetemi könyvtárak szerepe az egyetemtörténet gondozásában. MÉIK. 1985, 3–4. sz. 2–13.
- Hiller, István: Einführung des Lehrgegenstandes „Geschichte des Forstwesens und der Holzindustrie” an der Universität für Forstwesen und Holzindustrie in Sopron (Ungarn). News of forest history 1985, 2. sz. jún. 30. 6–11.
- Hiller István: Elődeink harca. Vázlat a magyar erdészeti és faipari munkásmozgalom történetéhez. EF. 39, 1985, 5. sz. 5–6.
- Hiller István (szerk.): Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülészaka felszabadulásunk 40. évfordulóján (1985. március 28.) Sopron, 1985, 88.
- Hiller István: Az erdészeti és faipari taneszköz-gyűjtemény és oktatástörténeti emlékanyag. SE. 1985 5–6. sz. 13–14.
- Hiller István: „... és küzdjetek fegyverrel, vagy akár pusztá kézzel...” MH. 8, 1985, 1. sz. 53–54.
- Hiller István: Hozzászólás... SE. 1985, 5–6. sz. 29.
- Hiller István: Intézmények. In: Mollay Károly szerk.: Sopron 1945–1985, 63–92.
- Hiller István: 250 éves Alma Mater (Fejezetek faiparunk és faipari felsőoktatásunk történetéből). Fa. 35, 1985, 378–382.
- Hiller István: 250 éves a soproni egyetemi könyvtár. SSz. 39, 1985. 312–329
- Hiller István: 250 év a tudomány szolgálatában. MÉLK 1985, 3–4: sz. 32–38.
- Hiller István: A könyvtárhálózatok együttműködésének lehetőségei a mezőgazdasági szakirodalmi ellátásban. MAIK. 1985. 1. sz. 15–20.
- Hiller (István): Le musée historique de la forêt et du bois de Sopron (Hongrie). Revue Forestière Française 37, 1985, 501–503.
- Hiller István: A magyar–szovjet egyetemközi kapcsolatok fejlődése a felszabadulás után Sopronban. In: Hiller István (szerk.): Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülészaka... 44–49.
- Hiller István: Das Museum für Forstwirtschaft und forstlichen Unterricht in Sopron (Ungarn). News of forest history 1985, 2. sz. jún. 30. 12–15.
- Hiller István: Rímbe szedett náciellenes röplapok Sopronban. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 220–221.
- Hiller István: A TIT 1984. évi tevékenysége Sopronban. SSz. 39, 1985, 272–277.
- Hiller István: 250jéhriges Jubiläum in Sopron und Miskolc. News of forest history 1985 2. sz. jún. 30. 16–17.

- Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: 40 év kronológiája. In: Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985, 139–160.
- Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1984. évre. SSz. 39, 1985, 365–379.
- Holló Lajos–Verő József: Beszámoló a Magyarfalva–Kányaszurdok-i vaskohónál és tégláégető kemencéknél végzett geofizikai mérések eredményéről. In: Gömöri János (szerk.): Iparrégészet 141–146.
- Holló Lajos: Fertő-tavi percek. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 31–32.
- Hollós László: Fókuszban: a termőföld védelme. B. 40, 1985, 486–490.
- Honti Pál: Csutak. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 130–132.
- 370 Horváth Gábor: (összeáll.): Honismereti évfordulónaptár 1986. H. 13, 1985, 5. sz. melléklet.
- Horváth Marietta: Tinódi Szigetvárra érkezik. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 134–142.
- Horváth Mihály: Gazdasági élet. In: Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985. 7–43.
- Horváth Mihály: Sopron gazdasági életének fejlődése az elmúlt negyven évben. In: Hiller István (szerk.): Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülészaka ... 36–43.
- Horváth Zoltán: Adalékok a selmecebányai Akadémia és W. A. Mozart kapcsolatához. BKL-K. 118, 1985, 569–570.
- Horváth Zoltán: 40 éves találkozó. BKL-K. 118, 1985, 233.
- Horváth Zoltán: Sopron városias fejlődése a kapitalizmus első időszakában (1848–1914). SSz. 39, 1985, 119–146, 213–235.
- Horváth Zoltán: Takács Endre (1907–1984). Levéltári közlemények 56, 1985, 1. sz. 140–141.
- Hrenkó Pál: Kegydíjas földmérők a kiegyezés után. GK. 37. 1985. 274–279.
- Huemer, Gertrud: Einladung ins Burgenland. Eisenstadt, 1985, Roetzer. 115.
- Igmándy Zoltán: A bányászati felsőoktatás 250 éves jubileumára. SE. Különkiadás a montanisztikum hazai oktatásának megkezdése 250. évfordulóján 1985. szept. 11. 4.
- Igmándy Zoltán: Megjegyzések „Az erdővédelem ökológiai alapjai” c. cikkhez. B. 40, 1985, 497.
- Illés Sándor: Sopron kitarja kapuit. MN. 48, 1985. márc. 11.
- Im Storno Haus in Sopron Pizzeria und Bierkatakombe. BR. 19, 1985. okt. 7.
- In memoriam Professzor Dr. Moór Arthur. EF. 39. 1985, 12. sz. 17.
- In memoriam professzor dr. Moór Arthur. SE. 1985. október 1.
- int: Rácz Endre: Pannonia földjén. Fo. 32, 1985, 75.

- Internationaler Erfahrungsaustausch. Hochschulfach Umweltschutz. BR. 19, 1985. jún. 3.
- Irmes István: Sopron, Templom utca 4. sz. SE. 1985, 5–6. sz. 15–16.
- Ivancsics Jenő: Római kori építészeti kőanyag vizsgálata a Sopron Szt. György u. 2. sz. alatti ásatásból. In: Gömöri János (szerk.): Iparrégészet 51–54.
- J. B.: Sopron. Einziges Forstmuseum des Landes. BR. 19. 1985. júl. 29.
- J. B.: Die Soproner Sammlung des Evangelischen Landesmuseums. BR. 19. 1985. jan. 7.
- J. N.: BRD-Ausstellung im Schloss Fertőd. Kunst, Landschaft, Architektur. BR. 19, 1985. okt. 28.
- J. T.: Nagycenk. Gasthaus unter Linden. BR. 79, 1985. júl. 1.
- Jármai Ervin: Bányászati tárgyú herendi porcelánok. BKL-B.: 118, 1985, 476–481.
- Jármai Ervin: Megemlékezés dr. Faller Jenő születésének 90. évfordulójáról. BKL-B. 118, 1985, 206–207.
- Járy Péter: Die Musik und das Deutschtum Ödenburgs. NZ. 29, 1985. máj 18.
- Jerem Erzsébet: Kelta fazekaskemencék Sopronban. In: Gömöri János (szerk.): Iparrégészet 83–105.
- Jövőre megnyílik a soproni Storno-ház. Népszava 113, 1985. dec. 28.
- Jubileumi kiállítás Sopronban. EF. 89, 1985, 11. sz. belső borító.
- K. L.: XI. magyar öntőnapok Sopron, 1985, május 29–31. BKL-Ö. 118, 1985, 193–199.
- K. P.: Egyetemünk tudományos közleményei. EF. 39, 1985, 8–9. sz. 26.
- Kaippel, Hans: Neuorientierung des Fremdenverkehrs im Burgenland. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 50–51.
- Kanyar József: A IV. honismereti és a XIII. honismereti akadémia eredményei. H. 13, 1985, 6. sz. 13–16.
- Karczag László: GYSEV auch im Tourismus aktiv. Vier Reisebüros werben mit Kuren und Kultur. BR. 19, 1985. okt. 21.
- Kardos József–Kriston László: A Sopron-Krautäcker lelőhelyen feltárt kelta fazekas kemence anyagának vizsgálata röntgendiffrakciós elemzéssel. In: Gömöri János (szerk.): Iparrégészet. 107–110.
- 371** Karner Stefan: Landes-Sonderausstellung auf Burg Schlaining: Das Burgenland im Jahr 1945. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 20–21.
- Katona Imre: Iványi-Grünwald Béla útja szülőföldjétől Nagybányáig. Somogy 13, 1985, 4. sz. 90–93.
- Kaus, Karl: Archäologische Ausgrabungen in Eisenstadt. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 2–6.
- Kaus, Karl: Burgenländische archäologische Bibliographie 1984 und 1985. Urgeschichte-Römerzeit-Mittelalter. BHBl. 47. 1985, 186–196.
- Kaus, Karl: Univ.-Prof. Dr. Richard Pittioni 1906–1985. BHBl. 47, 1985, 1–5.

- Kádár Zoltán: Humboldt magyar kapcsolatai. TV. 116, 1985, 41.
- Keresztényi József: A tűzoltók, akik szikrát élesztettek. A soproni tornasport kezdetei. Sportvezető 20, 1985, 7. sz. 22–23.
- Kerek Imre: Fejér Zoltán festői világa. SSz. 39, 1985, 269–272.
- 250 éves egyetemünk legősibb intézménye! SE. Különkiadás a montanisztikum hazai oktatásának megkezdése 250. évfordulóján 1985. szept. 11. 8.
- Kietaibl, Hans: Die Purbacher Herrschaftsurbare (1515–1750). BHBl. 47. 1985, 49–57.
- Király Pál: Jubileumi tanévnitő Sopronban. EF. 39, 1985, 11. sz. 4–6.
- K(irály) P(ál) : Temesvár–Tata–Esztergom–Sopron 1885–1985. Szakiskolánk centenáriuma. EF. 39, 1985, 12. sz. 4–7.
- Király Tibor: Sopron a filatéliában (III., IV., V. közlemény). SSz. 39. 1985, 80–81, 164–167, 335–337.
- Kisari Balla György: Százéves Kogutowicz Manó első térképe. H. 13, 1985, 6. sz. 25–27.
- Kisházy Péter–Ivancsics Jenő: Egy újabb leukofillit-keletkezési elméletről. FK. 115, 1985 199–204.
- (kiss): 75 éves a Soproni Vasöntöde. Népszava 113, 1985. ápr. 27.
- Kiss Jenő: Balázs Judit: A ragadványnevek szerepe Rábászentandrás névrendszerében. Budapest, 1982. SSz. 39, 1985, 285–287.
- Kiss Jenő: Az életre tanított. Emlékezés Gombocz Zoltánra MH. 8, 1985, 3. sz. 61–64.
- Kiss Jenő: Gyönyörű kötelesség. MH. 8, 1985, 6. sz. 58–60.
- Kiss László–Macher Frigyes: Környezetvédelem a Soproni Vasöntödében BKL-K. 118, 1985, 135–138.
- M. Kiss Pál: Döbrentei Gábor ismeretlen portréja. H. 13. 1935, 6. sz. 18–21.
- M. Kiss Pál: Gáspárdy Sándor kiállítása a Festőteremben. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 41–42.
- M. Kiss Pál: Renner Kálmán budapesti kiállítása (1984. márc. 19–29). SSz. 39, 1985, 84–89.
- Kitaibel, Hans: A feketevárosi majolika korsó. SSz. 39, 1985, 267–269.
- Kloss Andor: Évtizedek a levéltár szolgálatában. Beszélgetés Házi Jenővel. Levéltári Szemle 35, 1985, 2. sz. 69–73.
- Koloszárné Peszlen Ilona: Merítés és kiválasztás az erdészeti és faipari felsőoktatás területén. FSz. 39, 1985, 422–429.
- Koppányné Molnár Éva: Sopron, Lehár Ferenc út környékének rendezése; tervpályázat, 1985. Vá. 21, 1985, 5. sz. 36–38.
- Korom Mihály: A népi demokratikus hatalom kiépülése Nyugat-Magyarországon. Vasi Szemle 39, 1985,

191–204.

Kostevc, Árpád: Burschbaum in Brennborg. NZ. 29, 1985. aug. 17.

Kovács Dezső: A folyó- és tószabályozás környezetvédelmi eredményei és lehetőségei. HiK. 65, 1985, 321–334.

Ö. Kovács József: A szombathelyi zsidók betelepülése, helyzete a XVIII. század elejétől 1848-ig. Vasi Szemle 39, 1985, 248–273.

Kovács József László: Botka Ferenc–Vargha Kálmán: A magyar irodalomtörténet bibliográfiája 1905–1945. Személyi rész I. (A–K) 6. kötet. Budapest 1982, 959 lap. SSz. 39, 1985, 379–381.

[372](#)Kovács József László: Elment egy soproni irodalmár. MN. 48, 1985. szept. 6.

Kovács József László: Franz Grillparzer és soproni barátai. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 198–207.

Kovács József László: Hiller István: Sopron és környékének munkásmozgalma a Hitler és Volksbund-ellenes küzdelmek időszakában (1939–1945). Sopron, 1983. SSz. 39, 1985, 91–93.

Kovács József (László): Lackner Kristóf a koronáról. É. 22, 1985. 719–726.

Kovács József László: A literátor köszöntése. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 39–40.

V. Kovács Sándor: Kovács József László: Régen volt iskolák dicséretes törvényei. Zsámbék, 1984. MKSz. 101, 1985, 95–96.

Kőhegyi Mihály: Entz Géza: Székesfehérvár és Sopron építészeti megjelenése a 15. században (1390–1470). Történelmi Szemle, 1984, M. 29, 1985, 317.

A könyvtári szakirodalom egyetemi könyvtárakat érintő és érdeklő cikkei (1985. V. 1–1985. X. 31.). Mü. 22, 2. sz. 35–40.

A könyvtárhálózatok együttműködésének lehetőségei a mezőgazdasági szakirodalmi ellátásban. MÉIK. 1985, 1 sz. 8–30.

Környei Attila: Múzeumbővítés Nagycenken. N. 32, 1985, 11. sz. 43.

Környei Attila: Szita Szabolcs: Holocaust az Alpok előtt 1944–1945. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 278–280.

Köszöntés: Nagyzsadányi Endre. BKL-Ö. 119, 1985, 213.

Köttner-Benigni, Klara: Fünfzehn Jahre „Ungarische Mädchentanzgruppe Oberpullendorf”. BL. 36. 1985, 1–2. sz. 52–53.

Krisztián Béla: 250 éves a magyar műszaki felsőoktatás. H. 13, 1985, 6. sz. 17–18.

Kubinyi András: Városi vízellátási problémák a középkori Magyarországon. TSz. 27, 1984(1985), 636–643.

- Kubinszky Mihály: 40 év építómunkája. In: Mollay Károly (szerk.) : Sopron 1945–1985. 44–62.
- Kubinszky Mihály: 40 év városépítésének mérlege. Vá. 21, 1985, 4. sz. 20–23.
- Kubinszky Mihály: Dr. Winkler Oszkár EF. 39, 1985, 9. sz. 3.
- Kubinszky Mihály: Dr. Winkler Oszkár 1907–1984. MÉP. 1985, 2. sz. 6.
- Kubinszky Mihály: Winkler Oszkár (1907–1984). SSz. 39, 1985, 186–187.
- Kulturverein Pannonia – eine Quelle der Kulturaktivitäten in Breitenbrunn. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 38–39.
- Kunszabó Ferenc: 125 éve halt meg Széchenyi István (ápr. 8.). „Értelmi súly és erkölcsi felelősség!” EN. 1985, 2. sz. 16–21.
- Kuntz Zoltán: Hazánkban elsőként. Papíripari mérnökképzés Sopronban. K. 41. 1983. febr. 13.
- Laczkó András: Három poncichter. Somogy 13, 1985, 5. sz. 54–61.
- Laczkó András: Tallózó. Somogy 13, 1985, 4. sz. 37–43.
- Laczkó András: Vörös van, hiányzik a fehér. Helyzetjelentés a soproni szőlőről és borról. MN. 48, 1985. aug. 16.
- Ladányi Andor: Egy fontos oktatáspolitikai döntés megszületése. MT. 30, 1985, 356–365.
- Ladányi Andor: A felsőoktatási politika négy évtizede I. FSz. 34, 1985, 9–21.
- Lelkesné Felvári Gyöngyi: Válasz Kisházi Péter–Ivancsics Jenő: „Egy újabb leuchtenbergit keletkezési elméletéről” című vitaindító cikkére. FK. 115, 1985, 205–207.
- Lendvai Vera: Felfelé a soproni erdők útjain. Népszava 113, 1985. jan. 31.
- Lendvay, Judit: Das Bild der Österreicher in Sopron. Ergebnisse einer Umfrage. P. 13, 1985, 2. sz. 20–23.
- Lentsch, Engelbert: Eisenstadt – 60 Jahre Landeshauptstadt. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 10–13.
- [373](#)Lentsch, Josef: Zusammenbruch und Aufbruch. Volk und Heimat 40, 1985, 2. sz. 38–40.
- Lindeck-Pozza, Irmtraut: Bemerkungen zum Urkundenbuch des Burgenlandes. BHBl. 47, 1985, 197–204.
- Lindeck-Pozza, Irmtraut: Melitta Berger, Die Rechtsquellen der Freistadt Rust, Fontes rerum Austriacarum, 3. Abteilung: Fontes iuris, Bd. 8. Wien, Köln, Graz 1983. BHBl. 47, 1985, 197–204,
- Linortner, Gerhard: Alte Bausubstanz und neue Wohzentren. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 26–27.
- Lochner, Margarete: Auch in Ödenburg ist der Gast König. NZ. 29, 1985. szept. 21.
- Lochner, Margarete: Der erste Tag. NZ. 29, 1985. okt. 12.
- Lovas Gyula: Beszélgetések a vasútról. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 247–269.
- Lovas Gyula: Fejezetek vasutunk történetéből. 65–74. V. 11, 1985, 1–9. és 11–12. sz.

- Lukácsy Sándor: Magda Pál a honismeret úttörője. H. 13, 1985, 2. sz. 24–26.
- Lunzer, Hans: Eisenstadt geistliches und geistig-kulturelles Zentrum des Landes. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 28–30.
- Macher Frigyes: 75 éves a Soproni Vasöntöde kiállítás a Központi Bányászati Múzeumban. BKL-B. 118, 1985, 651. és 655.
- Macher Frigyes: Végső búcsú dr. Verő Józseftől. BKL-B. 118, 1985, 782.
- Macher Frigyes–Vorsatz Bruno: A mikrokémia és a színképelemzés oktatásának kezdete Sopronban. BKL-K. 118, 1985, 123–126.
- Magyar, Arnold: Frühste Darstellung eines Franziskaners in Rust. BHBl. 47, 1985, 204–206.
- Magyar János professzor a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Er. 34, 1985, 333.
- Magyar különszámként jelent meg... EF. 39, 1985, 12. sz. 7.
- A magyar levéltári irodalom bibliográfiája, 1981. Levéltári Közlemények 53, 1982 /1985/, 333–342; 1982: 54, 1983(1985), 247–252.
- Majer Antal: Az erdő életközösségei. B. 40, 1985, 256–258.
- Maier Antal: Sopron faóriásai. SSz. 39, 1985, 50–76.
- Marosi Ernő: Műemlékkutatás és művészettörténet-írás. Művészet 26, 1985, 8. sz. 2–7.
- Marosi Ernő: A reprezentáció kérdése a 14–15. századi magyar művészetben. TSz. 27, 1984/1985/, 517–538.
- Martos Ferenc: A 250 éves „bányatiszt”-képzés. BKL-B. 118, 1985, 361–363; MT. 30, 1985, 872–874.
- Mastalir Ernőné–Hiller István: Tanulmányúton lengyel könyvtárakban. MÉIK. 1985, 1. sz. 50–53.
- mayer–: 30 Jahre in Wort und Bild. NZ. 29, 1985. szept. 14.
- Mayer, Josef: Bildstöcke in Eisenstadt. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 16–21.
- Márton Péter: A szakonyi vasolvasztó telep archeomágneses kora. In: Gömöri János (szerk.): Iparrégészet 243–248.
- Mátyás István: Új múzeumszárny Nagycenken. Népszava 113, 1985. szept. 23.
- Márcz Ferenc: Bencze Pál–Major György–Mészáros Ernő (szerk.): Fizikai meteorológia. Budapest, 1982, SSz., 39, 1985, 188.
- (megay): Végig a soproni Szent György utcán. MN. 48, 1985. jav. 9.
- Mesterházy Sándor: Tűzjelző távíró alkalmazása Sopronban. SSz. 39, 1985, 302–311.
- Metzl János: Czellár Katalin: Sopron (Panoráma „Magyar városok” sorozat). Budapest, 1982. SSz. 39,

1985, 190–191.

Metzl János: Hozzászólás „A legelső magyar színház” c. cikkhez. ÉT. 40, 1985. máj. 3. 18. sz. 546.

374 Metzl János: Megemlékezés dr. Király Jenőről, születésének századik évfordulóján. SSz. 39, 1985, 280.

Metzl János: 100 évvel ezelőtt született dr. Király Jenő. OH. 126, 1985, 1862–1863.

Mezős Tamás: Pannóniai műemlékek feltárása és helyreállítása (Budapest kivételével). M. 29, 1985, 145–153.

Mélykúti Attila: Hajdan volt lápvilág. MN. 48, 1985. aug. 30.

Mészáros István: Apáca-iskolaegyüttesek hazánkban 1848–1948 között. II. rész. Vi. 50, 1985, 491–494.

Mészáros Józsefné: A szakszervezeti könyvtárhálózatról 1958–1984-ig. Kisalföldi Könyvtáros 1985, I. 11. 45–55.

Milletich, Helmut Stefan–Hübner, Wilhelm: Die Aufführung der „Sieben Worte des Erlösers am Kreuze” von Josef Haydn in der Bergkirche zu Eisenstadt. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 32–35.

Modernisierung des Krankenhauses in Ödenburg. NZ. 29, 1985. márt. 2., márt. 9.

Mollay Károly: Buzás, Josef: Kanonische Visitation 1757 Südburgenland. Eisenstadt, 1982. SSz. 39, 1985, 284–295.

Mollay Károly: A helytörténetírás. In: Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985, 132–138.

Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985. Sopron a felszabadulás óta (Eredmények és tanulságok). Sopron, 1985, 160 (A Soproni Szemle Kiadványai. Új sorozat 13. sz.)

Mollay Károly: Soproni Stöckert Károly szobrászművész 75 éves. SSz. 39, 1985, 178–182.

Mollay Károly: Sopron zenéje a 16–18. században (Szélfegyzetek Bárdos Kornél könyvéhez). SSz. 39, 1985, 239–246.

Molnár József: Tavaszi novella. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 143–147.

Molnár Károly: A szombathelyi tankerület közoktatásügyének sajátossága (1944–45-ben). Vasi Szemle 39, 1985, 215–230.

Molnár László: Gyászbeszéd Böszörményi Nagy Károly (Dzseki bácsi) temetésén. BKL-B. 1985, 558–559.

(M/olnár/ L(ászló): Losonci Pál és Rudolf Kirchschräger látogatása a Központi Bányászati Múzeumban. BKL-B. 118, 1985, 135.

Molnár Sándor: Alaputatások a fa komplex felhasználására. Fa. 35. 1985, 243–246.

Molnár Sándor: Emlékezés fél évszázad távlatából. EF. 39, 1985, 1. sz. 8–9.

Molnár Sándor: 250 éves a műszaki felsőoktatás. Ni. 105, 1985, 525; SE. 1985. okt. 4–7.

- Mónus Imre: Szakszervezeti könyvtárakról – madártávlatból (1945–1958). Kisalföldi Könyvtáros 1985, I. II. 25–44.
- Moravánszky Ákos: Magyar műemlékvédelem. Az Országos Műemléki Felügyelőség évkönyve, IX. ÉTK. Bp., 1984. MÉP. 1985, 4. sz. 7.
- Moravánszky Ákos: Nagy Elemér 1928–1985. MÉP. 1985, 5. sz. 6.
- Muck Tibor: Sz. Egyed Emma érmei. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 43–44.
- Muck Tibor: Névadó a nagycenki iskolában. Avatóünnepség a Széchenyi kastélyban. Soproni Szüreti Napok. K. 41, 1985. szept. 23.
- Muck Tibor: Soproni krónika. V 10, 1985, 7–8. sz. 3.
- Muck Tibor (szerk.): Soproni Magazin. Soproni Tavaszi Napok 1985. Győr, 1985. 8.
- Muck Tibor–Farkas Imre: Sopron mint gazdasági partner. Ödenburg als Wirtschaftspartner. Bp., 1985, 119.
- Munka Érdemrend kitüntetést kapott dr. Tompa Károly. Er. 34. 1985, 135.
- A Munka Vörös Zászló Érdemrendje kitüntetésben részesült egyetemünk. Dr. Maróthy László: ünnepi beszéd. Er. 34, 1985, 477–480.
- Mühl Nándor: 75 éves a Soproni Vasöntöde. BKL-K, 118, 1985, 182–183.
- 375 Mühl Nándor: A soproni helyi szervezet 1984. évi munkája. BKL-K. 118, 1985, 96.
- Müller, Peter: Denkmalschutz und Denkmalpflege im Burgenland. P. 13, 1985, 2. sz. 10–14.
- Müller Tibor: Látogatóban Szakonyi Károlynál. A kétlaki ember. B. 40, 1985, 564–566.
- Nagy Alpár: „In memoriam Joseph Haydn”. SSz. 39, 1985, 82–84.
- Nagy Alpár: Kötődés a szülővároshoz. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 45–50.
- Nagy Alpár: A zenei élet. In: Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985, 111–124.
- Nagy György: Barsi Károly 1923–1985. BKL-B. 118, 1985, 850.
- Nagy Márton: A matematika és fizika tanításának kezdetei az egykori soproni evangélikus líceumban. Fizikai Szemle 35, 1985, 235–237.
- Nagycenk. Széchenyi Gedenkmuseum eröffnet. BR. 39, 1985, szept. 30.
- Naptár. Lexikon I. Lexikon II. Évfordulók a műszaki és természettudományokban 1986. Bp., 1985. 8–31.
- Nemecz Ernő: elnöki beszámolója: A VEAB 1984. évi évvégéi teljes ülése. VEAB 1985. 4–15.
- Neues aus Ungarn – kurz gemeldet. 21 Juni bis 14. Juli: Soproner Festwochen. Neues aus Ungarn 34, 1985, 2. sz. 7.

- Neues aus Ungarn-Neuer Grenzübergang zu Österreich bei Kópháza. Neues aus Ungarn 34, 1985, 2. sz. 8.
- News of forest hystory. Wien, 1985, 2. sz. jún. 30. IUFRO 21.
- Németh András : 1984. évi múzeumi beszámoló. SE. 1985, 5–6. sz. 10–12.
- Németh Alajos: És tágra nyíltak a rendház kapui. In: Sarkady Szándor (szerk.): SF. 209–219.
- Németh Alajos: A meggyalázott karácsony. SSz. 39, 1985, 330–334.
- Németh Ferenc: Az erdészeti térképek készítése. GK. 37, 1985, 117–121.
- Németh Károly: Az Erdészeti és Faipari Egyetem Mérnöki Karán 1983/84-es tanévben készített diplomatervek és szakdolgozatok. Fa. 35. 1985, 58–60.
- Németh Pál: A Rábaköz belsejében. TM. 96, 1985, 11. sz. 10–11.
- Nyomárkay István: Erzählgut der Kroaten aus Stinatz, Herausgegeben von Károly Gál und Gerhard Neweklowsky. Wien, 1983: Deutschburgenländisch-kroatisches Wörterbuch. Bearbeitet von Nikolaus Bencsics, Bozidar Finka, Antun Sojat, Josef Vlasits, Stefan Zvonarich. Eisenstadt–Zagreb, 1982. SSz. 39, 1985, 281–284.
- Nyulásziné Straub Éva: Az állami szaklevéltárak 1984-ben. Levéltári Szemle. 35, 1985, 3. sz. 12–17.
- Obermayer György: Néhány gondolat a Tanulmányi Állami Erdőgazdaság szerepéről a szakoktatásban. Er. 34, 1985, 547–550.
- Palotai István: A Fáy András Közgazdasági Szakközépiskola évkönyve. Sopron, 1984 (1985), 56.
- Palotai István: Százéves a Fáy András Közgazdasági Szakközépiskola. SSz. 39, 1985. 147–155.
- Pamer Nóra: Perekházy Károly: Az európai kovácsoltvas-művesség története. M. 29, 1985. 158.
- Pantó György: Szádeczky-Kardoss Elemér 1903–1984. MT. 30, 1985, 241–243.
- Papócsy László: Avatóbeszéd. SE. 1985, 5–6. sz. 6–7.
- Papp István: Felszabadító harcok Győr-Sopron megye területén 1945-ben. In: Hiller István (szerk.): Az Erdészeti és Faipari Egyetem elméleti ülősszaka... 71–74.
- Paul, Hans: Baugeschichte der Martinskaserne in Eisenstadt. Eisenstadt, 1985, 75 (Burgenländische Forschungen Heft 72.)
- Paul Hans: Stimmungsbild aus Eisenstadt im 1920. Volk und Heimat 40, 1935, 1. sz. 22–25.
- Pálinkás Györgyné: Az agrárfelsőoktatási intézmények könyvtárainak 1984. évi munkája. MÉIK. 1985, 2. sz. 7–24.
- 376Perényi Imre: Megjegyzések a hazai városépítés eredményeihez és feladataihoz. Vá. 21, 1985, 1–2. sz. 3–6.
- Perschy, Jakob: 1945 Schicksalsjahr für uns alle. Volk und Heimat 40, 1985, 2. sz. 1.

- Pesti János: A püspöki kar tanácskozásai. Párttörténeti Közlemények 31, 1985, 2. sz. 207–210.
- Petri László: Szárítási tanfolyam Sopronban. Fa. 35, 1985, 310.
- Póder Zoltán–Józsa Mária: Változó igények – házgyári lehetőségek a GYÁÉV házgyárában. MÉPi. 1985, 274–281.
- Polgár Miklós: Kőszegtől Kópházáig. Kései önvallomás. MH. 8, 1985., 1. sz. 40–52., 2 sz. 54–67.
- Pomogáts Béla: Almásy Pál: Sopronkőhidai napló. Budapest, 1984. KT, 29. 1985, 164–166.
- Pomogáts Béla: Galgóczi Erzsébet: Vidravas. KT. 9, 1985, 148–151.
- Porpáczy Aladár: A termesztéstechnika, fajtamegválasztás, szüret és feldolgozás összhangja a bogyógyümölcs-termesztésben. Kertgazdaság 1985, 6. sz. 39–43.
- Prag Ferenc: Iskolatörténeti kiállítás. EF. 39, 1985, 12. sz.
- Preisch-Petueli, Liane: Auf der Flucht. Volk und Heimat 40, 1985, 2. sz. 14–15.
- Preisch-Petueli, Liane–Meyer, Wolfgang: Burgenland im Bild der Sage. Eisenstadt, 1985, Roetzer 160.
- Prickler, Harald: Régi mértékek Vas megyében. Levéltári Szemle 35, 1985, 4. sz. 42–48.
- Prickler, Harald: Zur Geschichte Eisenstadts. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 12–15.
- Prinke, Helmut: Die neuentdeckte Kurregion Sauerbrunn. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 46–49.
- Prohászka János: Verő József 1904–1985. MT. 30, 1985, 870–871.
- Rajna György: Sok is, meg kevés is. Bp. 23, 1985, 5. sz. 2–3.
- Rátai János: „Soproni séta” – Budán. Rádió és Televízió Újság 30, 1985. máj. 13. 19. sz. 3.
- (rj) : Köszöntés Németh József 75. születésnapjára. BKL-K. 118. 1995, 346.
- R. F.: Denkmalpflege, Sozialarbeit, Spenden. Lokalpatriotismus Soproner Katholiken. BR. 19, 1985. szept. 16.
- R. F.: Néhány szó a geodéziai múzeumról. Földmérő 31, 1985, 3–4. sz. 19–21.
- Reiser Gabriella: Sopron a 15. században. História 7, 1985, 3. sz. 27.
- Reményi Árpád: Új környezetvédelmi feladatok a Börzsönyben. Dunakanyar 21, 1985, 1. sz. 53–55.
- Reuter Jenő: Emlékeimből. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 228–246.
- Részletek az Erdészeti és Faipari Egyetem komplex fejlesztési tervéből (1985). SE. Különkiadás a montanisztikum hazai oktatásának megkezdése 250. évfordulóján 1985. szept. 11. 9–12.
- Révész Tamás: A Fertő. ÚjT. 22, 1985. szept. 15. 37. sz. 12–13.
- (ritter): Reprint. Alte Spielkarten. BR. 19, 1985. márc. 11.

- Rittsteuer, Josef: Kirche zwischen den Fronten. Volk und Heimat 41, 1985. 2. sz. 30–31.
- Román András: Műemlékvédelem és városépítés. Vá. 21, 1985, 1–2. sz. 13–16.
- Román András: Dr. Valter Ilona: Romanische Sakralbauten Westpannoniens. Eisenstadt. 1985. Vá. 21, 1985, 38.
- Rosnak, Hans (Hrsg.): Der Wunderknabe aus Raiding. Eisenstadt, 1985, 87.
- Ross Károly: Mi két gyűlölködők. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 148–158.
- Rozsnyói Ágnes–Sz. Gyivicsán Mária (összeáll.): A Magyarországon megjelent történelmi munkák (önálló kötetek, tanulmányok, cikkek) válogatott jegyzéke (1983. január 1–december 31.), Sz. 119, 1985, 293–381.
- 377Rundschau-Ball is Sopron. 23. Februar. BR. 19, 1985. febr. 18.
- S. J.: Vezetőségi ülés. BKL-Ö. 118, 1985, 212–213.
- Salamon Nándor: Képeskönyv. MH. 8, 1985, 5. sz. 75–76.
- Salamon Nándor: Kiállítási kalauz. Jegyzetek az V. országos érembiennáléről. Népszava 113, 1985. okt. 4.
- Sarkady Sándor: Berecz Dezső (1894–1985). SSz. 39, 1985, 352–362.
- Sarkady Sándor: Gáspárdy Sándor születésnapjára. SSz. 39, 1985, 48–50.
- Sarkady Sándor: A művészeti élet. 1. Irodalmi élet, 2. A képzőművészeti élet. In: Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985. 93–111.
- Sarkady Sándor (szerk.): Soproni Füzetek. Sopron, 1985, 319.
- Sarkady Sándor: Szarka Árpád: 70 éves. SSz. 39, 1985, 236–239.
- Sásvári László: Magyarországi egyházi betegellátó intézetek és testületek a XIX. század második felében. OK. 97–99, 1982 (1985), 209–218.
- Schlag, Gerald: Eisenstadt Weg zur Landeshauptstadt. Volk und Heimat 40, 1985, 1. sz. 8–11.
- Schlag, Gerald: Kultursommer im Burgenland. BL. 36, 1985, 3. sz. 24–25.
- Schleinzer, Friedrich: Von Westungarn zum Burgenland. BHBl. 47, 1985, 97–106.
- S(chmimaier), D(ieter): Ungarische VR. ZB. 99, 1985, 91.
- Schneider, Eugen: Eisenstadt 1945 – persönliche Erinnerungen. Volk und Heimat 40, 1985. 2. 3z. 36–37.
- Schödl, Günter: Ungarische Politik jenseits von Nationalstaat und Nationalismus: Gustav Gratz (1875–1946). BHBl. 47, 1985, 6–29.
- Schöner Alfréd: Chevra kadisa. História 7, 1985, 4. sz. 33.

- Sedlmayr János: Múemléki lakóházak helyreállítása és korszerűsítése. MÉPI. 34. 1985. 305–310.
- Seedoch, Johann: Burgenland – unkämpftes Grenzland. BL. 36. 1985. 1–2. sz. 5–9., 4. sz. 20–23.
- Semmelweis, Karl: Bücher aus der Bibliothek des Erzbischofs Nikolaus Oláh in der ehemaligen Bibliothek der Franziskaner in Eisenstadt. BHBl. 47. 1985. 125–129.
- Sie leben in ihren Taten weiter: Stefan Herendy (Huber) NZ. 29, 1985. nov. 7.
- Sill Ferenc: Vasvár története a középkorban (896–1578). Vasi Szeme 39. 1985. 60–87.
- Solt Herbert: Szot-Csepel üdülő rekonstrukció, Sopron. MÉPI. 34, 1991 32.
- Solymosi Péter: Új Amaranthus faj (A. Bouchonii tkek.) Magyarországon. Botanikai Közlemények 71, 1984, 1–2. sz. 133–136.
- Soós Tstván: Hajnóczy József és Cornides Dániel levelezése. Levéltári Közlemények 56, 1985, 97–124.
- S(oós) P(éter): Hany Istók a „vízi ember”. MN. 48, 1985. aug. 30.
- Soós Péter: Kapuvár: A Hanság fővárosa. MN. 48. 1985. aug. 30.
- S(oós) P(éter): Pátzay Pál emlékezete. MN. 48, 1985, aug. 30.
- Sopron–Eisenstadt. Ungarisch–österreichisches Friedentreffen. BR. 19, 1985. dec. 2.
- Stekovics János: A fotós: Hans Gustav Edöcs. Fo. 32, 1985, 294–296.
- Stocker, Herman: Landschaft und Menschen. Persönliche Überlegungen und Gedanken zu meiner malerischen und graphischen Arbeit. BL. 36, 1985, 1–2. sz. 28–33.
- Szabó Jenő: Fráter Domonkos. In Sarkady Sándor (szerk.): SF. 6–13.
- Szabó Jenő: A Heimler-emlékmű felavatása. SSz. 39, 1985, 182–184.
- Szabó Jenő: Kerpely Jenő Claudius emléktáblájának felavatása. SSz. 39, 1985, 89–90.
- Szabó Jenő: A magyar költészet európai szószólója. Kerpely Jenő levelezéséből. MH, 8, 1985, 6. sz. 3–12.
- 378 Szabó Jenő: Mollay Károly új könyve. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 272–274.
- Szabó Jenő: Soproni Pitaval. Házasságtörök, paráználkodók. MH. 8, 1985, 4. sz. 46–54.
- Szabó Kálmán: A soproni városi könyvtár harmadik újjászületése (1945–1950). Kisalföldi Könyvtáros 1985, I. II. 2–8.
- R. Szabó Lajos: Messze van holnapután. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 159–164.
- Szakály Sándor: Almásy Pál: Sopronkőhidai napló. HK. 32, 1985, 168–170; KR. 1985, 5. sz. 28–29.
- Szakály Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919–1944) hadseregének felső vezetése. Adattár III. rész. Kiegészítések, korrekciók A–Z. HK. 32, 1985. 457–466.

- Szalag Csaba: A soproni művészetbarátok köréről. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 55–57.
- Szántó István: Sopron város és vonzáskörzete iparának helyzete és fejlesztésének hosszú távú feladatai. SSz. 39, 1985, 25–47.
- A századforduló magyar építészetének vidéki emlékei. H. 13, 1985, 3. sz. melléklet.
- Szendrői Csaba: Folyik a Roto vasalatok gyártása Sopronban. Fa. 35. 1985. 82.
- Szentkirályi Zsolt: Aranykor. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 165–171.
- Szentkúti Károly: Keszei Dénes: Nagycenk múltja és jelene. In: Sarkady Sándor (szerk.) SF. 275–277.
- Szentkúti Károly: A nagycenki Széchenyi István Emlékmúzeum közművelődési tevékenységéről. H. 13, 1985, 6. sz. 58–59.
- Szentkúti Károly: Széchenyi brigádok. N. 32, 1985, 9. sz. 23.
- Székely András: Régi falak között régi muzsika. Sopron régi zenei napok. 1985. Mu. 28. 1985, 10. sz. 12.
- Széles Klára: Történelmi lecke – nemcsak fiúknak. Galgóczi Erzsébet: Vidravas. É. 22. 1985. 373–377.
- Szélesy Miklósné: A középfokú fűrész- és lemezipari képzésről. Er. 34, 1995, 541–542.
- Szilágyi Gábor–Nagy János: Kiemelt jelentőségű várak, történeti városfalak helyreállítása. MÉPI 34, 1985. 671–680.
- Szita Szabolcs: Egy hírszerző emlékeiből. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 226–227.
- Szita Szabolcs: Faragó Sándor: Kapuvár munkásmozgalma 1919. augusztus 1–1945. Győr, 1981. SSz. 39, 1985, 94–95.
- Szita Szabolcs: Tegnap történelmünk. MH. 8, 1985, 3. sz. 74–76.
- Szodfridt István: Javaslat az erdészeti múzeum kiállításának gyarapításához. SE. 1985, 5–6. sz. 18.
- Szőke László: Környezetvédelem a bányászatban és a kohászatban. BKL-K. 118, 1985, 23–24.
- Szörényiné Kukorelli Irén: Közlekedésföldrajzi vonzáskörzetek meghatározása és elemzése Észak-Dunántúlon. FÉrt. 34, 1985, 235–258.
- (Szy): Jó üzletember, csak az étterme piszkos. Kőjál lakat a soproni Deák étterem ajtaján. Népszava 113, 1985. aug. 29.
- Tatay Jenő: Adalékok Murmann Sámuel 1849-es temesvári vértanú életéhez. SSz. 39, 1985, 264–267.
- Tájékoztató verseny túrázóknak Sopronban. TM. 96, 1985, 9. sz. 39.
- Táp Lászlóné: Csathó József gyógyszerész, (1849–1885). SSz. 39, 1985, 277–280.
- Természeti értékeink 4. rész. Soproni TK. Fertő-tó TK. TM. 96, 1985, 4. sz. 23–24. és 26.

- Tilkovszky Lóránt: A fertőbozi fürdő, *Historia* 7. 1985. 2. sz. 14–16.
- Timár András: Hegedűkészítés Vas megyében. *Vasi Szemle* 39, 1985, 274–277.
- Tobler Felix: Zur Geschichte der Eisenstädter Samtfabrik. Georg Och (1810–1816). *BHBl.* 47, 1985, 41–44.
- 379 Tompa Károly: Emlékezés dr. Tuskó Lászlóra. *Er.* 34, 1985, 130–131.
- Tóth, János: Gasthaus und Taverne is Sopron. *BR.* 19, 1985. jún. 24.
- Tóth József, Cserjési Miklós 1925–1984. *BKL-B.* 118. 1985, 141–142.
- Tóth Katalin: Kocsányos tölgy zölddugványozási kísérlet. *Er.* 34, 1985, 454–456.
- Történetek és történelem. A doktornő négy évtizede. *Lányok, asszonyok* 1985, 2. sz. 6. és 40.
- Traxler, Gottfried: Floristische Neuigkeiten aus dem Burgenland (XIX). *BHBl.* 47. 1985, 20–31.
- Triebel, Rudolf: Brutbiologisches von Neusiedlersee-Graugänsen (*Anser Anser Rubrirostris*). *Aquila* 1984 (1985) évkönyv 109–113.
- Trummer, Andreas: Garnison Eisenstadt. *BL.* 36, 1985. 4. sz. 28–29.
- Tutunzisz Tomasz: A gyakorlati oktatás kérdéseiről. *Er.* 34, 1985, 534–537.
- Új könyvekről: Kertek kincsei. Mészöly Győző szerkesztésében: *Arborétumok országszerte.* B. 40, 1985, 129.
- Új közúti határátkelőhely hazánk és Ausztria között. *Népszava* 113, 1985. júl. 2.
- Um die Gunst des Publikums zu behalten. *NZ.* 29, 1985. aug. 31.
- Ungvári Tamás: Galgóczi Erzsébet: Vidravas I. Csibra István: Galgóczi Erzsébet: Vidravas II. *KR.* 1985. 4. sz. 27–29.
- Unger, Günter: Musik ist auch Kultur. *BL.* 36, 1985, 1–2. sz. 14–15.
- Urbán Aladár: Batthiány Lajos és a vasi fölkelőserg 1848 szeptember–októberében. *HK.* 32, 1985, 786–801.
- Urgeschichte–Römerzeit–Mittelalter. Materialien zur Archäologie und Landeskunde des Burgenlandes II mit Kultur- und naturwissenschaftlichen Beiträgen. Festschrift Alois-J. Ohrenberger. Eisenstadt, 1985, 280.
- Üzemavató Sopronban. *DN.* 42, 1985. jún. 14.
- Valter, Ilona: Romanische Sakralbauten Westpannoniens. *BL.* 36. 1995, 4. sz. 44–47.
- Valter, Ilona: Romanische Sakralbauten Westpannoniens. Eisenstadt, 1985.
- Varga István: A fertői Muzsikaház. *MüT.* 25, 1985, 3. sz. 10–13.

- Cs. Varga István: Az idő-tanító üzenete. Az SFMK-ról és költőiről. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 51–54.
- Varga Ferenc: Hollósi Béla 1919–1985. BKL-K. 118, 1985, 142.
- Varga Zsolt: Miben bíznak a kiskapukeresők? Népszava 113, 1985. máj. 7.
- Varjú Péter: A mikrobiológia jelentősége az erdő életében, mikrobiológiai kutatások a soproni egyetemen. Er. 34, 1985, 457–458.
- Váncsa Jenő: A jubileumnak igen jelentős eseménye. SE. 1985, 5–6. sz. 5.
- Várkonyi Anna: Soproni Nyári Egyetem. A savas esőkről. B. 40, 1985, 488–489.
- Várkonyi Judit (szerk.): Sopron és környéke. Bp., 1985, 16.
- Veress D. Csaba: A Dunántúl hadi krónikája 1944–1945. Budapest, 1984. HK. 32, 1985, 705–706.
- Verő József: Fiatalosan. Fórum 9, 1985, 5. sz. 26.
- Végh Ferenc: Akit megérintett a sport szeretete. Beszélgetés dr. Keresztényi Józseffel. Kö. 35, 1985, 266–268.
- Viktor Lajos: A Győr-Sopron megyei Regionális Vízmű. MV. 1985, 3. sz. 11.
- 380 Vivat Academia.... Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület és az, Országos Erdészeti Egyesület emlékkönyve a bányászati és erdészeti felsőoktatás 250. évfordulójára. Bp., 1985, 351.
- vizi–: Drei Frauen aus Bogenriegel. NZ. 29, 1985. jún. 8.
- Vizi, Gy(öngyi): Erweiterter Deutschunterricht in der Grundschule. Der grosse Versuch der kleinen Lehrerin. NZ. 29, 1985. júl. 13.
- Vizi, Gyöngyi: Holzschnitzer aus Agendorf. Geschichte mit gutem Ende. NZ. 29. 1985. júl. 13.
- Vizi, Gyöngyi: Zweisprachiger Unterricht in Brennborg – Wann? NZ. 29, 1985. máj. 18.
- Vízrajzi évkönyv 1983. 88. köt. Bp. 1984(1985), VITUKI 282.
- Voit Pál: Gerő László: Magyar műemléki ABC. Bp., 1984. M. 29, 1985. 58–59.
- Weinachtsbaumschmuck aus Ödenburg. NZ. 29, 1985. nov. 30.
- Weinbrenner, Rudolf: Zweige vom Stammbaum. NZ. 29. 1985. febr. 23.
- Widder, Roland: Die zweite Geburt – das erste Leben. Burgenland im Jahr 1945. Volk und Heimat 40, 1985, 2. sz. 34–35.
- Winkler András: Bemutatjuk 1984-ben tudományos minősítést szerzett faipari szakembereinket. Fa. 35, 1985, 91–94.
- Winkler (András): Hamburgi levél Sopronból. SE. 1984–85, 7. sz. 7–9.

- Winkler Gábor: Handler Nándor soproni téglapületei. MÉP. 1985, 1. sz. 14–16.
- Winkler Gábor: Hotel Lövér, Sopron. MÉPI. 34, 1985, 1–2. sz. 30–31.
- Winkler Gábor: Muzsika ház helyreállítása, Fertőd. MÉPI 34, 1985, 1–2. sz. 46–47.
- Dr. h. c. Dr. Winkler Oszkár. 1907 jan. 19–1984. dec. 19. Fa. 35, 1985, 124–125.
- Wohltätigkeitsprogramme in Sopron für körperbehinderte Kinder. BR. 19. 1985. aug. 12.
- Wöhl, Josef: Radiola linoides Roth-Zwerg-Lein (Zwergflachs) gibt es auch in Österreich. BHBl. 47, 1985, 124–125.
- Wurth, Rüdiger: Ich hab dein Prief vernommen... BL. 36, 1985, 1–2. sz. 34–37.
- Zakar János: A Stagl ház. Riport 1981-ből. In: Sarkady Sándor (werk.): SF. 21–29.
- Zentai László: A hazatérés lehetőségei. In: Sarkady Sándor (szerk.): SF. 282–285.
- Zielbauer György: A „birodalmi védőállás” és hazánk felszabadításának befejezése. Vasi Szemle 39, 1985, 183–190.
- Zimmermann, Edmund: Burgenland. Eisenstadt, 1985, 168.
- Zsámboki László (szerk.): Selmeetől Miskolcig 1735–1985. Miskolc, 1985, 297.
- Zsirai László: Kerék Imre: Rézholdak, réznapok. Dunatáj 8, 1985, 4. sz. 78–80.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985. Sopron, 1985, 160 lap (A Soproni Szemle Kiadványai. Új sorozat, 13. szám).

Mollay Károly (szerk.): Sopron 1945–1985. Sopron, 1985, 160 lap (A Soproni Szemle Kiadványai. Új sorozat, 13. szám).

Felszabadulásunk 40. évfordulójának előestéjén hagyta el a sajtót a SSz. legújabb különkiadványa, amelynek tiszte a város elmúlt negyven évének történetét, fejlődését különböző nézőpontokból bemutatni, összefoglalni.

A városi tanács áldozatkészségéből született kötet belső címlapján a „Sopron a felszabadulás óta (Eredmények és tanulságok) 1945–1985” címet viseli. A tanulságos eredményeket először – logikus alapvetésként – a gazdasági élet bő részletességgel megírt körképében követhetjük nyomon. A szerző, Horváth Mihály, számos táblázattal teszi világosabbá mondanivalóját, s befejezésül még a jövőre vonatkozó tervek felvázolására is vállalkozik.

381 Kubinszky Mihály a tőle megszokott magas színvonalon jelöli ki négy évtized építőmunkájának határköveit, felsorolva a műemlékhelyreállítás, a foghíjbeépítés, az új lakótelepek, ipari létesítmények és középületek jelentősebbjeit, tervezőik nevével, s a rájuk vonatkozó irodalommal együtt.

Az intézmények története c. szerteágazó fejezet nem teljesen Hiller István munkája (az egyik pontnál

Sarkady Sándor szerepel szerzőként). Talán ennek tudható be, hogy a tudományos intézmények egy részénél (múzeum, levéltár) az adatok nem a legfrissebbek. Ugyanezt lehet elmondani az oktatási intézmények felsorolásáról is (az egyetemet és az óvónőképzőt kivéve).

Az egészségügyről szólván a szerző a szokásos hibába esik: kihagyja a részletezésből a gyógyszertárakat, s így említetlen marad az asszisztensképzést szolgáló tanintézet és kollégiuma is.

A negyedik pont a TIT-tel foglalkozik, az ötödik a Városszépítő Egyesületről tudósít és a környezet- és természetvédelem témáiból ad ízelítőt, az utóbbi kettőből megintcsak nem a legújabb adatokkal (a nagy tájvédelmi körzetekről szó sem esik). A hatodik pont jól jellemzi az üdülőváros jellegét és intézményeit.

A város művészeti életének ismertetésén ketten osztoznak. Az irodalomról és a képzőművészetekről Sarkady Sándor készített alapos elemzést (csak sajnálhatjuk, hogy a fotó nem került látókörébe), a zenei események felsorolója Nagy Alpár. A sportról Czibula Miklós állított össze rövid, tartalmas fejezetet.

Szerényen a végére maradt a helytörténetírás utóbbi évtizedeinek gazdag története. A legilletékesebb, a szerkesztő, az eseményeknek maga is tevékeny részese, írta, ezt meg.

Függeléként csatlakozik a szöveghez egy kronológia, Hiller István és Mastalirné Zádor Márta munkája. Elkészítésére nagyon kevés volt az idő, mégis hiányoljuk a Soproni Ünnepi Heteket. Ezek dátumainak jó része ifj. Szabó Kálmán válogatott bibliográfiájából kivehető lett volna (Városi Könyvtár sokszorosítása, 1981.).

A szöveg közti fényképek egy része Lobenwein Tamás felvétele, az építéstörténet képanyaga Kubinszky Mihályt dicséri, több fotó, ill. reprodukció alatt azonban hiába keressük készítője nevét.

A Pressfoto GM gondozásában előállított könyv tipográfiája jó, a szedésben aránylag kevés a hiba, bár éppen a kronológiában akad néhány szemet szűrő tévesztés (pl. Berecz Dezső helyett Rezső, 1980 két sora 1981-ben ismétlődik stb.). Külön dicséret illeti a nyomdát a nagyon szoros határidő betartásáért. Kár, hogy a kötet könyvárusi forgalomba nem kerülhet.

Hárs József

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / LEVÉLSZEKRÉNY

LEVÉLSZEKRÉNY

Berki Feriz írja: A Soproni Szemle 1985. évfolyamában (330–334) Németh Alajos „A meggyalázott karácsony” címmel – több személy visszaemlékezéseire támaszkodva – többé-kevésbé reális módon számol be azokról az eseményekről, amelyek a sopronkőhidai fegyintézetben 1944 karácsonya táján játszódtak le. Mint egyike azon keveseknek, akik az említett események szenvedő tanúi közül ma is élünk, úgy gondolom, nem lesz érdektelen, ha Németh Alajos írásának néhány téves adatát helyreigazítom, illetve kiegészítem. Hozzászólásom kizárólag azokra az adatokra, körülményekre vonatkozik, amelyekről közvetlen tudomásom volt. Én a fegyintézeti kórházban elhelyezett ún. védőőrizeteskhez tartoztam, akik csak elvétve kerülhettek futólagos érintkezésbe a cellákban raboskodó többi politikai fogollyal. (Erről egyébként a cikk szerzője is

említést tesz.) Ez azt jelenti, hogy mi, védőőrizetesek meglehetősen elszigetelten éltük a magunk életét, s a fegyház többi részében történekről általában csak közvetett, áttételes értesüléseink voltak. Viszont a kórházépületben szerzett élményanyag négy évtized múltán is eléggé élön maradt meg emlékezetemben.

382 Említés történik arról, hogy „kb. 100 védőőrizetest a fegyenckórházban helyeztek el és nem zárt cellákban”. Leszámítva a külön helyiségben lakó Kállay Miklós v. miniszterelnököt, illetve a három nő-védőőrizetest, a kórházépületből részünkre három nagy kórtermet ürítettek ki (a negyedik a beteg köztörvényeseké maradt), s ezekből a földszint-jobboldali kórteremben voltunk a legtöbben: tizenheten. Beleszámítva a négy hónapi fluktuálást is, az összes védőőrizetesek száma nem haladta meg a 70-et.

További megállapítás a kórházban elhelyezett védőőrizetésekről: „Egymással szabadon érintkezhetek. SS géppisztolyos legénység őrizte őket. Rádiót is hallgathattak. Nekik volt a legjobb sorsuk az említett háromféle fogoly között”. Nos, az egymással való szabad érintkezés elsősorban az egy kórterem belüliekre értendő. A három kórterem foglyai is általában átjárhattak egymáshoz, néha azonban ez tilos volt. (Az elkülönített Kállay Miklóssal senki sem érintkezhetett.) Az az állítás azonban, hogy a védőőrizetesek „rádiót is hallgathattak”, így félreérthető, mert azt a benyomást kelti, mintha a rádióhallgatás nekünk meg lett volna engedve. Az igazság ezzel szemben az, hogy a rádiót mi nem „hallgathattunk”, hanem „hallgattunk”, ami nagy különbség. Úgy gondolom, ez némi magyarázatra szorul.

Amikor a kórházépületbe védőőrizetesként beköltözött Lakatos Géza vezérezredes, v. miniszterelnök, valószínűleg egyenesen hazulról szállíthatták be, s így nem ment át különböző szűrőállomásokon, mint a többiek, úgyhogy módjában volt szokatlanul sok poggyászt hozni magával. Ezek között észrevétlen maradt egy telepes *táskarádió*, amelyen azután az emeleti kórteremben (ahol ő is lakott) esténként hallgatták *titokban* a védőőrizetesek a *londoni* híreket. Amikor az egyes kórtermek között a közlekedés éppen szabad volt, a hírek idejére a másik két kórteremből is mindig odament egy-egy „megbízott”, aki jegyezte a híreket, majd referálta azokat társainak a saját kórtermében.

Miután Lakatos Gézát szabadon engedték, a táskarádiót a mi földszinti kórtermünkre hagyta, valószínűleg azért, mert ott volt közöttünk nagybaczoni Nagy Vilmos is. A továbbiakban tehát ott folyt nagy óvatosan a rádióhallgatás, pedig a mi ajtónk előtt voltak az SS örök.

Ebből adódott egy komikus eset, amely akár tragikusan is végződhetett volna. A rádió elemei kimerülően voltak, nagyon gyengén szólt már. Viszont egyik este az SS örök az ajtónk előtt – nyilván kissé ittas állapotban – énekeltek, hangoskodtak, úgyhogy alig hallottunk valamit a hírekből. Erre Bárdos Ferenc fogolytársunk (idős szakszervezeti vezető) kiugrott az ágyából, úgy ahogy volt, jégeralsóban, kivágta az ajtót, és ékes német nyelven úgy összeszidta az öröket, hogy azt sem tudták, melyik lábukra álljanak. De csend lett, és mi tovább hallgattuk a híreket ...

Szó esik a Sopronkőhidán fogvatartott egyházi személyekről, köztük egy görögkatolikus lelkészről is. Ilyen azonban nem volt köztünk. Ellenben ketten voltunk ortodox (görög-keleti) teológiai tanárok: Popovits István (aki pap volt, és nyilván őt titulálja a szerző esperesnek), valamint e sorok írója (akkor még világi státusban). Rajtunk kívül volt még egy ortodox pap: dr. Füzesi Miklós szegedi fogorvos, aki állítólag egy Boros nevű álpüspöktől papi felszenteléshez jutott. Füzesi sohasem végzett papi funkciókat, „lelkészi” minősége csak arra szolgált, hogy valamiképpen elkerülje a zsidótörvény következményeit. Erről csak mi, befentesek tudtunk, és természetesen, mélyen hallgattunk. Ő pedig állandó jelleggel reverendát viselt mind a fegyházban, mind a későbbi deportálás során. Bárdosy Jenő börtönlelkész **383** mint „protestáns” lelképásztor szerepel. Ilyen vallásfelekezet azonban nincs, mert a „protestáns” (megnevezés számos

nem-katolikus egyház, vallásfelekezet megjelölésére szolgál. Bárdosy tehát evangélikus lelkész volt, jóllehet ellátta a kőhidai református vallású foglyok pasztorálását is. Az imaház is közös volt Sopronkőhidán, az istentiszteletek is, csak a katolikusoknak volt külön templomuk.

Végül, a 334. oldalon az áll, hogy a védőőrizetéseket március közepe táján szállították el nyugatra. A történelmi hűség kedvéért: erre március 28-án került sor.

Hiller István írja: Czencz Sándor: Az 1956-os bélyegkiadás c. cikkében (SSz. 1985, 338) azt írja, hogy az 1956-os bélyegek felülnyomása, illetve annak ötlete nem a Soproni Postaigazgatóságtól származott, hanem a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem hallgatóitól: a postabélyegek felülnyomását az 1956. október 22-én tartott diákszékes határozta el. Ezzel kapcsolatban a következő helyesbítést tartom szükségesnek. 1956-ban még nem Erdészeti és Faipari Egyetem néven működött az erdő-mérnököket is képező felsőoktatási intézmény. Az ötlet a soproni egyetemi hallgatóktól (bányászok, erdészek, geodéták, geofizikusok stb.) származhatott.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MUNKATÁRSAINK

MUNKATÁRSAINK

Hárs József olvasószerkesztő, Sopron, Május 1. tér 21/23.

Dr. Fogarassy László ny. könyvtáros, ČS-85 101 Bratislava-Petrialka, Jakubovského ul. 121/II./4.

Sedlmayr János osztályvezetőhelyettes, Országos Műemléki Felügyelőség, 1014 Budapest, Táncsics u. i.

Dr. Entz Géza ny. egyetemi tanár, 1118 Budapest, Bakator u. 16.

Király Tibor GYSEV-főtanácsos, Sopron, Május 1. tér 70.

Szita Szabolcs egyetemi adjunktus, MSZMP Politikai Főiskola, 1146 Budapest, Ajtósi Dürer sor 19–21.

Dr. Szabó Jenő író, Sopron, Madách u. 11.

Dr. Környei Attila múzeumigazgató, Széchenyi István Emlékmúzeum, 9485 Nagycenk, Kiscenki u. 3.

Dr. Hiller István, az EFE Központi Könyvtárának főigazgatója, Sopron, Pf. 132

Mastalirné Zádor Márta tudományos főmunkatárs, EFE, Sopron, Pf. 132.

Berki Feriz esperes. 1052 Budapest, Petőfi tér 2.

1986. XL. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / SOPRONI SZEMLE

Ödenburger Rundschau
Lokalhistorische Quartalschrift
Redaktion: Karl Mollay

Inhaltsverzeichnis

Hárs, Josef: Geschichte der Ödenburger Festwochen. Vergessene Veranstaltungen (1946–1949) II. Teil
Fogarassy, Ladislaus: Die Memoiren von Paul Prónay über die westungarischen Ereignisse im Jahre 1921. Vierter Teil.

Aktuelle Fragen der Ödenburger Geschichtsforschung

Sedlmayr, Hans: Frühgotische Wohntürme in Ödenburg
Entz, Geyza: Wohntürme in den Städten des mittelalterlichen Ungarns

Kleine Mitteilungen

Király, Tiburtius: Ödenburg in der Philatelie. Neunte Mitteilung
Szita, Szabolcs: Denkmal und Andenken der Roten Armee und ihrer Kämpfer in Ödenburg

Kulturelles Leben in Ödenburg

Szabó, Jenő: Die Ausstellung von Karl Sterbeuz

Nekrologe

Szabó, Jenő: Vor zehn Jahren starb Rudolf Becht
Környei, Attila: Museumsdirektor Alexander Faragó (1924–1985)
Domonkos, Otto: Csatkai-Gedenktafel in Drassburg

Bücherschau

Hiller, Stefan–Mastalir-Zádor, Martha: Die Ödenburg-Bibliographie des Jahres 1985
Hárs, Josef: Mollay, Karl (hg.): Ödenburg 1945–1985. Ödenburg, 1985, 160 S. Publikationen der Ödenburger Rundschau, Neue Reihe, Nr. 13.) (ung.)

Briefkasten

Unsere Mitarbeiter

Végjegyzet

1 (Megjegyzés - Popup)

A polgármester és az ipartestület közötti tárgyalások: SvL. 4731/1947. II.

2 (Megjegyzés - Popup)

A Soproni Hét megrendezése a Művészeti Tanács előtt. Sm. 1947. júl. 6. 2. p. A Sopron városi Szabadművelődési Tanács mint másik rendező először a Sm. 1947. aug. 27-i számában.

3 (Megjegyzés - Popup)

A Szabadműv. Felügy. csak szept. 20-án vállalja (A felügyelő: Tatay Jenő, hivatala: Ikvahíd 1. sz. I. em. 16236/1947. szept. 22. SvL.) – Kérdés, mi az összefüggés a Soproni Művészeti Tanács és az 1945. okt. 30-án megalakult Magyar Művészeti Tanács között. Ez utóbbi a Nemzeti Bizottságnak 1946. febr. 19-én ír levelet, de csak 1947-ben létesül kapcsolat az intézmény és Sopron között. Ekkor a Falu-város c. vándorkiállításra mutatkoznak be. Témája a lakásépítés, anyaga 100 db 80×60 cm-es falitáblára került, ezeknek kb. 80 fm hosszú falat kérnek és asztalt három „épületmodell” számára (SvL. 15785/1947. szept. 13. és 18425/1947. okt. 28.).

4 (Megjegyzés - Popup)

A tervet a Nemzeti Bizottság a szept. 19-i ülésen tárgyalja. A tulajdonképpeni emlékünnepegy helyéül eredetileg a színházat szemelték ki, a későbbi iratokban a városháza (ennél kisebb) díszterme szerepel (SvL. 15562/1947. és 16423/1947. I. SZ.). Az „országos” kongresszus tervét aug. 6-án tárgyalják. A „Rákossy” és Kossuth-képek eladásáról is ekkor határoznak.

5 (Megjegyzés - Popup)

A szept. 15-i megbeszélésen, a főjegyzői hivatalban, ahol többek között megállapodtak a Soproni Szimfónia (Friedrich filmje) vetítésében és abban, hogy az orosz balettest vlsz. elmarad, a következők vettek részt: Pekovits Artur főjegyző, Berecz Dezső, Gereben Béla, Fasching Henrik, Hoós István, Friedrich Károly, Tatay Jenő, Horváth B. Jenő és Horváth József (vlsz. a zeneiskola igazgatója). Egyedül Hoós „munkás”.

6 (Megjegyzés - Popup)

SvL. ad 2766/1947. II. (IX. 2/1947): több levél máj. 20-tól jún. 6-ig.

7 (Megjegyzés - Popup)

Az idegenforgalmi értekezlet egyik témája állami hitel kérése szállodaépítésre (SvL.17266/1947. 11. sz.). „Nagyobb segítséget az idegenforgalomnak, amely békében 4 milliót jövedelmezett Sopronnak!” (Sm. 1947. szept. 12. 2. p.) Az Alsólövért utca 1. sz. alatti telekről a Nemzeti Bizottság jún. 30-án tárgyal. Neher Imre vendéglős, Pehr Lajos és a Tisza István (1948 óta Béke) úti patika tulajdonosa, Grohmann Vilmos, a jelentkező. Horváth Imrének, a régi Lövért-szálló egykori bérlőjének visszaemlékezése (1967. máj. 2.) szerint svájciak is érdeklődtek – megismételve 1937. évi ajánlatukat –, s 2 000 000 Ft-ot kínáltak föl a Waggon Lits-en keresztül 5–6 db 24 szobás szálló építésére, valahol a Lazarett spitzen (Egeredi-domb.).

8 (Megjegyzés - Popup)

A Demokrácia Kultúrnapjai c. rendezvény vándorműsor, amelyet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium két államtitkára (egyikük Kassák Lajos) és Keresztury Dezső mint miniszter (hivatali ideje: 1945. nov. 15–1946. dec. 6.) ötlött ki. Török Erzsébet népdalénekesnő a szereplőgárda egyik tőrzstagja volt. (Török Erzsébet ritka hangfelvételeiből. Dr. Székely György műsora II. rész, 1984. nov. 1. Kossuth Rádió, 20.03–21.00 óra.) Érdekes, hogy Sopronban nem léptek fel, holott a művésznőnek voltak itteni kapcsolatai, s a negyvenes évek elején többször szerepelt az irodalmi kör estjein.

9 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 13476/1947. aug. 2.

10 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 15266/1947. szept. 3. A vasúti kedvezmény ügyéről S. Vil. 1947. szept. 24. és 26., SU. 1947. szept. 26. (Pécs, Szeged, Miskolc megkapta az 50%-os kedvezményt.)

11 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 15640/1947., S. Vil. 1947. szept. 5. (Az Irodalmi Társaság műsoráról). Az opera plakáttervezete: SvL. 16247/1947. szept. 22. Szécsi Ferenc rendező írta szept. 18-án.

12 (Megjegyzés - Popup)

A szereplők érkezéséről: SU. 1947. okt. 5. Éppen 5-én tértek vissza Magyarországon a „rendes európai időszámításra”. Kritika az előadásról: SU. 1947. okt. 7., Sm. 1947. okt. 7., Csatkai: A soproni színészet története 1841–1950. Sopron, 1960, 88. (Szerinte „kórus nélkül”). Helyárok: fszt. 1–4. sor (zenekari ülés) 12.– Ft a legdrágább (nagypáholy 72.–, a kispáholy 60.– Ft), a II. em. páholszék 2. sor (3.– Ft) a legolcsóbb ülőhely. Az állóhelyek a fszt-en 2,50, a II. em-en 2.– Ft.

13 (Megjegyzés - Popup)

A Sm. 1947. okt. 10-i számában közölt kritika nem szól Sötérről, Laczkórol és Kassákról (az utóbbi betegségéről az egyik cikkben olvashatunk). Zsúfolt nézőtérről és Pongráci Lászlórol mint második zongorakísérőrol ír a SU. 1947. okt. 9. (Orosz Júlia törött karral lépett fel.)

14 (Megjegyzés - Popup)

A népi kollégiumokról ld. Szita Szabolcs: A Sopron megyei népi kollégiumi mozgalom történetéhez (1946–1947-es tanév). SSz. 1977, 106–128.

15 (Megjegyzés - Popup)

Horváth a szabdműv. felügy.-tól 1000 Ft segélyt kér, 500-at előlegként, mert a Zeneegyletnek nincsen pénze. Megkapja (420/1947. szept. 9.) A hangversenyre a karmester egy helybeli orvostól kért kölcsön frakkot. Előzetes: SU. 1947. okt. 9., kritika: Sm. 1947. okt. 14. 2. p. A fiúkart Mühl Alfréd (Aladár) tanította be. Ld. még Radó Ferenc i. m. 374–75., SvL. plakátgyűjt. A tervezetek: SVL. 15470/1947., Bolla Gézaról: SSz., 1964, 92.

16 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. okt. 11. 2. p.

17 (Megjegyzés - Popup)

SU. 1947. okt. 7. és 9., Sm. 1947. okt. A., S. Vil. 1947. szept. 26. és okt. 3., SU. 1947. szept. 21. A GYSEV-zenekarról: SvL. 18091/1947. okt. 22. (Köszönet a polgármestertől és értesítés a 118 Ft-ról). Levél Bullának Petkovitstól: SvL. 15784/1947. 1. sz. (szept. 20.)

18 (Megjegyzés - Popup)

A zenészek kikérése, a nyitóünnepélyre hivatalos iskolai kórusok listája a „Soproni Kultúrhét 1947” c. dossziében a SvL-ban. A 3000 diák: SU 1947. okt. 3., SU. 1947. okt. 5. (Mühl vez. ismeretlen szerző: Óh adj nekünk békét!, Radó vez.: Gastoldi: Glória, szálljon az égbe [az eredetiben „mennybe”!] fel! és Kodály–Berzsenyi: Forr a világ. Lehet, hogy a valóságban ezek voltak az est utolsó számai. A Sm. 1947, okt. 7., 3. 300 ifjúról tud, 2800-an szerepeltek a S. Vil. szerint (1947. Okt. 6.) A hegykőiek műsora: Bárdos Lajos: A temetőkapu, Vendégnóta; Horváth József: Kapuvári népdalok; Szögi Endre: Tisza szélén; Vásárhelyi Zoltán: Hortobágyon; Novák Károly: Kis harang; Bárdos Lajos: Istené az áldás (SvL. 15562/1947.). – A Testvériség Dalárda és a magyar Férfidalkör műsorán Kacsók és Farkas F. egy-egy műve. A toronyzenét a GYSEV-zenekar tagjai adták.

19 (Megjegyzés - Popup)

Csipkés Kálmán múzeumőr a SvL. 16190/1947. szept. 20-i beadványában a Szép soproni könyv c. kiállítás elhalasztását kéri, mert nincs jó tárló. Inkább Füredinek segítene az újjáépítési kiállítás rendezésében, ezt Csatkai mint főnök pártolja (szept. 19.) végül a múzeumban mutatták be a könyveket. Csipkésnek egyébként egyhetes szabadságot engedélyezett a rendezésre a polgármester (SvL. 15210/1947. szept. 3.). A Szakszervezeti Székház termeit szept. 24-én kéri el a titkárságtól a kiállításokra. A levélből kiderül, hogy a fszt.-en lesz a Városfejlesztési Kiállítás, a Falu és a Város Kiállítás, az em.-en, a Schlaraffia-teremben, a Magyar–szovjet Művelődési Társaság rendezésében a Szovjet ifjúsági és pedagógiai kiállítás, az irodalmi est okt. 8-án 20 órakor a nagyteremben, ugyanitt előadás a telepések problémáiról 10-én 9-kor, 12-én este pedig a hangverseny. A kisteremben 9-én 15 órakor a bábjátékosok értekezlete, 11-én pedig az összes teremben a Vasutas Bál.

20 (Megjegyzés - Popup)

Erős Pál, az előző évben Sopronban játszott színházi együttes rendezője és Céh Gitta beadványa: SvL. 15736/1947, szept. 12., ld. még Művészesteket rendeznek Sopronban. Sm. 1947 okt. 2.

21 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 15691/1947. szept. 11. A költségvetés tervezete szept. 9-ről: 20039/1947. nov. 19. Kiadás: plakátok, belépőjegyek és nyomtatványok 1000 Ft, levelezés, telefon 300 Ft, utazás „stb.” 400 Ft, az adminisztrációs költségek, szállításokkal együtt 2700 Ft. A toronyzene kürtöseire 200 Ft-ot, a hegykőiek két szereplésére 1000-et, az okt. 5-i és 12-i térzenére 500-at szántak. A Soproni Szüret 1000 Ft, a Vígopera 5500 Ft, az idegenforgalmi értekezlet 1500 Ft összeggel szerepel, a fővárosi művészek irodalmi estje 1500 Ft-nyi kiadással szemben 600 Ft bevételi előirányzattal jelentkezik a sorban. (Az opera remélt bevétele 2500, Ft,

ami szűk háromnegyed házat jelent). A rádióhangverseny 2000 Ft-os kiadásának felét remélték visszanyerni a jegyek árából (nem számítottak telt házra). Az összbevételt 10 000 Ft-ra taksálta Gereben, a kiadások végösszege 23 300 Ft a tervezetben.

22 (Megjegyzés - Popup)

A vigalmi adó elengedéséről: SvL. 17975/1947. okt. 20. A megfelelő szabályrendelet 3. §-ának (3) bekezdésére hivatkozik. Az IBUSZ-ról: SvL 20039/1947. I. sz. (nov. 20.) és 3450/1948, febr. 16.

23 (Megjegyzés - Popup)

Erdős Aladár: Kultúrhét Sopronban. SU. 1947. okt. 5.

24 (Megjegyzés - Popup)

A köszönő levelek 1947. nov. 20-ról. A GYSEV-zenekarról SvL. 18091/1947. okt. 22.

25 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 20205 és 22803/1948. Sz.

26 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 19861/1948. okt. 30. A felsorolt szállók: a Lövér a mai SZOT-Csepel üdülő 1948. jún. 1-én átadott (felújított) nyugati szárnyával, a Gruber = a mai Gyermek Szívszatanatóriummal (Szabadság krt. 66.), az 1947-ben helyreállított Sport ma a Pedagógus-üdülőhöz tartozik, a Lövér (volt Hernfeld)-penzió ma Textilmunkás üdülő (Deákkun út 10.), a Józsa-penzió (István bíró u. 2.) ma óvoda, a Ferenczi-menedékház (volt István-menedékház a Muckon) ma nem hozzáférhető. A helyreállításokról: Boronkai Pál: Sopron újjáépítése. Ssz. 1960, 8–33.

27 (Megjegyzés - Popup)

Az idegenvezetőképzésre vonatkozó miniszteri leirat: K. M. 150.082/948. A bizottságról SvL. 7443/1948. ápr. 19. és 11845/1948. jún. 28. (a miniszteri válasz). Szóba kerül már Sopron üdülőhelyé nyilvánítása: 13525/1948. Az OMIH ez év végén megszűnt (SvL. 21219/1948. nov. 30.) Az utóbbiban adatok a fizetővendégszolgálatra. A munkáspártok egyesülése Sm. 1948. márc. 12 és jún. 15., 16.

28 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 6665/1948. ápr. 6. és 6982/1948. ápr. 12. szól az ápr. 21-i értekezletről. Tamás József közlése: 8925/1948. 11. sz. (XV. 2/1948. csomó). Értekezlet a Szabadmű. Felügy.-en 1948. ápr. 16-án: Tatay Jenő mint elnök ismerteti a városházán márc. végén tartott értekezlet határozatát arról, hogy a „Soproni Ipar 100 éve” ipari kiállítást kultúrhéttel köti össze a város. Ezután a résztvevők megbeszélik a kultúrhét programját.

29 (Megjegyzés - Popup)

Helyszíni szemle a Tornacsarnokban: SvL. 12650, 12674 és 12678/1948. iratok. Átirat az Operához: 14061/1948., könnyítések a magyar–osztrák határforgalomban: 14097 és 16385/1948., fellobogózás és díszkivilágítás: 16402/1948.

30 (Megjegyzés - Popup)

Budapesten 1948. szept. 2–13-a között volt az Őszi Vásár. A jegynélküli buciról: Sm. 1948. aug. 29. – A helybeli bencés gimnázium VII. o. tanulója, Stentzer Vilibald, az 1922–28. tanévben egyik önképzőkori pályatételre szatirikus költeményt írt a „jelen magyar viszonyokról” és megnyerte vele az 500 K díjat (ld. az iskola értesítőjét).

31 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1948. szept. 29., SU. 1948. szept. 26. A Nemzeti Bizottságnak ez volt a hattyúdala, 1949. febr. 1-én megalakul a Magyar Függetlenségi Népfrent, s átveszi a még megmaradt funkcióit.

32 (Megjegyzés - Popup)

Miért nem vendégszerepelhetett Sopronban az Operatársulat. SU. 1948. szept. 23.

33 (Megjegyzés - Popup)

Horváth József csodálatos szépségű zenekari műve a szombati hangverseny fénypontja volt. SU. 1948. szept. 28., Radó Ferenc i. m. 375.

34 (Megjegyzés - Popup)

Miért nem vendégszerepelhetett Sopronban az Operatársulat. SU. 1948, szept. 23. megyei sportfelügyelő (SvL. 16866/1948.). Az olimpiai napokat megtartották: Sm. 1948. szept. 28. – Beszámoló a kiállításokról: Kirobbanó siker a soproni ipari kiállítás. SU. 1948. szept. 21, Inspekciós szolgálatunk az iparkiállításon. SU. 1948. szept. 21., 22., 23., 24., 25. stb.

35 (Megjegyzés - Popup)

A tolvajlásról: Sm. 1948. szept. 21; SU. 1948. szept. 21. A koldusrendeletéről: Sm. 1948. szept. 9.

36 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 2827/1949. febr. 16. A M. Idegenforgalmi Kutató Intézet (Dr. Markos Béla) kérése: SvL. 21088/1948. 11. sz. (nov. 18.).

37 (Megjegyzés - Popup)

Bognár Dezsőről: SSz. 1979, 141–143. – A Nemzeti Bizottság iratainak elhelyezése 2 levéltárban: SvL. 13633/1949. I. sz.

38 (Megjegyzés - Popup)

Közyűlési jegyzőkönyv 1948., 137. sz. (SvL.). A megye már elfogadta a községből elindult javaslatot. Belügyminiszteri leirat Sopronbánfalva önállóságának megszűntéről és Sopronhoz csatolásáról kgy. jkv. 46. sz. (1949. máj. 27.).

39 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1949. szept. 3., kgy. jkv. 46. (máj. 27.)

40 (Megjegyzés - Popup)

SvL. 10616/1949. elv. sz. Hajnal Jenőné a Magyar Bábjátékosok szövetsége soproni csoportjának felelőse. Sm. 1949. okt. 29. 4. p.: A „Soproni Hét” programja.

41 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1949. szept. 11. (hirdetés), szept. 15. (ismertetés).

42 (Megjegyzés - Popup)

A színháznak az „idegenek előtt sokszor megbotránkozást keltő szilánkszerű” homlokzatának helyreállítására azonban még hosszú ideig kellett várni (Boronkai Pál i. m. 8–33.). – Díszítési verseny: Sm: 1949. okt. 22., okt. 26.

43 (Megjegyzés - Popup)

A Rákosi-szobáról: Sm. 1949. okt. 26., külön kiadvány: „Rákosi Mátyás Sopronban. Rákosi elvtárs 60. születésnapja tiszteletére forró szeretettel ajánlja fel Sopron város’.” Sopron, 1952, 36 levél. Rákosiról: Bölöny József i. m. 329. lap. Az hogy Rákosi idejárt, se nem dicsőség, se nem szégyellni való: tény.

44 (Megjegyzés - Popup)

A Pedagógus Kórusról: Nagy Alpár: Húszéves a soproni „Liszt Ferenc” pedagógus énekkar. Ssz. 1970, 151–155. Az 50–60 tag felkészülése heti kétszer kétórás próbákon történt. Élükön ekkor a megye ének-szakfelügyelője, Kovács Sándor állott. Sajnos a helytelen foglalkoztatás – még a háztartási alkalmazottak bálján is szerepelniök kellett – korai elkedvetlenedéshez, széthulláshoz, kényszerpihenőhöz vezetett. Ld. még Radó Ferenc i. m. 367–377.

45 (Megjegyzés - Popup)

Radó Ferenc: Soproni zenei élet a felszabadulást követő tíz évben. SSz. 1956, 367–377.

46 (Megjegyzés - Popup)

SvL. Hirdetmények (1938–1950).

47 (Megjegyzés - Popup)

Köller ezredes volt, beosztása: Hegedűs altábornagy vezérkari főnöke. 1919. májusában a 80. vörös dandár parancsnoka volt, Salgótarjánál fogságba esett.

48 (Megjegyzés - Popup)

A táviratváltást közli Ádám T. István: A nyugatmagyarországi felkelés története. Bp. 1935, 100. Prónay nem a Lajtabánság kormányzótanácsa, hanem hadserege nevében üdvözli Horthyt, a válasz pedig Prónaynak, mint a lajtabánsági hadsereg fővezérének van címezve.

49 (Megjegyzés - Popup)

A kihagyott részből: Rakovszky István utóbb a parlamentben megcáfolta, hogy ő a királlyal szembezállóknak akasztást ígért volna.

50 (Megjegyzés - Popup)

A kihagyott részben Gömbös megismétli, az egyetemi hallgatóknak bemondták, hogy a király cseh zsoldosok (Lehár és Ostenburg–Moravek) segítségével akarja a független és önálló Magyarországot hatalmába keríteni.

51 (Megjegyzés - Popup)

Az itt kihagyott rész Bánó Kálmán és Siménfalvy Tihamér ezredesek személyével foglalkozik.

52 (Megjegyzés - Popup)

A királypuccs részleteit mellőzzük, mivel úgyis Prónay (és Zadavec) kommentárját tartalmazzák. Egy soproni vonatkozású részlet: mivel a cukorrépakampány miatt nem állt azonnal rendelkezésre elegendő vasúti kocsi a király csapatai részére, ezeket Renner Oszkár MÁV felügyelő emberfeletti munkával teremtette elő.

53 (Megjegyzés - Popup)

A 132–138. jegyzettel ellátott szöveg: kézirat III, 163–170. Az itt kihagyott részben Gömbössel személyeskedik.

54 (Megjegyzés - Popup)

A kéziratban: „magamnak”. Prónay tévedett az irat bemásolásánál. A dokumentum számát (XLI.) zavar elkerülése végett inkább a jegyzetben közöljük.

55 (Megjegyzés - Popup)

Taby többek közt a Mária Terézia rendet is megkapta, de bárói címért nem folyamodott.

56 (Megjegyzés - Popup)

Kézirat III, 171–184 (A Ranzenberger őrnaggyal és Taby Árpáddal foglalkozó alfejezetek.)

57 (Megjegyzés - Popup)

Nagy Pál gyalogsági tábornok volt (három csillagos).

58 (Megjegyzés - Popup)

Irreális külpolitikai fejtegetéseit kihagytuk.

59 (Megjegyzés - Popup)

Bethlen valószínűleg tudatosan valótlan népszavazási terminust közölt Prónayval, hogy Lajtabánság

feladására serkentse.

60 (Megjegyzés - Popup)

Eredeti fogalmazás: „... és csak néma szemléltői maradtak az elhangzó különböző debat-knak” erősebb átstilizálásra szorult.

61 (Megjegyzés - Popup)

A „Tanácskozás Horthy Miklós kormányzónál” c. alfejezet (III, 184–190) publikált részét a válogatásból (296–303) a kevésbé fontos részletek kihagyásával vettük át, innen azonban közöljük a kéziratban maradt (III, 190–191) és a Szabó–Pamlényi kiadványból mellőzött befejezést is.

62 (Megjegyzés - Popup)

Elírás. Az említett deputáció a velencei egyezmény megkötése után járt Prónaynál.

63 (Megjegyzés - Popup)

Két oldalra gépelt szöveg, Horthy sajátkezű aláírásával, fejléc, iktatási szám és pecsét nélkül. Ebből a Szabó–Pamlényi féle válogatásban egy oldalt csináltak (232–233. oldal közt), amelyről a „Nagyságos” címzés lemaradt, de a kéziratban megvan. Az amnesztiatervezet kivonatát a kéziratból vettem, a helyesíráson nem változtattam. A Prónay-kéziratban külön nem volt belegépelve, ezért közbeiktattam.

64 (Megjegyzés - Popup)

Lehár Antal emlékiratai (Erinnerungen – Gegenrevolution und Restaurationsversuche in Ungarn 1918–1921, Wien-München, 1973) nem támasztják alá Prónay közléseit, de az ellenkezőjét sem tartalmazzák.

65 (Megjegyzés - Popup)

A hibásan írt neveket kijavítottuk.

66 (Megjegyzés - Popup)

Az alfejezet szövege: kézirat III, 191–193. A többit kihagytuk, úgyszintén „A meghíúsult tatai merénylet” c. alfejezet is (III. 200–206.) Utóbbiból annyit, hogy Prónay szerint „egy királyellenes klikk” (Gömbös, Toóks Gyula, Görgey György és Görgey József) bízatta fel Rácz Kálmán századost és Kőváry Ottó Héjjas-főhadnagyot, hogy végezzenek a királyi párral. Később egyik sem vállalta a nem sikerült cselekmény ódiáját. Prónay megismétli még (kézirat III, 196), hogy Gömbös soproni beszámolója szerint közhírré adta, hogy Károly királyt osztrák és cseh tisztek akarják trónjára ültetni. Az ilyen módon feltüzelt ifjúság aztán felvette a harcot a király csapataival, minek folytán mindkét félnek halottai és sebesültjei maradtak a harctéren (Lehár emlékezéseiben azt vallja, hogy nem tudott csehül, Prágában is német iskolába járt.)

67 (Megjegyzés - Popup)

Prónay-kézirat III, 200–211.

68 (Megjegyzés - Popup)

A kihagyott részben van a vendéglős téves állítása, hogy Gömbös Gyula nem jákfai Gömbös. Ezt annakidején Zilahy Lajos már megcáfolta és e sorok írója ellenőrizte.

69 (Megjegyzés - Popup)

A tisztgyűlésen nem volt jelen Taby Árpád és Molnár Endre (III, 222), valamint a Takácsy-féle lovasszázad parancsnoka és tisztjei (III, 220.) Utóbbi még a felkelőcsapatok utóvédjeként Pinkafőn állott és nem öltöztetett vissza csendőrnek.

70 (Megjegyzés - Popup)

Szabó–Pamlényi válogatásából 303–306 (kézirat III, 211–214.). A felkelők kivonulása után Prónay volt zászlóalja Budapestre a Nádor-laktanyába (ma: Hadtörténelmi Múzeum és Levéltár) tért vissza, a Takácsy-féle lovasszázad a Kerepesi úti Ferenc József lovaslaktanyában lett elszállásolva. Takácsy százados csak Budapesten tudta jelenteni Prónaynak, hogy az a mozgalom, amelyről őt Héjjas Aurél Nagyszentmihályon értesítette, Prónay ellen irányult és őket is felszólították a csatlakozásra, de eredménytelenül. Lásd: „Takácsy Gyula, valamint tisztjei visszautasítják a csatlakozást Ranzenbergerék katonatanácsszerű mozgalmához” (kézirat III, 220–222).

71 (Megjegyzés - Popup)

A továbbiakból kiderül, hogy Gyanafalva, Németújvár és Pinkafő (Felsőőr) felől érkezett szállítmányokról volt szó. Felsőpulyáról nem érkeztek szerelvények.

72 (Megjegyzés - Popup)

A kihagyott szöveg: „Sopron és környékére visszacsatolása illetőleg” (sic!) stilisztikailag nemcsak teljesen hibás, de fölösleges is.

73 (Megjegyzés - Popup)

A soproni népszavazásra vonatkozó irodalom ismeretében megállapítható, hogy Prónay enyhén túloz, mert nem veszi figyelembe a soproni lakosok agitációs tevékenységét.

74 (Megjegyzés - Popup)

A „Leszerelt felkelők elszállítása” és „A kormányzó meglátogatja a felkelőket”: kézirat III, 214–220. A zárójelbe foglalt bekezdést szerkesztési okokból a 219–220. oldalról ide helyeztük.

75 (Megjegyzés - Popup)

Az „úgy maradtam” korrekciója a „megbeszéltük”. Erre a javításra érthetőség végett szükség volt.

76 (Megjegyzés - Popup)

A kihagyott rész egy az osli felkelőcsoportra vonatkozó megjegyzés, amelyből csak azt emeljük ki, hogy Osliban lötte magát agyon Ács Nagy Jenő felkelő, aki „meghasonlott önönmagával”. A csoport vezetője Szabó József százados volt.

77 (Megjegyzés - Popup)

A lövöldözést nyilván a Héjjas-felkelők okozták, akik a fegyvereik egy részét megtartották. Prónay elfelejti megemlíteni a Kapuvárról érkezett szerelvényeket.

78 (Megjegyzés - Popup)

A kihagyott megjegyzésben Prónay megismétli, hogy a burgenlandi falvakba tartozó felkelők már a Lajtabánságban szétszóródtak és megemlíti, hogy az utódállamokban illetékes felkelők később existenciális okokból eredeti lakóhelyeikre visszaszöktek. A „zsidók és szabadkőművesek által befolyásolt” Bethlen-kormány emlegetése Prónay agyoncsépelte kirohanásai közé tartozik.

79 (Megjegyzés - Popup)

Gerald Schlag idézett műve 269–272 lapján.

80 (Megjegyzés - Popup)

IV. Béla befoglalja Csák tárnokmester és soproni comes jelentését, amely szerint a felek megegyeztek „quod in castro prememorato (se. Soproniensi) Burgenses predicti Turrim quandam cum curia et domibus attinentibus domui hospitalis [...] ... concesserunt sub eadem condicione et cum tot redditibus quibus alie Turres ciuibus in sepedicto Castro commorantibus sunt collate”. OL DI 342. Fejér: Codex Diplomaticus. 2. 62.

81 (Megjegyzés - Popup)

IV. Béla „domos eiusdem (sc. Petri comitis) et turrim cum omnibus utilitatibus ... in Supronio ... ciuibus de Bobud ... duximus conferendas”. DI 40 804.

82 (Megjegyzés - Popup)

Mollay Károly: Névtudomány és várostörténet. Dágtól Ágfalváig (1195–1416). SSz. 1961, 114–130, 193–200; uő.: A három középkori városháza. SSz. 1977, 234–247.

83 (Megjegyzés - Popup)

Jankovič, V.: Vyskum topografie historického jadra Bratislavy v 14–16. stor. A icho prinos pre najstarsie dejiny mesta. Historicky Casopis, 1973, 369–385.

84 (Megjegyzés - Popup)

„Communitas Ciuium Ciultatis Montis grenzensis de iuxta Zagrabiam ... considerantes quod Turris murata Fratrum heremitarum seu Claustri beate Marie virginis in promontorio Zagrabiansi fundati ... ab olim et antiquo ... Claustro eset vendita habitatoribus fuisset destituta ... concessimus ... vt ipsi Fratres heremite ... Turrim eorum ac domos et edifi cia neonon Curiam et Ortulum circum eandem Turrim in dictis suis fundis erigere possent .. Celarium in eadem habitum ... cum vino reptere ... et vinum ... yendere ... habeant facultate. DI 34 532.

85 (Megjegyzés - Popup)

A budai vár házainak 1957. évi műemléki kutatásai. Budapest Régiségei, XIX.. 1959, 345–348; 50, 53, 54. kép.

86 (Megjegyzés - Popup)

„Mokch filius Nicolai fikon Hectoris concivis noster, ... fundum curie sue cum turri lapidea medio palatii et medio cellarii ad ispsum pertinente” elzálogosította „Magistro Nicolao de Gaan dicto bano pro quinquaginta marcis grossorum”. Ol 49 243.

87 (Megjegyzés - Popup)

Mollay: A három középkori városháza. SSz. 1977, 244.

88 (Megjegyzés - Popup)

A besztercebányai lakótorony felvételi rajzait közli Borsos Béla: A „Magyarországi Műemlékek Ideiglenes Bizottságá”-nak működése és a gyűjtemények kialakulásának kezdete c. tanulmánya. Magyar Műemlékvédelem 1967–1968. Budapest, 1970, 29., 30. kép.

89 (Megjegyzés - Popup)

Fabini Hermann: Sibiul gotis. Bucurecti, 1982, 122–131, 176–181.

90 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz. 9197/1945. VI. 18.1945.

91 (Megjegyzés - Popup)

Uj Sopron (a továbbiakban: US. 1945. máj. 3.

92 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz. 225/1945. Főispán. Mind a szándékot, mind a kivitelezést tekintve a soproni emlékmű országosan is az elsők között volt.

93 (Megjegyzés - Popup)

Hárs György okl. építész-mérnök (1898–1971) az első soproni társasház (ma Köztársaság u. 7.) tervezője és építője, számos vágóhíd-pályázat díjazottja vagy nyertese. A háború előtt részben önálló kivitelezőként (Szt. Imre kollégium, Vöröskereszt üdülő, a mai Pedagógus üdülő elődje, az eredeti Lövér szálló, selyemgyári épületek stb.), részben az Esterházy-uradalom tisztviselőjeként (Deák téri tisztviselőlakások, mezőgazdasági épületek a megyében, a kapuvári húsgyár egy része stb.) működött. A háború után – nyugdíjazásáig – több tervezőirodában dolgozott, majd a MTESZ soproni szervezetében végzett számottevő társadalmi munkát (kislakásakció, nyugdíjasklub, emeletréépítésre alkalmas épületek felderítése). Hárs József közlése.

94 (Megjegyzés - Popup)

95 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2. sz. 10.564/23. Kgy./1945. V. sz., 10.946/1945. V. sz., X. 46/945. 2. sz. Polgármesteri iratok, Tanácsjegyzőkönyv; 1945. aug. 16.

96 (Megjegyzés - Popup)

Időközben 1945. június 26-án megalakult Sopronban a magyar–szovjet művelődési társaság (MSZMT), amely „minden területet átfogó szakosztályokkal segíti a két ország társadalmának, népének közeledését egymáshoz (US. 1945. jún. 27.). A vezetők között találjuk Becht Rezsőt, Csatkai Endrét, Horváth Józsefet és Tárczy-Hornoch Antalt. Július 1-én jelent meg az Uj Sopronban Csatkai Endre cikke „Orosz vonatkozások Sopron múltjában”, majd 15-én „Orosz kapcsolatok Sopron zenéjének és színházának múltjában” címmel. A tartalmi munka lendületét mutatja, hogy júliusban az MSZMT szervezésében két hangversenyt is szerveztek. A műsort a város muzsikusaiból és műkedvelőiből alakult zenekar biztosította Szamszonov Love Izakovics moszkvai karmester közreműködésével (US. 1945. jún. 27.; júl. 1., 4., 15). Az MSZMT országos megalakulásáról: Magyar–szovjet kapcsolatok 1945–1948. Bp., 1968, 72; Szabad Nép, 1945. jún. 10.

97 (Megjegyzés - Popup)

US. 1945. júl. 22. Előző napokban a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság soproni szervezete kebelében nagyszabású nyitóünnepséggel megkezdődött a városi orosz nyelvtanfolyam, amely „az orosz–magyar közeledést szolgálta” i.h. 1945. júl. 19.; GySmL. 2. sz. 9017/1945. Polgármester.

98 (Megjegyzés - Popup)

US. 1945. júl. 22.; SSz. 1975, 51; 1978, 7–11. Ez az emlékmű 1956. október 26-án az ellenforradalom dühének esett áldozatul. Az ellenforradalom támadása Győr megyében, Bp., 1958, 79.

99 (Megjegyzés - Popup)

Ezt megerősítendő, Sopron város felszabadulása első évfordulóján az ünnepi közgyűlést követően a város törvényhatósági bizottsága táviratot intézett K. J. Vorosilovhoz, a Szovjetunió marsalljához, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEG) magyarországi elnökéhez. Szövegét közli: Magyar–szovjet kapcsolatok i.h. 136.

100 (Megjegyzés - Popup)

Születésének időpontja ismeretlen, hősi halált halt 1945. április 3.

101 (Megjegyzés - Popup)

Szül. 1915., meghalt 1985. április 3.

102 (Megjegyzés - Popup)

Szül. 1926, meghalt 1945. április 3.

103 (Megjegyzés - Popup)

Szül. 1897., meghalt 1945. április 3.

104 (Megjegyzés - Popup)

Iratanyaga: GySmL. 2. sz. 2002/1949. V. sz. és 4070/1949. V. sz.

105 (Megjegyzés - Popup)

Sopronban működött a Vörös Hadsereg 15.938 sz. és a 24.404 sz. hadikórháza (GySmL. 2. sz. 7738/1945. V. sz. Polgármesteri iratok). Ide hozták a Bécset ostromolt szovjet egységek sebesültjeinek egy részét is.